

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 lõpparuanne

Sisukord

Lühendid.....	4
2. RAKENDUSKAVA RAKENDAMISE ÜLEVAADE (määruse (EL) nr 1303/2013 ARTIKLI 50 lõige 2 JA artikli 111 lõike 3 punkt a)	5
3. PRIORITEETSE SUUNA RAKENDAMINE (määruse (EL) nr 1303/2013 ARTIKLI 50 lõige 2 ja ARTIKLI 111 lõige 3(a).....	8
3.2. Ühised ja programmipõhised näitajad (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 2) (2)	16
4. HINNANGUTE SÜNTEES (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 2).....	16
7. KODANIKELE SUUNATUD KOKKUVÕTE (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 9) ⁽²¹⁾	19
8. ARUANNE RAHASTAMISVAHENDITE RAKENDAMISE KOHTA (määruse (EL) nr 1303/2013 artikkel 46)	19
11. RAKENDUSKAVA RAKENDAMISE HINDAMINE (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ja artikli 111 lõige 4)	20
11.1 A osa teave ja rakenduskava eesmärkide saavutamine (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4).....	20
11.2. Meeste ja naiste võrdsuse edendamiseks ning diskrimineerimise vältimiseks, eelkõige puudega inimestele juurdepääsuvõimaluste tagamiseks võetud erimeetmed ning rakenduskavasse ja tegevusse soolise vaatenurga kaasamise tagamiseks rakendatud korraldused (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ja artikli 111 lõike 4 teise lõigu punkt e)	50
11.3. Säastev areng (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ja artikli 111 lõike 4 teise lõigu punkt f)	52
11.5. Partnerite osakaal rakenduskava rakendamisel (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ja artikli 111 lõike 4 esimese lõigu punkt c).....	53
12. MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 111 LÕIKE 4 ESIMESE LÕIGU PUNKTIDE A JA B KOHANE TEAVITAMIS- JA HINDAMISKOHUSTUS	53
12.1 Edusammud hindamiskava rakendamisel ja hindamistulemustega seotud järelmeetmed.....	53
12.2 Fondide teavitamisstrateegia raames võetud teavitamis- ja avalikustamismeetmete tulemused	55

14. TÄIENDAV TEAVE, MILLE VÕIB LISADA OLENEVALT RAKENDUSKAVA SISUST JA EESMÄRKIDEST (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 111 lõike 4 teise lõigu punktid a, b, c, d, g ja h)	56
14.1 Edusammud integreeritud lähenemisviisi rakendamisel territoriaalse arengu suhtes, sealhulgas selliste piirkondade arengu suhtes, kus on rahvastikuprobleemid ning püsivad või looduslikud ebasoodsad tingimused, linnade säästev areng ning rakenduskava kohane kohalik arendustegevus kogukonna eestvedamisel.....	56
14.2 Edusammud liikmesriikide asutuste ja toetusesaajate fondide haldamise ning nende kasutamise suutlikkuse parandamiseks võetud meetmete rakendamisel.....	57
14.3 Edusammud piirkondadevaheliste ja rahvusvaheliste meetmete rakendamisel	58
14.4 Panus makropiirkondlikesse ja mere vesikonna strateegiatesse	58
14.5 Asjakohasel juhul edusammud, mis on tehtud sotsiaalse innovatsiooni valdkonna meetmete rakendamisel.....	59
14.6 Edusammud vaesusest enim mõjutatud geograafiliste piirkondade või suurima diskrimineerimis- või sotsiaalse tõrjutuse riskiga sihtrühmade erivajaduste rahuldamise meetmete rakendamisel, pöörates eriti tähelepanu marginaliseeritud kogukondadele, puudega inimestele, pikaajalistele töötutele ja mittetöötavatele noortele, lisades vajaduse korral kasutatud rahastamisvahendid	60
15. RAHALINE TEAVE PRIORITEETSE SUUNA JA RAKENDUSKAVA TASANDIL (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 21 lõige 2 ja artikli 22 lõige 7).....	61
16. ARUKAS, JÄTKUSUUTLIK JA KAASAV MAJANDUSKASV	61
<i>Euroopa 2020 eesmärkide täitmine</i>	61
17. RAKENDUSKAVA TULEMUSLIKKUST MÕJUTAVAD ASJAOLUD JA VÕETUD MEETMED — TULEMUSRAAMISTIK (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 2).....	64
I lisa. Kõigi etapipõhiste tegevuste loend programmitöö perioodidel 2014–2020 ja 2021–2027	66
II lisa. Mittetoimivate tegevuste loend	66
III lisa. Selliste tegevuste loend, mida mõjutavad riiklikud uurimised või mis on peatatud kohtumenetluse või halduskaebusega, millel on peatav toime.....	67

Lühendid

EK – Euroopa Komisjon

ERF – Euroopa Regionaalarengu Fond

ESF – Euroopa Sotsiaalfond

FTE – full time equivalent, täistööaja ekvivalent

HEV – hariduslikud erivajadused

HMT – Haridus- ja teadusministeerium

IKT – info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

KA – korraldusasutus

KLIM – kliimaministeerium

KOV – kohalik omavalitsus

Ktoe – tonni õliekvivalenti

KUM – Kultuuriministeerium

KÜ – korteriühistu

LKA – looduskaitseala

MKA – maastikukaitseala

MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

NEET noored – not in education, employment or training; noored, kes ei õpi, ei tööta ega osale ka väljaõppes ega koolitusel

NS – nutikas spetsialiseerumine

OP – Operational Programme ehk rakenduskava

OSKA – Tuleviku tööjõu- ja oskuste vajaduse prognoosisüsteem

PERH – Põhja-Eesti Regionaalhaigla

RA – rakendusasutus

REACT-EU – Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe

RM – Rahandusministeerium

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

RRF – taaste- ja vastupidavusraha (Recovery and Resilience Facility)

RTK – Riigi Tugiteenuste Keskus

SIM – Siseministeerium

SOM – Sotsiaalministeerium

SPIN programm – spordil põhinev noorte arenguprogramm

ÜF – Ühtekuuluvusfond

A OSA

IGAL AASTAL NÕUTAVAD ANDMED

1. IGA-AASTASE RAKENDAMISE LÕPPARUANDE KINDLAKSMÄÄRAMINE

Komisjoni viitenumber	2014EE16M30P001
Pealkiri	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020
Versioon	10
Aruandlusaasta	2023
Seirekomitee poolt aruande kinnitamise kuupäev	03.06.2025

2. RAKENDUSKAVA RAKENDAMISE ÜLEVAADE (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 50 LÕIGE 2 JA ARTIKLI 111 LÕIKE 3 PUNKT A)

2023. aasta oli rakendamisel taaskord erakordselt keerukas, kuna paralleelselt lõpetati 2014-2020 perioodi ja lükati käima 2021+ perioodi. Mõlema protsessiga olid seotud samad inimesed rakendamissüsteemi kõikidel tasanditel, mis tähendas töökoormuse märkimisväärset tõusu: riigihangete, maksetaotluste ja lõpparuannete kontrolli kuhjus paratamatult 2023. aasta lõppu ning 2024. aasta algusesse. Loomulikult oli pingeline aeg ka projektide elluvijatele, nt erinevatel suurtel taristuprojektidel (riigigümnaasiumid, haiglad) oli objektide õigeaegne valmimine viimase hetkeni murekohaks. Lisapinget tekitasid ministeeriumide vastutusalade muudatused, meetmeid tõsteti ühest ministeeriumist teise, nt majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumist 2023. aastal loodud kliimaministeeriumi (endine keskkonnaministeerium).

2023. aastal jätkasime rahandusministeeriumi (RM) igakuiste rakendamise edenemiste ülevaatega rakendusasutustele ja -üksustele, eesmärgiga kuni viimaste makseteni tempot hoida, koheselt reageerida probleemidele ja vajadusel teha muudatusi nt meetmete nimekirjas, et Eestile eraldatud raha saaks täies mahus vajalikesse projektidesse suunatud. Mitmed rakendusasutused käisid oma ministrite juures regulaarseid perioodi lõpetamise ja uue perioodi alustamise ülevaateid tegemas. Korraldusasutus tegeles hangete kontrolli ja maksete menetlemise kiirendamisega, mis tähendas muudatusi korraldusasutuse ja -üksuste personalile – inimesi suunati ajutiselt sinna, kus protsessis hakkasid tekkima nn pudelikaelad. Rakendusüksuste õlul oli kuni märtsini 2024 suur koormus viimaste aruannete ja maksete menetlemisel.

Struktuurivahendid olid perioodi rakendamise viimasel aastal fookuses väga erinevatel tasanditel. 2023 aprillis-mais toimusid taas kohtumised suuremate rakendusasutustega: RM regionaalarengu osakond, majandus- ja kommunikatsiooni, sotsiaal-, keskkonna- ning haridus- ja teadusministeerium. Kohtumistel vaadati detailselt sisse kriitilisematesse meetme tegevustesse ning arutelud jõudsid sageli projektide tasandile. Nende kohtumiste puhul oli väga oluline see, et ühe laua taga olid rakendusasutused ja -üksused, korraldusasutus ja

rahandusministeerium kui liikmesriik. See lõi võimaluse otse rääkida probleemidest ning sageli ka vajadusest midagi protsessides või meetmetes muuta, mh teha viimaseid ümbertõsteid meetmete vahel. Meetmete nimekirja muudetigi veel vahetult enne perioodi lõppu, detsembrikuus. Viimane rakenduskava muudatus puudutas REACT-EU vahendeid–ettevõtlustoetustest vabanenud vahendeid suunati haiglavõrgu investeringute kallinemise katteks. Muudetud rakenduskava kinnitati septembris.

Augustis 2023 toimusid riigieelarve protsessis rahandusministri üks-ühele kohtumised valdkondlike ministritega, kus olulise teemana käsitleti välistoetuste kasutamise edenemist. Eesmärk oli valitsuse tasandile viia sõnum, et on vaja veel viimased kuud perioodi edukaks lõpetamiseks pingutada. Kohtumistele järgnes välistoetuste arutelu valitsuskabineti nõupidamisel. Novembris andsime taas valitsuses ülevaate ühe perioodi lõpetamisest ja teise alustamisest ning kogu perioodi rakendamise esialgseid tulemusi tutvustati valitsusele 2024. a jaanuaris. EL toetuste ülevaated on saanud regulaarseks osaks valitsuskabineti nõupidamistel, mis koos selgete eesmärkide seadmisega on olnud mõjus vahend rakendamise kiirendamisel. Riigikogu riigieelarve kontrolli erikomisjonis anti ülevaade perioodi(de) edenemisest kaks korda aasta jooksul, juunis ja septembris.

2014-2020 periood kujunes numbrites järgmiseks:

- 2014-2020 rakenduskava EL toetuse eelarvest maksti toetuse saajatele välja kokku 98,78% ehk 3,6 miljardit eurot, fondide lõikes ÜF 99,1%; ERF 98,7%; ERFREACT 96,5%; ESF 99,3% ja ESFREACT 98,4% kogu oma eelarve mahust.
- Ellu viidi 14 521, katkestati 2649 projekti.
- EK-le deklareeriti maksetaotlusega mai lõpu seisuga 3,64 mld abikõlblikke kogukulusid ja laekus 3,7 mld eurot.

EL toetust jäi kasutamata kogusummas 43 mln eurot ehk ca 1,2% rakenduskava eelarvest. Sellest 209 812 eurot jäi kasutamata ESF REACT-EU tegevustes, mis tuleb EK-le tagastada, kuna ESF REACT-i puhul paindlikkust (ümbertõstmise võimalust) ei olnud. Tagastatav summa moodustab kogu Eestile ette nähtud EL toetusest siiski vaid 0,01%, ülejäänud EL toetuse jääb Eestile alles ja seda saame kasutada perioodi sulgemisega seotud kuludeks (nt rikkumiste, kohtulahendite vms tarbeks). **Kasutamata raha summa kujunes perioodi lõpuks küll suuremaks oodatust, kuid kuna Eesti neist ilma ei jää, siis õppetunnina saame kaasa võtta uude perioodi selle, et võime kaaluda suuremas mahus ülebroneeringute võtmist.**

Sulgemiserandit (mittetoimivad projektid, kus osad tegevused lõpetati 2023. järgselt) kasutasid 11 projekti, valdavalt oli tegemist ehitusprojektidega.

Seirekomisjon toimus mais 2023 Tallinnas, kuigi oli planeeritud väljasõidukoosolekuna Saaremaale. Sellele tõmbas kriipsu peale joogivee laiaulatusliku reostuse tuvastamine Kuressaare linnas, mille tõttu väljasõit lükati aasta edasi. 2024 mais õnnestus koosolek siiski pidada juba Saaremaal, seal käsitleti nii lõppenud kui alanud 2021+ perioodi.

Kindlasti tõi perioodi pingeline lõpp välja ka vajakajäämisi. Nii mõnegi tegevuse puhul ootasime liiga pikalt, et rakendamine hoogu koguks, ümbertõstete tegemine oleks pidanud olema mõnel juhul kiirem ja konkreetsem. Aina keerulisemaks muutuvad reeglid riigihangete tegemisel tõid suure koormuse elluviijatele ja hangete kontrollijatele. Toetuse saajatel puudus sageli arusaam tegevuste elluviimise ja maksete tegemise viimastest tähtaegadest, mis omakorda nõudis lisapingutusi rakendusüksustelt, kes elluviijaid pidevalt tagant pidid utsitama.

Kokkuvõttes saame siiski öelda, et perioodi rakendamine oli edukas ning seda arvamust toetab „Struktuurivahendite rakendusperioodi 2014–2020 järelhindamise“¹ aruandes väljatoodu: **„SF vahendite rakendamine oli tervikvaates tulemuslik ning vahendite toel saavutati või saavutatakse tulevikus olulisi positiivseid mõjusid Eesti kestlikule arengule – majandusarengule, ühiskondlikule arengule ning keskkonnaseisundi muutusele“.**

Õppetunnid saame kaasa võtta 2021+ perioodi, mille algus hilines ning tempo tõstmiseks on vaja lisapingutusi. Vajalikuks peame sarnaselt lõppenud perioodile sisemiste eesmärkide seadmist kohustuste võtmisele ja väljamaksete tegemisele, pidevat seiret ja tihedat suhtlust rakendusasutuste ja -üksustega. Oluline on meetmete disain ja paindlikkus rakendamisel, et ei jäädaks kinni mittetoimivatesse ja toetuse saaja vaatest mittevajalikesse tegevustesse. Nõustume ka järelhindamise soovitusel: **Senisest veelgi enam on vaja kontsentreerida ÜKP vahendeid piiratud hulga prioriteetsete struktuursete muutuste saavutamiseks.**

¹ Siit ja edasi viited RMi tellitud „Struktuurivahendite rakendusperioodi 2014–2020 järelhindamise“ aruandele ja selle lisale 1 <https://www.rtk.ee/toetuste-ulevaated-ja-oigusaktid/hindamised-uuringud-auditid/hindamise-kava-ja-aruanded#hindamiste-tooplaan-ja-aruanded-2014-2020>

3. PRIORITEETSE SUUNA RAKENDAMINE (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 50 LÕIGE 2 JA ARTIKLI 111 LÕIGE 3(A))

ID	Prioriteetne suund	Põhiline teave prioriteetse suuna rakendamise kohta, osutades peamistele arengusuundadele, olulistele probleemidele ning nende probleemide lahendamiseks võetud meetmetele
1	<p>Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul</p> <p>1.1 Haridustugiteenuste arendamine ja kättesaadavuse tagamine (ESF, HTM, MKM)</p> <p>1.2 Õpetajate, koolijuhtide ja noorsootöötajate professionaalse arengu toetamine (ESF, HTM)</p> <p>1.3 Kaasaegse ning uuendusliku õppevara arendamine ja kasutuselevõtt (ESF, HTM, MKM)</p> <p>1.4 Koolivõrgu korrastamine (ERF, HTM)</p> <p>1.5 Õppe seostamine tööturu vajadustega (ESF, HTM)</p> <p>1.6 Täiskasvanud elanikkonna kompetentside arendamine (ESF, HTM, MKM)</p>	<p>ERF: ellu viidi 138 projekti, välja maksti 297 mln € (99%)²</p> <p>ESF: ellu viidi 1044 projekti, välja maksti 189 mln € (99%).</p> <p>Koolivõrgu korrastamisel kaasajastati üldhariduspinda 199 932 m² (125% sihist) ning HEV väikelahendusteks sai toetust 308 kooli (110% sihist).</p> <p>Õppenõustamis- ja karjääriteenustes lastele ja noortele täideti individuaalsete nõustamis- ja karjääriteenuste juhtumite arv lõppsihist 120%. Teenuste järele on endiselt suur vajadus, eriti olulised olid Rajaleidja teenused koroonapandeemia ajal ja järel.</p> <p>Õpetajad, koolijuhid ja noorsootöötajad osalesid erinevatel täienduskoolitustel (sh IKT ja digioskuste valdkonnas) kokku rohkem kui 50 000 korral. Läbi viidi sadu koolimeeskondade õpiüritusi, kuhu kaasati mitmete koolide meeskondi. Koolitusvajadus on endiselt suur, tõstmaks haridustöötajate kvalifikatsiooni, et nad vastaksid nüüdisaegse õpikäsituse vajadustele.</p> <p>IKT taristu kaasajastamisel uuendati taristu 300 koolis (94% sihist). Kaasaegne õppevara töötati välja 12 valdkonnas (100%).</p> <p>Nii töökohapõhises õppes osalejate arvu (7200) kui ka edukalt lõpetanute (75%) sihid on saavutatud. Ettevõtlusõppe programmis osales üle 500 kooli, mis ületas tugevasti algset sihttaset.</p> <p>Täiskasvanute täienduskoolitustel osalejate sihttase on ületatud. Pandeemia ja Ukraina põgenikud tekitasid täiendava koolitusvajaduse ning 2023. a lõpuks täideti 164% algsest sihist.</p> <p>Digitaalse kirjaoskuse suurendamine meetmes toetati baastaseme digioskuste ja kõrgemate IKT-oskuste arendamist. 2023.a seisuga on koolitusprogrammide kaudu teadmisi jagatud 12 700 inimesele, mis on 110% püstitatud eesmärgist.</p> <p>2023. a viidi ellu viimased karjäärinõustamise tegevused. Osaliselt väljusid tegevused juba 2022.a töötukassa eelarvesse.</p>
2	<p>Sotsiaalse kaasatuse suurendamine</p> <p>2.1 Lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks</p> <p>2.2 Tööturul osalemist toetavad</p>	<p>ERF: ellu viidi 311 projekti, välja maksti 199 mln € (97%)</p> <p>ESF: ellu viidi 185 projekti, välja maksti 130 mln € (92%)</p> <p>Sotsiaalse rehabilitatsiooni pakkumine töövõimereformi sihtrühmale ning raske ja sügava puudega 0–15-aastastele lastele oli enamasti 2023. a lõppenud. Puudega laste tugiteenuste arendamise ja pakkumise</p>

² Siit ja edasi osakaal EL eelarvest.

	<p>hoolekandeteenused (ESF, SOM)</p> <p>2.3 Alkoholi liigtarvitamise, sh alkoholisõltuvuse, ennetuse, varajase avastamise ning nõustamis- ja raviteenuse arendamine ja rakendamine (ESF, SOM)</p> <p>2.4 Kättesaadavate ja kvaliteetsete tervishoiuteenuste tagamine tööhõives püsimise ja hõivesse naasmise suurendamiseks (ERF, SOM)</p> <p>2.5 Hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks (ERF, SOM)</p> <p>2.6 Võimaluste loomine Eestis elavate ning ühiskonda vähelõimunud püsielanike aktiivse hõive ja ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks ja uussisserändajate kohanemise ja hilisema lõimumise toetamiseks (ESF, SIM, KUM)</p> <p>2.7 Noorte tööhõivevalmiduse toetamine ning vaesuse mõju vähendamine noorsootöö teenuste kättesaadavuse kaudu. (ESF, SIM, HTM)</p>	<p>ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamise tegevused jätkusid ka 2023.</p> <p>Hoolekandeteenuste meetmes oli probleemiks taotlemisel KOVide suutlikkus, osa toetust jäi kasutamata või loobuti projektidest. Lisaks jäid tegemata erinevad analüüsid ja arendused, mis ei mõjutanud otseselt eesmärkide saavutamist.</p> <p>Vanglast vabanenute tugiteenustes oli 2023.a rõhk teenuste lõpetamisel ja sujuval üleminekul.</p> <p>Alkoholi liigtarvitamise ennetuses toimusid 2023 veel mõned teavituskampaaniad, kodulehe uuendused ning järeluuringud.</p> <p>Kättesaadava tervishoiu meetmes valmis 2023.a TÜ Kliinikumi III ehitusetapis 9 raviüksust.</p> <p>Tervisekeskuste meetmes valmis 7 viimast esmatasandi tervisekeskust.</p> <p>Riskipiirkonnas haiglavõrgu tugevdamiseks valmis 2023.a täiendavalt 3 pädevuskeskusega võrgustunud kaasajastatud raviüksust Ida-Viru Keskhaiglas.</p> <p>2023 loodi erihoolekandetasutuste meetmes 105 teenusekohta ja puudega inimestele kohandati 391 eluruumi.</p> <p>Kohanemis- ja lõimumisprogrammi läbinutest 82%-l on eesti keele oskus, praktiline informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta paranenud.</p> <p>Noortele mõeldud ennetusprogrammi SPIN läbis 1785 noort, STEP-programmis osales 312 õigusrikkumise taustaga noort, kellest 160 asus tööle või õppima. Riskikäitumise ennetamise programmis osales 7399 noort ning lähisuhtevägivalla juhtumite võrgustikutöö mudel aitas 1607 inimest. NEET noortele suunatud teenuseid sai kokku 17 333 noort.</p>
3	<p>Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine</p> <p>3.1 Töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine</p> <p>3.2 Tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks (mh COVIDiga seotud teenused)</p>	<p>ESF: ellu viidud 70 projekti, välja makstud 202 mln € (99%)</p> <p>Töövõime toetamise reformi sihtrühmale- vähenenud ja puuduva töövõimega inimestele osutati teenuseid jätkuvalt ka 2023. aastal.</p> <p>ESFist rahastatud tegevused töövõimereformi sihtrühmale viidi lõpuni ning valmistati ette tegevuste väljumine töötuskindlustuse vahenditesse. Tulenevalt keerulisest majandusolukorrast jäi 2023. aastal prognoositust madalamaks tööle rakendamisega seotud teenustel osalemine (palgatoetus, tööpraktika).</p> <p>Tööturu teenuste pakkumisel viidi lõpule olemasolevad avatud taotlusvoorude projektide ja Eesti Töötukassa tegevused, millest enamik olid juba lõppenud 2022. aastaks.</p>
4	<p>Kasuvõimeline ettevõtlus ja seda toetav teadus- ja arendustegevus</p>	<p>ERF: ellu viidi 2289 projekti, välja maksti 586 mln € (99%)</p> <p>ESF: ellu viidud 1 projekt, välja makstud 10 mln € (99%)</p>

	<p>4.1 Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üleeuroopalistes teadusalgatustes (HTM)</p> <p>4.2 TA&I süsteemi kohaliku sotsiaalmajandusliku mõju suurendamine ja nutikas spetsialiseerumine kasvualade (IKT + tervis + ressursid) arendamiseks (HTM, MKM)</p> <p>4.3 Ettevõtete ressursitõhususe (KLIM)</p> <p>4.4 Ettevõtja arenguplaani toetusmeede ettevõtete arendus- ja eksporditegevustele kaasaaitamiseks ning juhtimisvõimekuse tõstmiseks (MKM)</p> <p>4.5 IKT programm (ESF, HTM)</p> <p>4.6 Koroonaviirusega võitlemise investeeringud, sh isikukaitsevahendid (ERF, SOM)</p>	<p>T&A meetmes oli edukas institutsionaalne arendusprogramm ASTRA teadusasutustele ja kõrgkoolidele, mille eesmärk oli tõsta asutuste efektiivsust ja ühiskonna teenimise võimekust.</p> <p>Kaasajastati 1187 teaduri töökohta ulatuses TA-asutuste riikliku tähtsusega uuringutealast taristut.</p> <p>TA rahvusvahelistumise tegevused, sh mobiilsustoetused on aidanud kaasa välisteadlaste kaasamisele Eesti teadusasutustesse ja kõrgkoolidesse, kasvanud on välisüliõpilaste arv. Soodustati teadlaste liikumist avalikku- ja erasektoris riigisiselt.</p> <p>TA süsteemi sidumiseks ühiskonna ja majanduse vajadustega toetati nutika spetsialiseerumise edendamiseks vastavate erialade üliõpilastele stipendiumite maksmist. Samal eesmärgil toetati erinevaid rakendusuuringuid, sh ressursside väärindamise TA programmi. Toetati teadus- ja arendusnõunike töölevõtmist ning teaduse tippkeskusi.</p> <p>Ettevõtete ressursitõhususe meetme rakendamine oli edukas ning seda kui ka jäätmete ringlussevõtu toetamist on vaja ringmajanduse edendamiseks jätkata.</p> <p>TAKide ja klastrite meetmes olid tegevused planeeritud perioodi lõpuni, et pakkuda ettevõtetele võimalikult ulatuslikult tuge.</p> <p>Rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse programmis lõppesid 2023 viimased toetusprojektid.</p> <p>Nõudluspoole poliitika tegevuses KOVidele suunatud innovaatiliste hangete programmis lõpetati 2023 viimaseid projekte.</p> <p>Start-up meetmes osaleti ürituste korraldamisel, iduettevõtluse tugiorganisatsioonidele korraldati regulaarseid kohtumisi, strateegiapäevi jne.</p> <p>Ettevõtte arenguprogrammis viidi ellu viimaseid projekte. Samuti lõpetati (pikemaid) innovatsiooni- ja arendusosaku projekte.</p>
5	<p>Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arendamine ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamine</p> <p>5.1 Ettevõtlikkuse kasvatamine, ettevõtluse kasvu soodustamine, ettevõtluskeskkonna arendamine (REM, MKM)</p> <p>5.2 Kapitali- ja krediitkindlustuse kättesaadavuse parandamine (MKM)</p> <p>5.3 Loomemajanduse arendamine (KUM)</p> <p>5.4 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (REM)</p>	<p>ERF: ellu viidi 1587 projekti, välja maksti 420 mln € (98%).</p> <p>Ekspordi arendamise meetmes viidi ettevõtted ühisstendidega 9 messile ning aidati kaasata rahvusvaheline ekspert enam kui 50 ettevõttel.</p> <p>Lõppesid viimased välismessitoetuse projektid, mis aitasid Eesti ettevõtjatel tõsta nende rahvusvahelist konkurentsivõimet.</p> <p>Ettevõtlusteadlikkuse programmis said ettevõtted osaleda digitaliseerimise ja ringdisaini meistriklassis, strateegia praktikumis, juhtide mentorprogrammis jpm.</p> <p>Viidi ellu viimaseid rahvusvaheliste konverentside, spordi- ja kultuuri- ning suursündmuste projekte.</p> <p>Turismitoodete arenduse juhtimise meetmes toimus turismiettevõtetele teenusedisaini ja teenuste digitaliseerimise meistriklass ning turismiettevõtetele ja sihtkohtadele külalislahkuse arenguprogramm.</p>

		<p>Lõppesid viimased turismiettevõtete ärimudelite rakendamise toetuse projektid, mille abil loodi uusi konkurentsivõimelisi turismitooteid.</p> <p>Rahastamisvahendite rakendamisel pakuti 2023.a laenude ja käenduste sekkumises peamiselt laenukäenduste teenust. FondiFondi raames investeeriti edukalt mitmetesse allfondidesse.</p> <p>Loomemajanduse edendamisel oli fookuses valdkondades tegutsevate ettevõtete ekspordivõime arendamine. Meetmele võeti ülebroneering, et rahastada ambitsioonikate ja ekspordipotentsiaaliga ettevõtjate arenguplaanide elluviimist. Tegemist oli loomeettevõtjatele uudse toetusvõimaluse piloteerimisega, mis võeti sihtgrupi poolt väga hästi vastu.</p> <p>Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmes lõppesid tegevused viimastes projektides. Muudeti toetuse andmise tingimusi, et võimaldada projektide mittetoimivaks lugemist. Antud klausliga kuulutati mittetoimivaks vaid üks Ida-Viru tööstusinvesteeringute projekt, mille lõpetati 2024.a kevadel.</p>
6	<p><i>Energiatõhusus</i></p> <p><i>6.1 Energiatõhususe saavutamine elamumajanduses</i></p> <p><i>6.2 Efektiivne soojusenergia tootmine ja ülekanne</i></p> <p><i>6.3 Energiasäästu ja taastuvenergia osakaalu suurendamine</i></p> <p><i>6.4 Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis (biogaas)</i></p>	<p>ÜF: ellu viidi 982 projekti, välja maksti 256 mln € (98%)</p> <p>Energiatõhususe saavutamine elamumajanduses meetme rakendamine on olnud tulemuslik nii väljund-ja tulemusnäitajate saavutamise poolest kui ka meetme laiema positiivse mõju osas. Selle kaudu rahastati 513 korterelamu rekonstrueerimist, mis aitas parandada 20 203 korteri elamistingimusi. Seega väga paljude perede elamistingimused on paranenud.</p> <p>Rakendusskeemi vastu on huvi olnud oodatust suurem ning järk-järgult on paranenud korteriühistute valmisolek toetuse rakendamiseks, mida tõendab asjaolu, et väga palju korterelamuid on rekonstrueeritud terviklikult.</p> <p>Samuti on edukalt saavutatud liginullenergia-hoone ehitusprojektide eesmärk.</p> <p>Efektiivse soojusenergia tootmise meetmes on kaugküttekatelde renoveerimine ja/või rajamise väljundnäitaja 150 MW saavutatud, sellesse panustas mh mittetoimivaks nimetatud Loksa katlamaja projekt, mis lõpetati 2024. a sügisel ning mittetoimiv projekt Märja katlamaja lõpetati 2024 a. lõpus, kokku tulemus 155 MW.</p> <p>Efektiivse soojusenergia tootmise meetmes kujunes amortiseerunud soojatorustiku renoveerimine ja uuendamine väljundnäitaja sihttaseme (137,5 km soojustorustikku) lõplikuks saavutusmääraks 181,6 km.</p> <p>Energiasäästu meetmes on renoveeritud tänavavalgustuspunktide väljundnäitaja lõplik saavutusmäär on 45 955.</p> <p>Alternatiivse kütuse kasutuselevõtu meetmes on biometaaani aastase koguse väljundnäitaja sihttaseme (5,8 Ktoe) saavutusmäär 2023 a. andmetel 19,9 Ktoe, kuid lõplik saavutusmäär muutub veel 5-aastase järelaruandluse perioodi tõttu.</p>
7	<p><i>Veekaitse</i></p> <p><i>7.1 Veemajanduse taristu arendamine</i></p>	<p>ÜF: ellu viidi 6288 projekti, välja maksti 175,4 mln € (99%).</p> <p>Toetuste abil oleme suurendanud nõuetekohast veemajandustaristut reoveekogumisaladel. Toetuste abil on korrastatud saastunud alasid,</p>

	7.2 Saastunud alade ja veekogude korrastamine	veekogusid ja märgalasid. Investeeringud on suunatud veesektorisse, et täita EL keskkonnavalade õigustiku nõuded ja rahuldada liikmesriikide investeerimisvajadused seoses nendest nõuetest rangemate nõuete täitmisega. Olulisi probleeme perioodi lõpetamisel ei esinenud.
8	Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine 8.1 Kaitsealuste liikide ja elupaikade säilitamine ning taastamine (KLIM) 8.2 Valmisoleku suurendamine keskkonna hädaolukordadele reageerimiseks (KLIM, SIM)	<p>ÜF: ellu viidi 157 projekti, välja maksti 108 mln € (99%).</p> <p>Kaitsealuste liikide ja elupaikade säilitamine ning taastamise meetme abil on suurendatud ja aidatud säilitada olemasolevat elurikkust, sh taastatud halvas seisus elupaigatüüpe (sood, määrad metsad, jõed, pärandniidud) esinemisalaseid ja liikide elupaiku ning panustatud mullastike kaitseks ja ökosüsteemi teenuste, sealhulgas Natura 2000 alade kaitse-eesmärgide saavutamisse ja rohelise taristu edendamisse. 2023. a viidi taastamistööd ellu pea 2000 hektaril, rajati 26 taristuobjekti pea 1000 ha pärandniidu hooldamiseks, rekonstrueeriti 12 kaitsealade külastustaristu objekti, sh kaks vaatetorni Tellingumäe ja Rannu. Projekti „Elurikkuse sotsiaal-majanduslikult ja kliimamuutustega seostatud keskkonnaseisundi hindamiseks, prognoosiks ja andmete kättesaadavuse tagamiseks vajalikud töövahendid“ raames hinnati ja kaardistati üleriigiliselt Eesti peamiste maismaaökosüsteemide (mets, niit, soo, põllumajanduslikud ökosüsteemid) ulatus, seisund ning hüvede paiknemine ja hulk, teostati maismaaökosüsteemiteenuste üleriigiline sotsiaalmajanduslik (sh võimalusel rahaline) hindamine, uuendati elurikkuse seiremetoodikaid ja loodi Loodusveeb, mis koondab elurikkuse kohta käiva info.</p> <p>Valmisoleku suurendamise keskkonnavädaolukordadele reageerimise meetme investeeringud suurendasid oluliselt päästevõimekust ja keskkonnakaitse võimekust ning metsatulekahjude arv vähenes kolmekordselt võrreldes 2014. aastaga. Merereostusele suudetakse reageerida kaks korda kiiremini, mis on kriitilise tähtsusega, kuna reostuse laialivalgumisel on reostuse kõrje kümme korda kallim.</p>
9	Jätkusuutlik linnapiirkondade areng 9.1 Säätva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine 9.2 Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng	<p>ERF: ellu viidi 107 projekti, välja maksti 92 mln € (99%).</p> <p>2023. aastal lõpetati viimased projektid sh esinduslikku ning atraktiivset linnaruumi loovad projektid Narva linnas Raekoja hoone ja selle esise ning taguse platside või säästvat liikuvust edendavad projektid Tallinna linnas Vana-Kalamaja tänava ja Lasnamäe rattatee näol. Kõik toetust saanud lasteaia projektid lõppesid juba 31.12.21 seisuga.</p> <p>2023. a viidi läbi prioriteetse suuna lõpphindamine. Töö valmis ja tulemusi tutvustati septembris. Hindamisel märgiti muuhulgas, et mitmete projektide elluviimine kuhjus finantsperioodi lõppu, mistõttu osad näitajad olidki hindamise teostamise ajal veel saavutamata. Prioriteetse suuna tulemused ja mõjud varieeruvad sekkumiste lõikes vt täpsemalt ptk 11.1.</p>
10	Jätkusuutlik transport 10.1 Üleriigiliste ja rahvusvaheliste ühenduste arendamine	<p>ÜF: ellu viidi 82 projekti, välja maksti 476 mln € (100%).</p> <p>Uusi maanteelõike valmis 47,94 km ning 2023.a eesmärgist täideti 104%. Rekonstrueeriti või uuendati maanteelõike 214 km (99,53%).</p>

	<p>10.2 Raudteeliikluse arendamine ja erinevate liikumisviiside ühendamine</p>	<p>Ühendusvõimalusi parandati kokku 31 ühistranspordipeatuses. Raudteeliikluse arendamise meetmes rekonstrueeriti või uuendati 240 km raudteelõike, ületades 2023.a eesmärgi (200 km). Liiklusjuhtimissüsteemide rekonstrueerimisi tehti 79 km, mis on 100% 2023.a sihist.</p> <p>Ka keskkonnasõbralike ja vähese CO₂-heitega transpordisüsteemide meetme tegevuses on 2023.a seatud sihttase (5) saavutatud.</p> <p>Ühissõidukite sõitude arv ja jalgrattakasutus on COVID-19 kriisi järgselt kasvanud, kuid näitaja „Ühistranspordi kasutajate, jalgsi ja jalgrattaga liikujate osakaalu“ saavutamisel (2013. a. - 43%, 2023. a. - 34,9%) jäi seatud siht (50%) siiski täitmata.</p> <p>Rongireisijate arv tegi 2023. aastal 9,4%-lise tõusu, ulatudes 7,8 miljonini.</p> <p>Rahvusvahelise õhustranspordi kasutajate arv suurenes 2,95 mln-i, rahvusvaheliste bussireisijate arv suurenes 1,25 mln-i ja rahvusvaheliste laevadega reisijate arv 8 mln-i, s.o kokku 12,21 mln reisijat, moodustades 83% 2023.a sihtväärtusest (14,8 mln). Aastatel 2017–2019 sihtväärtus küll saavutati, kuid COVID-19 kriis muutis reisijate käitumist ning sellest ei ole siiani taastunud. Põhjuseks võib olla ka energiahindade järjepidev tõus.</p> <p>Tulemusnäitaja „Halvas seisus teede osakaal TENT võrgustiku teedest“ saavutusmäär on võrreldes aasta tagusega veelgi paranenud, ulatudes 0,1%-ni (2023.a siht 11%), kuid 2025. aastast on oodata selle näitaja halvenemist riigi puuduliku rahastuse tõttu.</p>
11	<p>IKT teenuste taristu</p> <p>11.1 Uue põlvkonna lairibavõrkude arendamine</p> <p>11.2 Nutika teenuste taristu arendamine</p>	<p>ERF: ellu viidi 154 projekti, välja maksti 77mln € (100%).</p> <p>Uue põlvkonna lairibavõrkude arendamises ei toimunud 2023. aastal tegevusi. Toetusmeede lõppes sisuliselt juba 2022. aastal ning enamik eesmärgi saavutati juba enne 2020. aastat.</p> <p>Nutika teenuste taristu arendamise meede on edukalt ellu viidud. Uuendatud ja arendatud on IKT taristut ja sellega loodud paremad võimalused teenuste arendamiseks. Meedet viidi ellu investeringute kavade alusel ja kõik projektid said erinevatele kriisidele vaatamata õigeaegselt lõpetatud.</p>

12	<p><i>Haldusvõimekus</i></p> <p><i>12.1 Riigi võimekuse tõstmine inimressursside arendamise ja institutsionaalse suutlikkuse parendamise kaudu (ESF, RM, REM)</i></p> <p><i>12.2 Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamine (ESF, RK)</i></p> <p><i>12.3 Avalike teenuste pakkumise arendamine (ERF, SOM, MKM)</i></p>	<p>ERF: ellu viidi 492 projekti, välja maksti 103 mln € (97%).</p> <p>ESF: ellu viidi 121 projekti, välja maksti 28 mln € (99%).</p> <p>Riigi võimekuse tõstmise meetmes oli tegevuste kokku tõmbamise aastaga. Hinnang elluviimisele oli väga hea.</p> <p>Ellu on viidud järjepidev tippjuhtide hindamine ja arendamine läbi individuaalse arengutöö ja koolituste, kasutusele on võetud uus avaliku teenistuse tippjuhtide kompetentsimudel.</p> <p>Institutsionaalse võimekuse tõstmise meetmes valmis 2023. a avaliku teenistuse ajakohastamise analüüs, mille peamine eesmärk oli anda ülevaade, millised on olemasolevad ja võimalikud tuleviku väljakutsed avalikus teenistuses.</p> <p>Poliitikakujundamise kvaliteedi meetmes toimus tegevuste lõpetamine, lõpule jõudis lõpule viimase eksperdirühma töö. Avatud valitsemise eksperdirühmal valmis avatud valitsemise teekaart.</p> <p>Kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse tegevuses jätkus kuni 31.08.2023 KOVide teenuste tasemete hindamise süsteemi arendamine, mille väljund on veebileht minuomavalitsus.ee. Toimusid „Ida-Virumaa arendusseminarid“, kus anti KOVidele ja teistele piirkonna arengu eest vastutavatele organisatsioonidele oskusi regionaalarengu projektide paremaks ettevalmistamiseks.</p> <p>Avalike teenuste pakkumise arendamise meetmes uuendati ja loodi perioodi jooksul mitmeid vajalikke teenuseid. Projektide arvu väljundnäitaja ületati, kuna lisaks arendustele pandi rõhku eelnevatele kvaliteetsetele analüüsidele. Kasutajate rahulolu jäi veidi alla loodetud tulemuse, kuna kasutajad on muutunud teenuste kvaliteedi suhtes nõudlikumaks ja lisandunud on uusi asutusi, kes on hakanud oma teenuste kvaliteeti mõõtma, kuid mille tase ei ole veel nii hea.</p> <p>Personaalmehhanismi arendamise projekt lõppes 30.06.2023, eesmärgid saavutati.</p>
13-14	<p><i>Tehniline abi ERF ja ÜF</i></p>	<p>ERF: ellu viidi 17 projekti, välja maksti 64 mln € (99%), ÜF 17 projekti, välja makstud 39 mln €.</p> <p>Perioodi lõpus 2023. aastal oli rakenduskava elluviimisega seotud 299,99 FTEd (<i>full time equivalent</i> – täistööaja ekvivalent) ning aasta keskmine personalivoolavus oli 15,3%. Kõrge personalivoolavus perioodi rakendamise viimasel aastal tuleneb rakendusasutustest ja oli tingitud perioodide vahetumisega seotud rõhuasetuse muutumisest ja meetmete liikumisest rakendusasutuste vahel. Rikkumiste veamäär oli 3,02% ning selle tõid peamiselt kaasa rikkumised korterelamute rekonstrueerimise meetmes.</p> <p>Avalikkuse teadlikkus eurotoetustest on 96% ning kommunikatsioonitegevustele kasutati tehnilisest abist 258 532,91 eurot.</p>
15	<p><i>COVID-19 kriisist väljumine</i></p>	<p>ERF REACT: ellu viidi 489 projekti, välja maksti 181 mln € (97%).</p>

	<p>ERF REACT-EU</p> <p>15.1 COVID kriisiks valmisolek</p> <p>Seire ja teadus</p> <p>COVID vaktsineerimine</p> <p>COVID kriisiks valmisolek ja investeeringud haiglavõrgu jätkusuutlikkuse</p> <p>Üldhooldusteenuse kohandamine nakkushaiguste leviku tõkestamiseks (HTM, SOM)</p> <p>15.2 Tervishoiuteenuste kättesaadavuse parandamine ja tervishoiu kriisideks valmisoleku tagamine (SOM, MKM)</p> <p>15.3 Majanduse elavdamine (MKM, KLIM)</p>	<p>2023. aastal moodustati riigi tervishoiu tegevusvaru.</p> <p>Haiglavõrgu investeeringute raames valmis 2023. aastal 137 teenusekohta. SA Tallinna Lastehaigla loobus projekti elluviimisest.</p> <p>Üldhooldusteenuse kohandamine nakkushaiguste leviku tõkestamise meetmes valmis 2023. a 106 üksust (üldhooldekodudes). Koeru Hooldekeskus ja Rapla Vallavalitsus loobusid projektide elluviimisest, Valga haigla ja Tõrva tervisekeskus ei saavutanud täies mahus kokkulepitud eesmärgi, mille tagajärjel tunnistati projektid kehtetuks.</p> <p>Tervishoiuteenuste kättesaadavuse parandamiseks valmis 2023. a 6 üksust (haiglates), mida toetati võitluses COVID-19 pandeemiaga. Lisaks valmis 2023. aastal 249 voodikohta. AS Lõuna-Eesti Haigla loobus ehitushindade kallinemise tõttu EMO kaasajastamisest, seega valmis 8 üksuse asemel 7.</p> <p>Turismisektori elavdamise meetmes perioodi lõpus avatud turismisektori tootearendusprogrammi projektide elluviimine jäi COVID-kriisi järgsesse ning Ukraina sõja aega, mis mõjutasid tugevalt turismisektorit, pakkudes turismiettevõtetele võimalust kohanduda ning töötada välja uusi konkurentsivõimelisi tooteid. Lisaks rakendati Eesti turismisektori konkurentsivõime tõstmiseks kesksete turismisektori digilahenduste toetust.</p> <p>Majanduse elavdamiseks rakendati perioodi lõpus täiendavalt ettevõtte arenguprogrammi, tootearenduse toetust ja rakendusürituste programmi. Pakutud täiendavad ning soodsama omaosalusega toetuse saamise võimalused arendustegevused võeti ettevõtete poolt hästi vastu, kuid kriisidest tuleneva majandusolukorra halvenemise tõttu (Ukraina sõda tõi toetuse saajatele kaasa hüppelise hinnatõusu ja probleemid tarneaegades) oli palju projektide katkestamisi.</p>
16	<p>Tööturg ja sotsiaalne kaasatus</p> <p>ESF REACT-EU</p> <p>16.1 Tööturuteenuste pakkumine</p> <p>COVID-19 koolitused, nõustamine ja ohvriabi</p>	<p>ESF REACT: ellu viidi 7 projekti, välja maksti 12 mln € (98%).</p> <p>Tööturuteenuste pakkumise meetmes viidi 2023. aastal edukalt lõpule REACT-EU vahenditest rahastatud tegevused, sh ukrainlastest sõjapõgenikele suunatud teenused ja väga populaarseks osutunud veebiseminarid. Kuna teenustele on endiselt kõrge nõudlus valmistati 2023. aastal ette nende väljumine töötuskindlustusvahenditesse.</p> <p>COVID-19 koolitused, nõustamine ja ohvriabi meetme tegevuses lõppesid ohvriabi teenuse sisulised arendused 2022. aastal ning 2023. aastal vaid jätkati teenuste pakkumist. Arstid ja õed tervishoidu projektis oli koolituste läbiviimise ajaks 2023. aastal huvitatud arstide arv vähenenud 18lt 10le.</p>
17	<p>Tehniline abi</p> <p>REACT-EU</p>	<p>Perioodi jooksul rahastati 15 projekti summas 3,7 mln € ning välja maksti 100% eelarvest.</p>

3.2. Ühised ja programmpõhised näitajad (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 2) (2)

Vt Lisa 1_Tabelid lõpparuande juurde.

4. HINNANGUTE SÜNTEES (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 50 LÕIGE 2)

Hindamise kavas olevatest hindamistest lõppes 2023. aastal neli mõju hindamist: „Meetme 3.2 „Tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ tulemuspõhise vooru hindamine Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil; „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 prioriteetse suuna „Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ tulemuslikkuse ja mõju hindamine“ Haridus- ja Teadusministeeriumil; „Euroopa Sotsiaalfondid kohanemis- ja lõimumismeedme 2014-2020 lõpphindamine“ Kultuuriministeeriumil ning „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 prioriteetse suuna „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ lõpphindamine“ Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumil.

Meetme 3.2 hindamine rõhutas, et tulemuspõhise rahastusmeetodi peamine eelis on selles, et ta suunab tähelepanu tulemustele ja projekti sisule, mitte formaalsetele nõuetele (tegevused tegevuste pärast) ja aruandlusele. Ekspertid soovitasid tulemuspõhiste taotlusvoorudega jätkata.

Tegevuse rahastuskeem oli siiski liiga keeruline, mistõttu rakendusüksuse halduskoormus tavapäraste (tegevuspõhiste) projektidega võrreldes ei vähenenud, vaid suurenes oluliselt. Põhjuseks oli keerukas aruandlus ja vajadus pidevalt seirata projektide nõuete täidetust seoses osalejate tööhõivega. Toetust saanud projektid on üldiselt suutnud täita rahastuskorra muutmisel seatud eesmärgi, näidates samal ajal suurt paindlikkust ja keskendumist tulemustele. Edukalt saavutati ka eesmärk mitmekesistada antud sihtgrupile tegevusi ning soodustada uuenduslike lahenduste katsetamist. Toetuse saajatel oli enamasti huvi osaleda uues tulemuspõhises taotlusvoorus. Eeldatakse siiski ilmnenu kitsaskohtadele lahenduse leidmist.

Ekspertid soovitasid kasutada lihtsamat rahastuskeemi, mis koosneb tegevuste käivitamisest toetavast kindlasummalisest maksest projekti algfaasis ca 40%, ühest väljundipõhisest maksest ca 30%, mis makstakse välja projekti teostamise jooksul ja tulemuspõhisest osast ca 30%, mis makstakse välja peale projekti tegevuste lõppemist. Lisaks soovitati loobuda sotsiaalmaksu laekumisest peamise tööle saamise mõõdikuna ning hinnata asjaolu, kas inimene on tööle saanud või mitte, sh osalise koormusega või lühema ajaperioodiga töö. Võimalusi tuleks leida meetme määruse tasemel ettenägematute kulude kasvu korral projekti ühikuhindu korrigeerida.

Juhul kui Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium edaspidi tulemuspõhist rahastust kasutab, siis järeltegevusena vaatab kindlasummaliste maksete osakaalud ja tööle saamise mõõdikud üle, arvestab võimalusel inflatsiooniga. Taotlusvoorude ettevalmistamisel saab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium teha rohkem koostööd KOVide ja Töötukassaga.

Prioriteetse suuna „Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ tulemuslikkuse ja mõju hindamine“ tõi välja, et planeeritud tegevused olid valdavalt tulemuslikud ja panustasid ÜKP fondide rakenduskavas seatud eesmärkide saavutamisse. Prioriteetse suuna meetmed on heas kooskõlas Eesti elukestva õppe strateegia 2020, Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 ja Euroopa Komisjoni riigipõhiste soovitustega.

Arvukate soovitustega on valdavalt 2021-2027 rakendusperioodil juba arvestatud. Soovitati põimida kutse- ja üldharidus moel, mis võimaldaks tupikteede vältimist, et kutsehariduses peab olema tagatud õpe, mis võimaldab eri õppekavade ja ka õppetasemete vahelist liikumist ning soovi korral valitud õpingu-/ haridusraja muutmist. Haridus- ja Teadusministeerium on alustanud keskhariduse haridusmudeli nüüdisajastamist ja õigusraamistiku uuendamist. Kutsehariduse reformiga on kavas siduda kutseharidust rohkem teiste haridusliikidega, laiendada põhikoolijärgsete õppekavade erialade valikut ning luua juurde 4-aastaseid kutsekeskhariduse õppekavu, et lõpetajad saaksid paremad eeldused jätkata kõrgharidusõppes.

Soovitati jätkata elukestvat õpet populariseerivate tegevustega, keskendudes sealjuures madala- või erialase hariduseta ja teistele elukestvas õppes vähem osalevatele gruppidele, mida perioodil 2021-2027 ka tehakse.

Kohanemis- ja lõimumismeeetme hindamine näitas, et meede on tervikuna väga tulemuslik, kõik kohanemis- ja lõimumistegevuse sihttasemed on täidetud või ületatud. Kohanemise meetmetegevusi pidasid uussisserändajad vajalikeks ja sobivateks, et toetada nende kohanemist Eestis. Tegevuste mõju on (arvestades sihtrühma kuuluvate inimeste koguhulka) võrdlemisi kitsas. Lõimumise meetmetegevused on olnud samuti asjakohased, st vähelõimunud püsielanikud ja uussisserändajad pidasid neid vajalikeks ja oluliseks. Tõhusus oli piisav, et saavutada plaanitud tulemusi ja sihttasemed, sh koroonaviirusest tingitud pandeemia kõrvalmõjude raames.

Soovitati kohanemis- ja lõimumistegevusi siduda ning neid ühe tervikuna arendada, sh veebiarenduste korra. Soovitus on rakendatud, alates 1.05.2021 on kohanemis- ja lõimumisvaldkond mõlemad Kultuuriministeeriumi vastutusalas ning tegevuste elluviijaks on Integratsiooni Sihtasutus või Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse osakond.

Tuleks koostada ühtne riiklike kohanemiskoolituste infopakett kõigile meetmetegevuste partneritele, sh tugivõrgustike liikmetele, mis aitab kõigil organisatsioonidel, kellega sihtrühmad kokku puutuvad pakkuda neile asjakohast ja täpset infot. Lõimumismeeetmes peab pöörama suuremat tähelepanu eestlastele. Venekeelsetele sihtrühmadele tuleks kohanemiskoolituste vajalikkust paremini selgitada.

Jätkusuutliku linnapiirkondade arengu prioriteetse suuna hindamiselt ilmnes, et enamik kohalikke omavalitsusi ei oleks projekte ilma toetuseta teinud ja projektid aitasid saavutada olulise arenguhüppe. Laiemate mõjudena kasvas jalgrattaga sõitmine, liiklusohutus, kergliiklusteede kasutamine rekreatiivsel eesmärgil ning kodulähedaseks liikluseks, elanike rahulolu.

Suurenes sõimeealiste laste lasteaedade kasutus, järjekorrad olid väiksemad kui ilma täiendavate lasteaiakohtade loomiseta, kaasaegsete tingimustega lasteaiad töid paremad tingimused lastele ja kogukonnale lasteaedade ruumide kasutamisel.

Mahajäänud piirkondadesse ehitati uued ilusad ja kaasaegse arhitektuuriga hooned ja kasvas elanikkonna rahulolu.

Eesmärgi (säästva liikumise osakaal) saavutamiseks soovitati tegutseda edasi säästvate liikumisviiside edendamisega, pöörates senisest oluliselt rohkem rõhku ühistranspordi arendamisele. Toetada Ida-Virumaa KOV-e avaliku ruumi ja rajatiste loomisel. Jätkata kergliiklusteede võrgustiku ehitamist kohtades, kus esineb võrgustikus auke. Struktuurivahenditest tõusva lisandväärtuse suurendamiseks suunata toetused nendele piirkondadele, kus ilma välise toeta on teenuse pakkumiseks väiksem finantsvõimekus. Jätkata praeguses meetmes kasutatud skeemi, kus KOVid osalevad projektide, mis meetme eesmärgke linnapiirkonnas parimal moel saavutada võimaldavad, eelvalikus.

Soovitustega on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumil võimalik arvestada järgneva rakendusperioodi ettevalmistuste käigus.

6. RAKENDUSKAVA TULEMUSLIKKUST MÕJUTAVAD ASJAOLUD JA VÕETUD MEETMED (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 50 LÕIGE 2) ⁽²⁸⁾

Sotsiaalministeeriumi toob oma meetmete kohta välja, et 2023. aastal vabanes nii finantskorrektsioonide (hanke rikkumised) kui ka hangete odavnemiste ja projektide kehtetuks tunnistamise tagajärjel EL toetus, mida ajaliselt ei olnud võimalik enam uuesti kasutusele võtta. Seda põhjusel, et uute taotlusvoorude läbiviimiseks või toetuse andmise tingimuste käskkirjade kinnitamiseks ning nende alusel hangete läbiviimiseks ei olnud enam aega või oleks tulemuste saavutamine jäänud abikõlblikkuse perioodist välja. Suurte taristuprojektide puhul ERFis on toetuse maht üldjuhul väiksem kui projekteerimise ja/või ehitushangete tegelikud maksumused, seega oli võimalik jääkide arvelt projektide eelarveid suurendada. Seevastu ESFi projektides oli üldjuhul palju erinevaid tegevusi ja väiksemaid hankeid, mistõttu ei olnud enam võimalik jääke uuesti kasutusele võtta (hangete tegemine võtab aega). Palju oli selliseid ESFi projekte, mis oleks pidanud lõppema tehtud tegevuste hindamise või analüüsiga, kuid kui hange luhtus, siis ajaliselt ei jõudnud neid enam teha. Avatud taotlusvoorude puhul on raske prognoosida kas ja kui edukaks voor osutub ehk palju tuleb taotlejaid ja kas projektid päriselt viiakse algselt planeeritud mahus ja eelarvetega ellu. Nt **hoolekande meetmes** oli probleemiks avatud taotlusvoorudes KOVide suutlikkus, sh projektide üleprognoositud eelarved, mille tagajärjel nagu ülal kirjutatud, jäi osa toetust kasutamata või loobuti projekti elluviimisest. Varasemalt luhtunud hankeid ei jõutud enam uuesti läbi viia. COVID-19 ajal lükkusid edasi või loobuti kontaktkoolitustest ja kontakteenustest, peale COVIDit jätkati koolitustega virtuaalselt, mis eelarve mõttes oli odavam. Mitmes ESF projektis loobuti projekti lõppu planeeritud hindamistest ja analüüsist.

Kultuuriministeerium tegevustes tõusis Ukraina sõja põgenike laine tõttu lõimumis- sh kohanemispoliitika kujundajate ja elluviijatele töömaht – hüppeliselt kasvas nõudlus nõustamisteenuste, koolituste, õppematerjalide ja veebiinfo järele. 2023.a väljakutseks oli reageerimine uue ja mahuka sihtrühma (ajutise kaitse ning täiendava kaitse saajate (enamjaolt

ukrainlased, Vene föderatsioonist tulijad)) vajadustele, millega saadi hästi hakkama, sest tänu SF projektidele olid olemas toimivad süsteemid, mida sai kiirelt kohandada.

Perioodi lõpus majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi haldusalasse läinud tööturumeetmetes jäi tulenevalt keerulisest majandusolukorrast 2023. aastal prognoositust madalamaks vähenenud töövõimega inimeste osalemine tööandjatega seotud teenustel nagu palgatoetus ja tööpraktika. Sarnaselt olid jätkuvalt mõjutatud kriisidest ettevõtted, kelle jaoks nii COVID kui Ukraina sõja kriis vähendasid oluliselt võimekust investeerida teadus- ja arendustegevusse ning tootearendustegevusse. Peamine oli ettevõtete jaoks tagada ettevõtte põhitegevus ning lisainvesteeringute tegemine äri kasvamiseks või arendustegevuse abil konkurentsieelise kasvatamiseks oli raskendatud. Samuti valmistas ettevõtete jaoks raskusi omafinantseeringu tagamine ning eeltoodust tulenevalt katkestati väga paljude projektide elluviimine – võimalusi, aega ja raha oli liiga vähe, et projektid ellu viia. See avaldas olulist mõju rakenduskavas planeeritud ettevõtlustegevuste elluviimisel, toetusest loobuti ning vabanes oluliselt toetusvahendeid. Eelkõige oli probleeme REACT-EU vahendite rakendamisel, mida ettevõtjad väga aktiivselt taotlesid (toetusotsused said tehtud võrdlemisi kiiresti), kuid elluviimise käigus loobuti toetusest, kuna ajaliselt ei suudetud projekte ellu viia. Näiteks REACT-EU vahenditest katkestati perioodil 2022-2023.a 34 projekti (sh 17 ehk pooled turismi tootearendusele suunatud toetused), mille toetuse maht oli 8,8 mln eurot.

7. KODANIKELE SUUNATUD KOKKUVÕTE (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 50 LÕIGE 9)⁽²¹⁾

Vt lisa 2 Kodanike kokkuvõte

8. ARUANNE RAHASTAMISVAHENDITE RAKENDAMISE KOHTA (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKKEL 46)

Vt lisa 3 rahastamisvahendite aruanne

B OSA

RAKENDAMISE LÕPPARUANNE (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ning artikli 111 lõiked 3 ja 4)

**11. RAKENDUSKAVA RAKENDAMISE HINDAMINE (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013
ARTIKLI 50 LÕIGE 4 JA ARTIKLI 111 LÕIGE 4)**

**11.1 A osa teave ja rakenduskava eesmärkide saavutamine (määruse (EL)
nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4)**

ID	Prioriteetne suund	Rakenduskava eesmärkide saavutamise suunas tehtud edasiminekute hindamine, sealhulgas Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide panus tulemusnäitajate väärtuse muutmisel, kui hindamistest on selle kohta tõendid saadaval
I	<p><i>Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul</i></p> <p><i>1.1 Haridustugiteenuste arendamine ja kättesaadavuse tagamine (ESF, HTM, MKM)</i></p> <p><i>1.2 Õpetajate, koolijuhtide ja noorsootöötajate professionaalse arengu toetamine (ESF, HTM)</i></p> <p><i>1.3 Kaasaegse ning uuendusliku õppevara arendamine ja kasutuselevõtt (ESF, HTM, MKM)</i></p> <p><i>1.4 Koolivõrgu korrastamine (ERF, HTM)</i></p> <p><i>1.5 Õppe seostamine tööturu vajadustega (ESF, HTM)</i></p> <p><i>1.6 Täiskasvanud elanikkonna kompetentside arendamine (ESF, HTM, MKM)</i></p>	<p>Järelhindamine lõpparuandes³ leitakse, et PS1 on olnud positiivse mõjuga ja tulemuslik. Rakendatud meetmed on panustanud Eesti haridussüsteemi läbi koolivõrgu korrastamise, HEV õpilaste integreerimise tavakoolidesse kui ka aidanud teha noortel ja täiskasvanutel läbimõeldud karjäärivalikuid kvaliteetsete tugiteenuste toel.</p> <p>Investeeringud on panustanud haridusvaldkonda, avaldades positiivset mõju koolijuhtide arengule, aidanud rakendada kaasavat haridust, parandanud juurdepääsu elukestvate õppele formaalsetes, mitteformaalsetes ja informaalsetes vormides ning aidanud kaasa kõikide vanuserühmade võrdsele ligipääsule elukestvate õppele. Kokkuvõtlikult on sihtrühmade hõlmatus olnud hea. Koolitustel osalesid sihtrühma aktiivsemad õpetajad ja koolijuhid ning koolivõrgu korrastamise meede oli kättesaadavam KOV-idele, kellel oli rohkem ressursse omafinantseeringu katmiseks. Loodud uuendusliku õppevara säilitamisel pole selge, kes peab tagama õppevara töökindluse ja jätkusuutlikkuse.</p> <p>ÜKP fondide investeeringud haridusvaldkonda on toonud kaasa lisandväärtusena muutusi, mida osapoolte hinnangul struktuurivahenditeta ei oleks suudetud saavutada või siis ei oleks saavutatud muutusi samas mahu.</p> <p>Suuna meetmete elluviimist mõjutasid mitmed välised tegurid – COVID-19, Venemaa sõda Ukraina vastu, haldusreform ja nendest kombineerituna (ehitus)hindade kallinemine. Neist kõige olulisem oli COVID-19 pandeemia. Pandeemia tõi kaasa teadmatuse ja ebakindluse ning mõjutas mitmeid tegevusi, nagu koolitused ja nõustamised, mis jäid ära või lükati edasi. Samas julgustas pandeemia innovatsiooni, suunates rohkem ressursse veebipõhiste õppematerjalide ja koolituste arendamisse. Lisaks tõstsid kriisid esile vaimse tervise teemad ning Ukraina põgenike kriis suurendas täienduskoolituste vajadust ja karjääriteenuste nõudlust.</p>

³ Siit ja edasi kommentaarid järelhindamisest ja selle lisast 1.

	<p>Lõpphindamises nenditakse, et regionaalarengu vaatest olid mitmed tegevused suunatud üle kogu Eesti, tagades haridusele võrdsema ligipääsetavuse eri piirkondades. Suur osa koolivõrgu korrastamise vahenditest läks Harjumaale, kuid kõik maakonnad olid esindatud taotlusvoorudes ning ka riigigümnaasiumid loodi igasse maakonda. Regionaalset võrdsust toetas näiteks digitaalse õppevara loomine, mis võimaldas võrdsemat ja mitmekesisemat õppematerjalide kasutamist koolides üle Eesti.</p> <p>Nagu ka varasemates ÜKP rakenduskava hindamistes välja toodud (nt Eljas-Taal et al., 2019)⁴, selgus ka käeoleva hindamise mitme eesmärgi analüüsist, et väljund- ja tulemusnäitajad ei peegeldanud alati väga täpselt eesmärkide sisulist saavutamist. Nt hariduslike tugiteenuste ja karjäärivalikute kättesaadavuse tagamise meetme (1.1) tulemus- ja väljundnäitajad ei peegeldanud hariduslike tugiteenuste kvaliteeti, mis on eesmärgipüstituses kesksel kohal, küll aga viitasid teenusekasutajate rahulolule kvaliteediga muud kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed andmed. Samas nt täiskasvanute kompetentside arendamise (meede 1.6) puhul on küll väljundnäitaja ehk osalejate arv saavutatud, kuid see ei peegelda väga hästi eesmärgi täitmist, mis seisnes keskhariduseta täiskasvanute õpingute juurde tagasitoomises ja katkestamise vähendamises täiskasvanute mittetatsionaarses õppes.</p> <p>Üldjoontes võib öelda, et suuna toetusmeetmed on panustanud rakenduskavas seatud eesmärkide saavutamisse. Mõnede eesmärkide puhul on toetusmeetmete mõju muudest vahenditest rahastatud tegevuste kõrval selgemini eristatav, nt kaasaegse õppevara arenduses (meede 1.3) on lihtsustatud õppekava, hariduslike erivajadustega õpilastele kui ka toimetuleku õppetase õppijatele suunatud õppevara alates 2017. a arendatud vaid ESFi toel. Samas on enamiku prioriteetse suuna eesmärkide puhul keeruline hinnata, millist rolli mängisid tõendatud (makro)muutustes just toetusmeetmed: nt haridustee katkestanute kohta ei koguta põhjalikumaid andmeid, seega on keeruline ka kindlalt hinnata, millised meetmed mis mahus katkestamist vähendanud on.</p> <p>Ettenägematutel teguritel, nagu COVID-19 pandeemia, oli prioriteetse suuna eesmärkide saavutamisele mitut eri laadi mõju. Pandeemia kiirendas paljusid meetmetega seotud protsesse ja muutis hoiakuid, nt seoses uuendusliku õppevara arendamisel digiõppevara kasutamisega, aidates eesmärgi saavutamisele kaasa. Lisaks selgus analüüsist, et mitmete meetmete tegevuste üleviimine veebikeskkondadesse parandas nende kättesaadavust tõmbekeskustest väljaspool, kuid samas muutis need vähem kättesaadavamaks kesisemate digipädevustega ja vähemate ressurssidega sihtrühmadele.</p> <p>Üle kogu prioriteetse suuna saab mitmete erinevate eesmärkide saavutamist negatiivselt mõjutanud tegurina välja tuua mh sihtrühmade ebaühtlased võimalused ja võimekuse projektitaotluste kirjutamisel, mis</p>
--	--

⁴ <https://www.rtk.ee/toetuste-ulevaated-ja-oigusaktid/hindamised-uuringud-auditid/hindamise-kava-ja-aruanded#hindamiste-tooplaan-ja-aruanded-2014-2020>

	<p>on seotud üldise kõrge töökoormuse ja ressursipuudusega haridusvaldkonnas. Ülejäänud tuvastatud takistused ja soodustavad tegurid olid küllaltki meetmespetsiifilised.</p> <p>Struktuurivahendid on panustanud Euroopa Komisjoni (EK) riigipõhiste soovitustega arvestamisse. Näiteks õppenõustamis- ja karjääriteenused (meede 1.1) on tõenäoliselt panustanud õpingute katkestamise vähendamisse kutsehariduses. Lisaks vastavad õpetajate ja koolijuhtide professionaalse arengu toetamise tegevused (meede 1.2) EK soovitustele, mis puudutavad õpetamiskvaliteedi arendamist. Kutse- ja kõrghariduse tööturule vastavusega seotud meetmed (1.5) panustasid otseselt praktilise õppe edendamisesse ja töökohapõhise õppe (nn õpipoisiõppe) õppekohtade loomisesse, mida EK Eestile soovitanud on. ÜKP rakenduskava elukestva õppega seotud meetmetel (1.6) on olnud oluline mõju nii madala haridusega täiskasvanute tasemeõppesse toomisele kui ka täiskasvanute täiendus- ja ümberõppe võimaluste loomisele, mis samuti vastavad EK soovitustele seoses elukestva õppe meetmete laiendamisega.</p> <p>Esimese prioriteetse suuna meetmed olid heas kooskõlas Eesti elukestva õppe strateegiaga 2020 ja Haridusvaldkonna arengukavaga 2021–2035 ning toetatud meetmed on mitmetesse strateegiate võtmenäitajatesse olulisel määral panustanud. ÜKP meetmed on panustanud nt esimese taseme või madalama haridusega õpinguid mittejätkavate 18–24aastaste noorte osakaalu vähenemisesse ja nüüdisaegse õpikäsituse rakendumisesse. Kutse- ja kõrghariduse ning tööturu vastavusega seotud meetmed on panustanud 20–34aastaste õpingute lõpetamise järgsesse tööhõive määra, mis on üheks võtmenäitajaks nii eelmises kui ka kehtivas haridusvaldkonna arengukavas. Koolivõrgu ja kaasava hariduse ERF meetmed olid kooskõlas ja panustasid Elukestva õppe strateegia 2020 hariduse pinnakasutuse optimeerimise võtmenäitajasse ning keskharidusega inimeste osakaalu suurendamisse, mis on võtmenäitajaks ka kehtivas arengukavas aastani 2035.</p> <p>Märgatavalt on suurenenud kvalifikatsiooni omandamine haridus- ja noorsootöötajate seas, ning ESF-i toetuste mõju õppevara arendamisel kutsehariduses on selgelt märgatav. Samuti on OSKA uuringute tulemused andnud olulisi ettepanekuid haridus- ja tööturu valdkonnas ning ÜKP fondide investeeringud on oluliselt aidanud kaasa koolivõrgu ning taristu arendamisele ja kaasaegse õppevara loomisele.</p> <p>Lõpparuandes nenditakse, et täiskasvanud elanikkonna kompetentside arendamise meetme võib lugeda tulemuslikuks, kuna kõigi nelja tulemusnäitaja sihttasemed saavutati 2023. aastaks ning täiskasvanute (25-64a) elukestvas õppes osalemise eesmärk 2023. aastaks saavutati.</p> <p>ESF toel alustas Eesti Töötukassa 2015. aastal karjäärinõustamist lisaks töötutele ka töötavatele ja mitteaktiivsetele inimestele. 2019. aasta jaanuarist jõustunud karjääriteenuste reform lisas töötukassa karjäärinõustamise teenuse klientide hulka lisaks täiskasvanutele kõik noored vanuses 7-26 eluaastat, sh õpilased. Programmist viidi läbi ka karjäärispetsialistide koolitus- ja arendustegevusi, töötati välja karjääriteenuste metoodilised materjalid ja arendati minukarjäär.ee</p>
--	--

		<p>portaali. Töötukassa kaudu osutatavate karjääriteenuste sihtrühma laiendamine ning eri vanuserühmade karjäärinõustamise ühendamine töötukassasse lahendas ära varasema probleemi, et karjäärinõustamist pakuti killustatult erinevatele sihtrühmadele läbi mitme asutuse ning puudus teenuse jätkusuutlik rahastus. Reformiga saavutati karjääriteenuste parem koordineeritud ja keskne haldamine läbi inimese elukaare. Samuti on tagatud teenuse osutamise jätkusuutlikkus.</p> <p>Digitaalse kirjaoskuse meetme eesmärgiks oli suurendada IKT-välise erialade õppijate ja lõpetanute konkurentsivõimet läbi kõrgemate IKT-oskuste omandamise – täiend-, ümber- ja tasemeõppes. Digitaalse kirjaoskuse suurendamise programmiga on toetatud baastaseme digioskuste arendamist, kõrgemate IKT-oskuste arendamist kui ka teadus- ja arendustegevuse käivitamist. Horisontaalselt on neid tegevusi toetanud teavitus- ja kommunikatsioonitegevused, mille kaudu on populariseeritud IKT-erialasid ja tutvustatud digiriiki laiemalt.</p> <p>Lisaks kodanikele koolituste pakkumisele on koolitusprogramme sihitud kitsamalt ka keskvalitsusele ja kohalikele omavalitsustele. Digitaalse kirjaoskuse suurendamise programmist on toetatud mitmeid nimekaid tegevusi, samuti on programmist välja kasvanud populaarne IT-ümberõppeprogramm Vali-IT!.</p> <p>Keskvalitsusele, KOV-idele ja laiemalt kogu elanikkonnale mõeldes arendati e-õppekeskkond Digiriigi Akadeemia, kuhu on loodud kaasaegsed e-kursused, mille kaudu on võimalik omandada nii baaskontseptsioone digiriigi toimimisest kui ka saada spetsiifilisi valdkonnateadmisi.</p>
2	<p><i>Sotsiaalse kaasatuse suurendamine</i></p> <p><i>2.1 Lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks</i></p> <p><i>2.2 Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused (ESF, SOM)</i></p> <p><i>2.3 Alkoholi liigtarvitamise, sh alkoholisõltuvuse, ennetuse, varajase avastamise ning nõustamis- ja raviteenuse arendamine ja rakendamine (ESF, SOM)</i></p> <p><i>2.4 Kätesaadavate ja kvaliteetsete tervishoiuteenuste tagamine tööhõives püsimise ja hõivesse naasmise suurendamiseks (ERF, SOM)</i></p> <p><i>2.5 Hoolekande taristu arendamine, keskkonna</i></p>	<p>Lõpparuande hinnangul oli PS2 väga positiivse mõjuga, aidates kaasa laiemalt kogu Eesti sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna arengule ja jätkusuutlikkusele.</p> <p>Regionaalarengu seisukohalt tagasid enamik suuna tegevusi kogu Eestis parema tervishoiu- ja sotsiaalteenuste võrdsema kättesaadavuse.</p> <p>Meetmete tõhusust mõjutasid eelarveperioodil mitmed väljakutsed, sealhulgas COVID-19 pandeemia, energiakriis ja Venemaa sõjast Ukraina vastu tulenevad tarneraskused. Nende tulemusena suurenesid projektide kulud, pikenesid tähtajad, üksikud projektid tühistati ehitushindade kallinemise tõttu (eelkõige taristu projektid) ning avaliku sektori võimekus projektide haldamisel vähenes.</p> <p>Meetme 2.1 Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine eesmärk oli arendada ja pakkuda raske ja sügava puudega lastele suunatud tugiteenuseid (lapsehoid, tugiisik ja transport), vähendades seeläbi vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osalemiseks.</p> <p>Sotsiaalse rehabilitatsiooni pakkumine töövõimereformi sihtrühmale ning raske ja sügava puudega 0–15-aastastele lastele eesmärk oli parandada teenuse kättesaadavust ja arendada välja uued teenused ning vähendada vanemate hoolduskoormust.</p>

<p><i>kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks (ERF, SOM)</i></p> <p><i>2.6 Võimaluste loomine Eestis elavate ning ühiskonda vähelõimunud püsielanike aktiivse hõive ja ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks ja uussisserändajate kohanemise ja hilisema lõimimise toetamiseks (ESF, SIM, KUM)</i></p> <p><i>2.7 Noorte tööhõivevalmiduse toetamine ning vaesuse mõju vähendamine noorsootöö teenuste kättesaadavuse kaudu. (ESF, SIM, HTM)</i></p>	<p>Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele eesmärk oli suurendada lapsevanemate osalemist tööturul. Hindamise järelendus on, et meetme tõhusust saab hinnata heaks, kuid eraldatud vahendeid ei pruukinud olla piisavalt, et kõikide abivajajateni jõuda. Tugiteenused osutusid prognoositust efektiivsemaks, sest teenustel osalejad, kes 6 kuud pärast lapsehoiu ja/või puuetega laste tugiteenuse saamise algust tööturule naasid, oli 187% oodatud tulemustest.</p> <p>Meetmes 2.2 „Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused“ olid mitmed voorud suunatud KOVidele, kuid olid ka eraldi voorud uudsete lahenduste leidmiseks. Ukraina sõja valguses oli KOVidel üle Eesti võimalik toetust taotleda ka rahvusvahelise kaitse saajate kohaliku omavalitsuse üksusesse elama asumise korraldamiseks.</p> <p>Ellu viidi projektid sotsiaaltransporditeenuse korraldusmodelite testimiseks Tartu, Võru, Põlva, Pärnu ja Saare maakonnas, et aidata kaasa erivajadusega, hoolduskoormusega ja toimetulekuraskustes inimeste osalemisele igapäevaelus ja tööturul.</p> <p>Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenuste projektid hõlmasid innovaatiliste, sh info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevate hoolekandeteenuste arendamisega seotud tegevuste toetamist, keskkonna kohandamise ja abivahenditealast nõustamist, füüsilise ligipääsu tagamise kesket koordineerimist. Arendati ka rehabilitatsioonialaste hindamis- ja sekkumismetoodikaid, töötati välja omastehooldajate tugivõrgustik, pakuti kuulmispuudega inimestele suunatud kaugtõlketeenuseid jpm.</p> <p>Asendushoolduse (meetme tegevus 2.2.2) kvaliteedi tõstmine eesmärk oli suurendada perepõhise asendushoolduse pakkujate hulka ja parandada asendushoolduse kvaliteeti ning arendada asendushoolduse tugi- ja järelhooldusteenuseid, pakuti PRIDE koolitusi, katsetati kutselise erihoolduspere teenust, tehti erinevaid teavitustegevusi. Tagasiside põhjal ollakse teenustega rahul ning enamike teenuseid üritatakse jätkata riigieelarvest.</p> <p>Meetme tegevuse 2.2.3 „Tugiteenus vanglast vabanejale“ (2015–2019) eesmärgiks oli pakkuda tugiteenust, mis hõlmas endas nii tugiisikuteenust kui ka nõustamisteenustega täiendatud ajutise majutusteenuse pakkumist. Vanglast vabanenute jätkutoe (2020–2023) eesmärk oli suurendada vanglast vabanejate osalust tööturul, tööturu- ja sotsiaalteenustel ning hariduses ning vähendada nende retsidiivsus. Tulemusnäitajaks oli „Osalejad, kes 1 kuu pärast vanglast vabanenutele suunatud tugiteenuse saamist on tööturul“ ning see saavutati 95% (sihtväärtuseks oli seatud 75%).</p> <p>Lõpparuande hinnangul saab meetme 2.2 tõhusust hinnata heaks, kuna tegevused olid väga asjakohased ja vajalikud ning aitasid toetada inimeste toimetulekut, kuid ei pruukinud avaldada oodatud määral mõju nende tööturul hakkama saamisele.</p> <p>Alkoholi liigtarvitamise ennetamise meetmes (2.3) arendati ja osutati tervishoiuteenuseid üldarstiabis (alkoholi liigtarvitamise varajane</p>
--	--

	<p>avastamine) ja eriarstiabis (alkoholitarvitamise häire ravi). Mõningal määral mõjutas tegevusi COVID-19, kuid sihttasemed ületati. Tulemusnäitajaks oli „Osalejad, kelle hulgas on alkoholi liigtarvitamise riskitase vähenenud 6 kuud pärast alkoholi tarvitamise vähendamisele suunatud teenuste osutamise algust“, kus sihttasemeks oli 20% ja saavutustasemeks 45%.</p> <p>Lõpphindamisest: meetme 2.3 tõhusust saab pidada heaks, kuid seejuures tuleb arvesse võtta, et Eestis on alkoholitarbimine jätkuvalt aasta-aastalt kasvanud.</p> <p>Kättesaadavate ja kvaliteetsete tervishoiuteenuste tagamise ja erihoolekandetaristu meetmete (2.4 ja 2.5) elluviimisel oli erinevaid väljakutseid: haldusreform, COVID-19 ja Ukraina sõda, hangete luhtumised. COVID-19 mõjutas ehitusprojekte, kuid mitte kõiki. Oli olukordi, kus ehitustööd jäid seisma, sest töövõtjal ei olnud inimesi, kes ei oleks nakatunud või garantiis. Selle mõju oli pigem lühiajaline. Oluline mõju avaldus ehitushindade tõus. Need toetuse saajad, kes ei olnud ehitushangetesse jõudnud, said seda eriti tunda. Samamoodi mõjutas Ukraina sõda, sest ehitushinnad kallinesid, tekkis teatud ehitusmaterjalide puudus, mõnel pool ka ehitajate puudus, kuna Ukraina ehitajad läksid Ukrainasse tagasi. Lisaks avaldas mõju hankerikkumiste suur osakaal ja ettenägematud lisatööd.</p> <p>Meetme 2.4 rakendamine oli positiivse mõjuga ja tõhus, kuigi tulemusnäitajad ei ole 100% täidetud. Haiglate võrgustumine jätkus piirkondliku ja maakondliku vastutusega haiglate vahelise võrgustumise arendamise erinevates vormides (nii juriidilist, koostöökokkulepetel põhineval kui ka juhtimissüsteemialaselt), et tagada sisuline koostöö ning tervishoiu- ja sidusteenuste ühtlane kättesaadavus kogu riigis. Üle-Eesti on piirkondlikes, aga ka kohalikes tõmbekeskustes loodud tervisekeskuste võrgustik, kus kaasajastatud taristutes on tagatud kvaliteetsed tervishoiuteenused, sh on laienenud esmatasandi tervishoiuteenuse valik ning ajakohastatud on teenuste rahastamist. Suurenenud on esmatasandi ja haiglate vaheline koostöö.</p> <p>Haiglavõrgu pädevuskeskuste kaasajastamine meetme tegevuses olid toetuse saajateks SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja SA Tartu Ülikooli Kliinikum. Eesmärk oli kaasajastada 25 raviüksust, kaasajastati 21, sest SA PERH psühhiaatriakliiniku projekti ei olnud võimalik ehitushindade kallinemise tõttu ellu viia.</p> <p>Tervisekeskuste projektide rahastamiseks ja elluviimiseks korraldati kaks taotlusvooru (2016 ja 2018). Viljandi haigla esmatasandi tervisekeskuse projekt tõsteti RRFi. Väljakutseks lisaks rakendamise alguses toimunud haldusreformile oli ka perearstide leidmine ja finantskorrektsioonid.</p> <p>„Haiglavõrgu tugevdamine riskipiirkonnas“ meetme eesmärk oli tagada kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavus, milleks toetati SA Ida-Viru Keskhaigla infrastruktuuri kaasajastamist Kohtla-Järvel. Eesmärk oli 2023. aastaks ehitada ja rekonstrueerida vähemalt 11 raviüksust, mis ka täideti olgugi, et meede lisandus hiljem.</p>
--	--

	<p>Järelhindamise põhjal on meede 2.4 sisult pigem tõhus, kuid meetme rakendamise protsessi tõhusust mõjutasid mitmed tegurid (nt hinnatõusud, luhtunud hanked jne) ning väliste tegurite tõttu (nt infrastruktuuri objektide hinnad kallinesid) tehtud korduvad toetuse andmise tingimuste muudatused.</p> <p>Erihoolekandetasutuste reorganiseerimine meetme (2.5) tegevuses reorganiseeriti suured ühiselamu tüüpi erihooldekodud ja asendati need väiksemate, kuni 30-kohaliste teenuseüksustega, mis omakorda on jaotatud kuni 10-liikmelisteks peresarnasteks ja vajadusepõhisteks rühmadeks. Loodi uued erihooldekande teenusekohad, sh pakkumaks toetatud ja kogukonnas elamise teenust (sh korterites ja peremajades), igapäevaelu toetamise teenust (sh päeva- ja nädalahoiuteenusena) ning töötamise toetamise teenust. Loodud teenusekohtadel saab inimene elada võimalikult tavapärasel elul. Väljakutseks on loodud taristute eesmärgipärane kasutamine, mistõttu on põhjendatud juhtudel lubatud valminud teenuseüksustes teenuseliiki muuta.</p> <p>Puuetega inimeste kodude kohandamise meetme tegevuse eesmärk oli kohandada vähemalt 2000 puudest tuleneva erivajadusega inimese eluruumid, et nende iseseisev toimetulek paraneks ja hoolduskoormus väheneks. Kodude kohandusi viisid nelja taotlusvooru tulemusena ellu 77 kohalikku omavalitsust, sh tehti eelnevalt ka katseprojekt 45 kodu kohandamiseks Tallinna linnas koostöös Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskusega.</p> <p>Meetme 2.5 rakendamist saab hinnata sisuliselt pigem tõhusaks, arvestades seejuures, et tegevuste tulemusel paranesid sihtgrupi elutingimused, kuid ei suudetud saavutada olulist mõju nende või nende hooldajate tööhõive parandamisele.</p> <p>Vajadus ööpäevaringse erihooldusteenuse järele ei ole Eestis vähenenud.</p> <p>Võimaluste loomise Eestis elavate ning ühiskonda vähelõimunud püsielanike aktiivse hõive ja ühiskondliku aktiivsuse suurendamise ja uussisserändajate kohanemise meetme (2.6) edukas toimimine sai väga suure tõuke struktuurivahenditelt, mis väljendub Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu (2023) heades näitajates ja positiivsete trendide jätkumises. Struktuurivahenditel on olnud oluline roll sidusa ühiskonna saavutamisel ning kriisidega (rändekriis, COVID, Ukraina sõda) toimetulekul. Loodi uusi teenuseid nagu kohanemisprogramm uussisserändajatele ja nõustamisteenus SA Integratsiooni Sihtasutuses, vähelõimunud püsielanikud said osaleda lõimumisprogrammis sh õppida eesti keelt. COVID-19 pandeemia kiirendas e-teenuste arengut, parandades nii teenuste kättesaadavust sihtrühmale. Kriisid perioodi jooksul tugevdasid ametkondadevahelist koostööd SIMi, HTMi ning KUMi vahel</p> <p>Noorte tööhõivevalmiduse toetamise ning noorsootöö teenuste tagamise meetmes (2.7) suudeti tõhusalt mõjutada väga suurt hulga noori, sh NEET noori, kuid väljakutseks ostus nende jätkuv ja pikemaajalisem tööturul püsimine. Riskis olevatele noorte toetamiseks ning riskikäitumise ennetamiseks mõeldud sekkumised osutusid tulemuslikeks, mida kinnitas ka perioodi lõpphindamine. STEP-</p>
--	--

		<p>programmi võib pidada tulemuslikuks, kuna tööhõivesse või õppima asus prognoositust suurem arv noori, mille tõttu on vähenenud nendega seotud ühiskondlikud kulud.</p> <p>Positiivsena võib välja tuua asjaolu, et nõudlus universaalsete ennetussekkumiste järele (SPIN-programm, VEPA Käitumisoskuste Mäng) kasvas elluviimise arenedes jõudsalt, mille tõttu suurendati pakkumist ja seeläbi jõuti suurema arvu kasusaajateni.</p>
3	<p><i>Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine</i></p> <p><i>3.1 Töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine</i></p> <p><i>3.2 Tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks (mh COVIDiga seotud teenused)</i></p>	<p>Struktuurivahendite rakendamine PS3 raames on lõpphindamise tulemusel olnud positiivse mõjuga ja osaliselt tulemuslik. Osaliselt tulemuslik seetõttu, et kõik tulemusnäitajad ei ole täidetud, kuid sisuliselt on saavutatud tulemused märkimisväärsed nii sihtrühmadele kui ka ühiskonnale laiemalt. Kokkuvõttes on ka PS3 sihtrühmade hõlmatus olnud suur ning avaldanud positiivset mõju neile läbi tööturuteenuste arendamise ja juurdepääsu tagamise. PS3 raames rakendatud meetmed on panustanud tööhõive suurendamisse läbi erinevate ühiskonnarühmade vajaduste adresseerimise, eriti oluline on olnud haavatavate rühmade kaasatus ja neile toe pakkumine läbi erinevate tööturuteenuste.</p> <p>PS3 meetmete tulemused näitasid suurenenud sotsiaalset kaasatust, individuaalset toetust tööturul ja muutunud suhtumist vähenenud töövõimega inimestesse. Partnerluste ja sünergia loomine erinevate osapoolte ja teiste prioriteetsete suundade vahel oli oluline PS3 meetmete edu tagamisel. Kokkuvõttes võib öelda, et mõlemad PS3 meetmed olid tulemuslikud ja mõjusad, aidates parandada erinevate ühiskonnarühmade tööturu võimalusi ja seal hakkama saamist.</p> <p>Töövõime toetamise skeemi loomise ja juurutamise meetmes (3.1) toetati töövõimereformi (TVR). TVR muutis töövõime hindamise ja toetamise aluseid ning viis töövõime hindamise Eesti Töötukassasse. TVR-iga võeti kasutusele uus töövõime hindamise meetodika, milles keskenduti töövõimetuse hindamise asemel töövõime hindamisele. Osalise töövõimega inimeste töövõimetoetuse saamine seoti aktiivsusega – aktiivsusega tööturul, õpingutes või töö otsimisel – ja laiendati aktiivsust toetavate teenuste ringi ning kättesaadavust. Osutati Eesti Töötukassa kaudu erinevaid tööturuteenuseid, mis toetavad nende töövõimet ja aktiivset ühiskonnas osalemist. Olemasolevatele tööturuteenustele lisaks töötati välja uued tööturuteenused, nagu tööalane rehabilitatsioon, kaitstud töö, töölesõidu toetus ja saatja sõidukulu hüvitamine ning kogemusnõustamine, mis on kõik suunatud puudest ja tervisehäirest tingitud töötamise takistuste kõrvaldamisele või leevendamisele. Lisaks tagati inimestele vajaduse korral töötamiseks vajalik abivahend, tugiisik, tööruumide ja -vahendite kohandamine, tööintervjuul abistamine.</p> <p>Vähenenud ja puuduva töövõimega inimestele osutati teenuseid jätkuvalt ka 2023. aastal, prioriteetses suunas seatud eesmärgid on saavutatud.</p> <p>Meetmes „Tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ (3.2) raames toetati erinevate sihtrühmade tööle saamist ja</p>

		<p>tööl püsimumist ning töötuse ennetamist nii läbi Eesti Töötukassa teenuste kui läbi avatud taotlusvoorude tegevuste. Tegevused oli suunatud noorte töötuse vähendamisele ja ennetamisele ning noorte tööalase teadlikkuse suurendamisele; töö kaotanud ja töötuse riskis vähem konkurentsivõimelisemate sihtrühmade oskuste arendamise ja hõives püsimumise toetamiseks; vanemaealiste ja vanaduspensioniealiste isikute tööhõive suurendamisele, inimeste tööalase mobiilsuse tõstmisele; rahvusvahelise kaitse saajate tööhõive suurendamisele, suure tööpuudusega piirkondades töökohtade loomise ja töötute tööle rakendamise soodustamisele; COVID-19 kriisiga kaasnenud tööpuuduse leevendamisele hooajalise töötamise soodustamiseks marjakasvatuse valdkonnas; tööturukoolituse kvaliteedi parendamisele; pikaajalistele töötutele ja lapsega kodus olnud vanemate tööle asumise toetamisele.</p> <p>Vastavalt tööturu olukorrale ja toimunud muutustele kohandati meetmeid jooksvalt. Oluliseks mõjutajaks tegevustele oli COVID-19 kriis. COVID-19 viiruse leviku tõttu vajasisid tööturul haavatavamas olukorras olevad inimesed rohkem tuge uute oskuste arendamisel ja alates augustist 2020 lisati ESF meetmete paketti täiendavaid oskuste meetmeid, samuti lisandus põllumajandussektori tööandjatele uute töötajate värbamisel palgatoetuse maksmine.</p> <p>Meetmete 3.1 ja 3.2 rakendamine on olnud positiivse mõjuga ja tõhus, kuna sama raha eest on saanud teha rohkem kui kavandatud. 6st väljundnäitajast 5 on 2023. aastaks seatud sihttasemed ülekaalukalt ületanud ning 1 väljundnäitaja täideti 97% ulatuses. Kuigi kõik tulemusnäitajad ei ole täidetud, ei peegelda need ilmtingimata täpselt eesmärkide sisulist saavutamist.</p>
4	<p><i>Kasuvõimeline ettevõtlus ja seda toetav teadus- ja arendustegevus</i></p> <p><i>4.1 Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üle-Euroopalistes teadusalgatustes (HTM)</i></p> <p><i>4.2 TA&I süsteemi kohaliku sotsiaalmajandusliku mõju suurendamine ja nutikas spetsialiseerumine kasvualade (IKT + tervis + ressursid) arendamiseks (HTM, MKM)</i></p> <p><i>4.3 Ettevõtete ressursitõhusus (KLIM)</i></p> <p><i>4.4 Ettevõtja arenguplaani toetusmeede ettevõtete arendus- ja</i></p>	<p>PS4 meetmete abil edendati mitmetasandilisi koostöösuhteid kultuuri teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtete vahel. Meetmetel oli ettevõtete majandusnäitajatele ja majandusele laiemalt positiivne mõju, mis väljendus lisandväärtuse ja tööhõive tõusus, seda eeskätt suure kasvupotentsiaaliga sektorites, nagu IKT ja teadusmahukas ettevõtlus. Ilma SF rahastuseta ei oleks tegevusi sellises mahus ja ajaraamis ellu viidud ning ettevõtete arenguhüpe oleks olnud väiksem ning kriiside üleelamine keerulisem.</p> <p>Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamise meetme (4.1) tegevused aitasid kaasa teadus- ja ettevõtlussektori vahelise koostöö edendamisele ning ettevõtetele paremate võimaluste loomisele teadustaristule ligipääsuks, kuigi mõju oli mõningal juhul kaudne ja keeruline mõõta. Meetme mõningate väljundnäitajate oodatust oluliselt suurem täitmine näitas tagasihoidlikkust sihttasemete seadmisel (sama esines ka meetme 4.2 ja 4.4 tegevustele seatud väljundnäitajate puhul).</p> <p>Varasema mõjuhindamise (Tatar et al. 2022) raames toodi välja, et ASTRA programmi (4.1.1) tegevused aitasid TAI strateegia sihtide saavutamisele kaasa, kuid nende kooskõla TAI mõõdikutega oli kohati vähene. Puudus võimalus eristada konkreetse meetme tegevuse mõju ja</p>

<p>eksporditegevuste kaasaaitamiseks ning juhtimisvõimekuse tõstmiseks (MKM)</p> <p>4.5 IKT programm (ESF, HTM)</p> <p>4.6</p> <p>Koroonaviirusega võitlemise investeeringud, sh isikukaitsevahendid (ERF, SOM)</p>	<p>toimunud muutuse vahelist seost, kuna muutused toimusid koos teiste kaalukate toetusmeetmetega.</p> <p>Varasemate autorite poolt (Espenberg et al., 2020) leitud tulemustel avaldusid taristumeetme 4.1.2 tegevuste peamised positiivsed mõjud ettevõtlusele läbi paremate ligipääsuvõimaluste loomise teadustaristule (nt iseteeninduse kaudu) ning mitmetasandilise koostöö edendamise. Peamine kasu ettevõtetele oli avatud teadusinfrastruktuur, unikaalne erialane kompetents ja teadmised uutest tehnoloogilistest võimalustest eksperttoe (koolituste) või nõustamise kaudu.</p> <p>Teaduse tippkeskuste toetusmeetme (4.1.4) oluliseks positiivseks mõjuks oli kriitilise hulga tippteadlaste koondumine, mis lõi valdkondliku võimekuse ning saavutati TA tegevuse tipptase. See omakorda suurendas valdkondlike teadustegevuste ja nendega seotud struktuuride nähtavust, luues teiste meetmete tegevustega sünergiat ning hõlbustades teiste meetmete (ennekõike 4.2) tegevuste rakendamist ja eesmärkide saavutamist. Teaduse tippkeskuste tegevus hõlmas peamiselt TA-d, mille mõju ettevõtlusele ilmneb pikema aja jooksul, nt kliima- ja energiaküsimuste pikaajaliste lahenduste otsimisel (Espenberg et al., 2020).</p> <p>Kuigi meetme 4.1 võtmenäitaja erasektori teadus- ja arendustegevuse kulutuste osakaal sihttase jäi saavutamata (baasväärtus 1,26%, 2023. a. - 1,01%), võib positiivsena välja tuua, et erasektori TA-tegevuse rahastamine on kasvanud kiiremini võrreldes avaliku sektoriga. Peamised panustajad on olnud töötleva tööstuse ning info ja side valdkonna ettevõtted. Siiski jääb Eesti erasektori kulutuste mahu poolest EL keskmisest endiselt maha (2022. a ELi keskmine 1,48%, Eurostat).</p> <p>Ettevõtete innovatsioonivõime, mida iseloomustab tootlikkus töötaja kohta, on viimastel aastatel suurenenud. 2021.a lõpuks oli tootlikkus hõivatu kohta vaatamata rasketele aegadele kõrgeim - 84% (2020. a 81,8%, 2014. a 75,1% (Eurostat)). Kuigi kriiside järel on tootlikkus töötaja kohta vähenenud (2023. a 77,5%), on hindajate hinnangul kasvu saavutamine ja selle hoidmine üha keerulisem ja nõuab rohkem teadus- ja arendustegevust, ettevõtete digitaliseerimise suurendamist ning keskkonnasäästlike tehnoloogiate arendamist ja rakendamist.</p> <p>TA&I süsteemi kohaliku sotsiaalmajandusliku mõju suurendamine ja nutika spetsialiseerumise (NS) kasvualade arendamise meetme (4.2) tegevuste mõju varasemal hindamisel toodi välja, et nendes ettevõtetes on töötaja kohta loodud lisandväärtus enamikes kasvusektorites ületanud Eesti keskmist ja see on kasvanud kiiremini kui riigis tervikuna. On ilmnud, et TA-alane koostöö toimub peamiselt asjakohaste riiklike toetusmeetmete abil, mis on suunatud ettevõtete vahelise või ettevõtete ja TA asutuste vaheliste koostöösuhete edendamisele. TA asutustega koostööd tegevate ettevõtete majandusnäitajad kasvuvaldkondade lõikes, sh lisandväärtuses, müügitulus, ekspordis ja tööjõukuludes, ei pruugi olla koostöö tulemuseks, vaid eelduseks (Espenberg et al., 2020).</p>
---	---

	<p>RITA programm (4.2.1) andis laiemad võimalused teaduspõhiseks poliitikakujundamiseks, suurendas TA tegevuse tähtsuse teadvustamist ning interdistsiplinaarsed uurimisteemad suunasid omavahelisele koostööle ka teadusasutusi (Rokk et al., 2022). Ettevõtluse ja innovatsiooni toetamise vaates on RITA tegevus ainult kaudselt panustav, kuna meetme tegevuse põhifookus oli TA asutustel ja riigiasutustel. Veel mõned tegevused, nagu kõrghariduse erialastipendiumid NS kasvuvaldkondades (4.2.2) ei ole oluliselt aidanud kaasa koostöö tihenemisele ettevõtete ja TA asutuste vahel. NS kasvualade toetamise (4.2.3) rakendusuringute raames ei suudetud koostööpotentsiaali teadusasutuste ja ettevõtete vahel perioodi alguses täielikult ära kasutada, kuna ettevõtjate ja teadlaste ootused ning projektide eesmärgid vajasisid paremat ühitamist. Samas ei oleks TA sisseost ilma antud toetusmeetmeta nii oluliselt suurenenud.</p> <p>Meetme tegevuse „Riigi rahastatavad koostööstruktuurid“ (nt klastritele ja tehnoloogiaarenduskeskustele) (4.2.4) mõjul saavutatud tugev lisandväärtuse kasv viitas struktuursetele muutustele kasusaanud ettevõtetes, mis lõi omakorda eeldused uute, kõrgema lisandväärtusega töökohtade loomiseks pikemas ajahorisondis. (Espenberg et al., 2020).</p> <p>TAKid ja klastrid on suutnud ennast tõestada tõsiseltvõetavate ja vajalike koostööpartneritena kasvualade ettevõtete hulgas. Kõik 6 toetatud klastrit said rahastusperioodil sertifitseeritud Euroopa Klastrite Assotsiatsiooni (ESCA) poolt. Kõik klastrid jätkavad peale rahastusperioodi lõppu tegutsemist oma partnerettevõtete toel. TAKides on perioodi jooksul välja arendatud kaasaegne infrastruktuur koos teadusaparatuuri, laborite ja spetsiifiliste tarkvarade ning serveritega ning 4 TAKi (TFTAK, STACC, Tervise TAK, BioCC) on HTMi poolt positiivselt rahvusvaheliselt evalveeritud teadusasutused.</p> <p>Perioodi lõpu poole rakendatud rakendusuringute programmi abil suurendati teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtete vahelist koostööd ettevõtete arendustegevusteks vajalike rakendusuringute tegemisel. See võimendas oluliselt innovaatiliste toodete arendust ning tõi muudatusi ettevõtetes kasutatavatesse tehnoloogiatesse ja protsessidesse.</p> <p>Innovatsiooni toetavate riigihangete toetusmeede (4.2.5) osaliselt ebaõnnestus, ehkki toetusprojektides viidi läbi 13 innovatsiooni toetavat hanget, ei töötatud välja ühtegi toodet ega teenust, mis oleks turule jõudnud.</p> <p>Samas, innovatsioonihangete meetme eesmärk on toetada avaliku sektori rolli kui uuenduslike lahenduste hankija, et panustada seeläbi uudsete toodete ja teenuste kasvu. Tõsteti teadlikkust, sh innovatsioonihangete konverentsid ja nõustamised avaliku sektori organisatsioonides. Pakuti nii innovaatilise idee osas valideerimist (innovatsiooniekspert) kui ka tasuta juriidilist nõustamist innovatsioonihangete läbiviimisel osutuvate takistuste ületamiseks. Edaspidi tuleks võtta eesmärgiks innovatsiooni toetavate riigihangete protsessi lihtsustamine, et suurendada huvi ja arendada lahendusi, millele oleks laiem turupotentsiaal.</p> <p>Start-up Estonia programm (4.2.6) eesmärk oli Start-up ettevõtluse hoogustamine. Programmi abil arendati ettevõtluse ökosüsteemi ja</p>
--	---

	<p>kogukonda, sh teadmismahukat ökosüsteemi teadlikuma ja kvaliteetsema teenuse pakkumiseks iduettevõtjatele.</p> <p>Eelarvega ca 10 mln EUR saavutati väga olulised tulemused. Iduettevõtlussektori kasv on läbi aastate olnud vähemalt 30% ning see on olnud Eesti kõige kiiremini kasvav majandusharu (v.a. majanduskriisi ajal 2022-2023). Mõnesajast iduettevõttest aastal 2016 on 2023. a lõpuks saanud rohkem kui 1300. Eestis on iduettevõtlust soosiv majanduskeskkond (sh optsoonide regulatsioon ja startup-viisa skeemid), toetav ökosüsteem, tugisorganisatsioonide võrgustik jne. Kõikide nende komponentide loomisel ja arendamisel on olnud suur Startup Estonia programmi roll.</p> <p>Ettevõtete energia- ja ressursisäästu suurendamise meetmes (4.3) toetati ressursiauditite läbiviimist ja nende tulemusel investeeringuid energia- ja ressursitõhusamatesse ja innovaatilisematesse tehnoloogiatesse koos toetavate IT-lahendustega, mis aitasid säästa ressursse ja viia ettevõtted vastavusse jätkusuutlikkuse põhimõtetega. Ressursitõhususe meetmetest tehtud investeeringud on eeldatavasti aidanud kaasa ressursitootlikkuse paranemisele. Perioodil 2013-2022 on Eestis ressursitootlikkus suurenenud 32% (2013=100%), millega oleme ressursitootlikkuse suurenemisega ELis Iirimaa järel teisel kohal. Samuti edendati uute lisavõimsuste loomist jäätmete ringlussevõtuks.</p> <p>Ettevõtja arenguplaani toetusmeetme (4.4) sihtrühma kuulusid töötleva tööstuse ettevõtted ning ettevõtjad, kelle arenguplaani tegevused panustasid NS kasvualade eesmärkide täitmisesse. Investeeringute tulemusena juhivad ettevõtjad paremini ettevõttesisesid ja -väliseid protsesse, tegelevad aktiivselt kõrge lisandväärtusega ning ekspordipotentsiaaliga innovaatiliste toodete ja teenuste väljatöötamisega. SF ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste lõpphindamise⁵ kohaselt oli toetustel oluline panus nii ettevõtete lisandväärtuse, aga ka töötajate arvu kasvu.</p> <p>Lisaks oli ettevõtetel võimalus tootearendustoetuse abil panustada arendustegevustesse, mille tulemusena töötati välja uued konkurentsivõimelised tooted ja teenused. Innovatsiooni- ja arendusosaku toetuste abil said ettevõtted võimaluse teha koostööd teadusasustuste, katselaborite või intellektuaalomandi ekspertidega.</p> <p>Tugiteenus- ja arenduskeskuste loomise toetus motiveeris välisinvestoreid tooma oma ettevõtte arendustegevusi Eestisse.</p> <p>Meetme 4.6 Koroonaviirusega võitlemise investeeringud tehti aastatel 2020–2021. Toetuse tulemusena suurenes Eestis tervishoiuteenuste osutamise vajadusest tingitud kriisidele reageerimise suutlikkus, tagades COVID-19 puhanguga toimetulekuks vajaliku varustuse ja</p>
--	--

⁵ [Struktuurivahenditest rahastatud poliitikate ja programmide hindamine | Riigi Tugiteenuste keskus](#)

		meditsiiniseadmed ning piisaval hulgal nakkuse tuvastamiseks vajalikke vahendeid. Siiski ei olnud eraldatud vahendid COVID kriisi ajal testimiseks ja vaksineerimiseks piisavad, survet riigieelarvele aitasid leevendada lisandunud REACT-EU vahendid.
5	<p>Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arendamine ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamine</p> <p>5.1 Ettevõtlikkuse kasvatamine, ettevõtluse kasvu soodustamine, ettevõtluskeskkonna arendamine (REM, MKM)</p> <p>5.2 Kapitali- ja krediitkindlustuse kättesaadavuse parandamine (MKM)</p> <p>5.3 Loomemajanduse arendamine (KUM)</p> <p>5.4 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (REM)</p>	<p>Järeldamisest: PS5 on olnud positiivse mõjuga ning läbivalt tulemuslik. Lähtuvalt eesmärgist on toetatud VKE-sid sihiga teha finantsvahendid kättesaadavamaks, arendada ettevõtteid, ja kasvatada nende loodud lisandväärtust. Toetatud on ettevõtteid nii konkreetse rahalise abiga (nt starditoetus, eksporditoetus, laenukäendus jne) kui ka pehmete tegevuste kaudu (sh koolitused, seminarid, üritused). Samuti on arendatud ettevõtluskeskkonna infrastruktuuri, et soodustada Tartu ja Tallinna väliste piirkondade ettevõtluskeskkonda ja tugitaristut (juurdepääsuteed, kommunikatsioonid jne). Kõiki nimetatud tegevusi saab hinnata asjakohasteks, sest lahendasid tegelikke turutõrke probleeme ja lähtusid üldistest Eesti arengusuundadest. Meetmete kujundamisel on arvestatud sihtrühmaga (st seatud meetmete disainimisel VKE-de piirangud), regionaalse aspektiga (suunatud eraldi meetmed Tartust ja Tallinnast välja) ning kaasatud erinevaid sihtrühmi meetmete kujundamisel (nt MAK-id, ettevõtjad).</p> <p>Meetme 5.1 Ettevõtlikkuse kasvatamine, ettevõtluse kasvu soodustamine, ettevõtluskeskkonna arendamine mõju võib tervikuna hinnata väga heaks. Meede on olnud ettevõtetele majandustegevuse laiendamisel ning kasvu tagamisel oluline ning toetuste kasutamine on olnud tulemuslik. Erinevate instrumentide tulemuslikkuse tase on olnud küll erinev, kuid suures pildis on kõik tegevused täitnud eesmärgi ja panustanud oluliselt ettevõtlikkuse kasvu ning ettevõtete majandustulemustesse.</p> <p>Suuremat mõju on meetme tegevustest omanud eelkõige ekspordile suunatud meetme tegevused, mis lisaks lisandväärtuse kasvule on aidanud Eesti ettevõtetel ka rahvusvahelisel turul rohkem silma paista.</p> <p>Samuti on olnud märkimisväärse mõju ja tulemuslikkusega meetme tegevused, mida tehti läbi maakondlike arenduskeskuste – ettevõtlusega seotud nõustamisteenus, ettevõtlikkusteadlikkuse kasvu üritused, ja uute investeeringute saamisele suunatud tegevused. Nende tegevuste positiivne mõju on mh avaldunud ka ettevõtjate ettevõtlusalases harimises, ajakohases informeerimises erinevatest toetuste võimalustest, äriideede üle argumenteerimises ning tagasisidestamises, ärialase koostöö ning tugivõrgustike vahendamises, samuti ettevõtjate julgustamises võtmaks ette vajalikke muutusi ärimudelites. Tugiteenuste osutamine ettevõtetele on osutunud toimivaks lahenduseks ettevõtlusarengu kiirendamisel.</p> <p>Suurim puhasmõju on olnud starditoetustel (5.1.2) ja ekspordi edendavatel tegevustel (5.1.3.). Tõendatud on toetuste panus starditoetust saanud ettevõtete müügitulu, vara, lisandväärtuse ja tootlikkuse kasvu võrreldes kontrollgrupiga. Eksporditoetust saanud ettevõtete puhul on tõendatud toetuste panus müügitulu, vara, töötajate</p>

	<p>arvu ja tootlikkuse kasvu võrreldes kontrollgrupiga. Perioodil 2013-2023 on nii meetme tegevuse 5.1.3 (eksporditoetus) toetuse saajatel, kui ka ülejäänud meetmest 5.1 toetust/kasu saajatel (v.a turismi arendamise tegevus) toimunud järjepidev ekspordi kasv.</p> <p>Ekspordi toetust saanud ettevõtetes (5.1.3) on lisandväärtus ja tööjõutootlikkus samuti kasvanud, kuid töötajate arv on mõnevõrra vähenenud. Ekspordi arendamise meetmes pakuti ettevõtjatele ekspordinõunike teenuseid sihtturgudel, võimalust osaleda ärimissioonidel ja välismessidel ühisstendidega, mis aitasid ettevõtetel leida ärikontakte ja mitmekesistada oma eksporditurge. Lisaks rakendati välismessitoetust, võimaldades Eesti ettevõtjate valdkondlikel messidel osalemist, et tõsta ettevõtjate rahvusvahelist konkurentsivõimet, laiendada kontaktvõrgustikku ja suurendada ekspordivõimekust. Toetus oli ettevõtete hulgas väga populaarne.</p> <p>Meetme tegevuse 5.1.4 ettevõtlusteadlikkuse programmiga aidati tõsta ettevõtjate teadlikkust ja oskusi juhtimise, digitaliseerimise ja kestlikkuse valdkondades, pakkudes koolitusi ja meistriklasse. Korraldati mh Ajujahi saadet, millega toetati innovaatilisi äriideid, ja Ettevõtluse Auhinna konkurssi, millega tunnustati silmapaistvaid Eesti ettevõtteid.</p> <p>Meetmes tegevuses 5.1.5 viidi Eesti tuntuse tõstmiseks välisest turgudel läbi kampaaniaid ja turundustegevusi, osaleti messidel, korraldati töötubasid, arendati Visit Estonia turismiinfosüsteemi. Tegevused toetasid oluliselt COVID-19 jt sektorit tabanud kriisidest taastumist.</p> <p>Turismitoodete arenduse juhtimise tegevuses (5.1.6) edendati turismiettevõtete koostöövõrgustikke, mille tulemusena kasvas osalejate lisandväärtus. Ettevõtjad rakendasid uusi kvaliteedijuhtimissüsteeme ja keskkonnamärgiseid.</p> <p>Turismiettevõtete ärimudelite rakendamise toetuse abil (5.1.7) võimaldati ettevõtetel luua uusi konkurentsivõimelisi turismitooteid. Kuna toetuse rakendamine jäi peamiselt COVID-perioodi aegsesse ja järgsesse aega, oli sellel oluline mõju turismiettevõtete kriisist väljumisele.</p> <p>Meetme tegevuses 5.1.8 loodi Eesti turismimaastikule rahvusvahelise pereturismi atraktsioonide toetuse abil 5 uut atraktiivset peredel suunatud atraktsiooni, mis on väliskülastajatele reisimotivatsiooni tekitajateks Eestisse tulemisel. Lisaks arendati väikesadamate võrgustikku uute sihtrühmade hõivamiseks loodud turismitoodete abil.</p> <p>Meetme 5.2 Kapitali- ja krediidikindlustuse kättesaadavuse parandamine alt finantsinstrumentide rakendamine on olnud väga positiivne kapitali kättesaadavaks tegemisel. Teenused on hästi turuosaliste poolt vastu võetud ja toimus pidev teenuste arendamine kogu perioodil. Kõige atraktiivsemad tooted on olnud käendustooted. COVID-kriis ja Ukraina sõda kindlasti mõjutasid teenuste pakkumist. Kehtisid ka eraldiseisvad riigiabi suunised, mis olid soodsamate tingimustega, mõjutades nõudlust. Mitmete teenustega jätkatakse ka 2021-2027 perioodil.</p>
--	---

	<p>EstFondi ehk FondiFondi rakendamist saab samuti pidada laialdase mõjuga riskikapitali turgude arendamisel ja antud mudeli elluviimine on viimastel rakendusaastatel olnud tempokas.</p> <p>Meetme 5.2. tegevustest oli suurim puhasmõju võrreldes kontrollgrupiga usaldusfonde kasutanud ettevõtete rühmas (5.2.2). Samas esineb selles rühmas olulisi probleeme puhaskasumi kasvu saavutamise ja seetõttu ka selle aluseks oleva lisandväärtusega. Laenukäendusi ning laene kasutanud ettevõtetel (5.2.1) oli märkimisväärse puhasmõjuga müügitulu, vara ja lisandväärtuse kasv.</p> <p>Meetme tulemuslikkust on mõjutanud kiire inflatsioon, majanduslangus ja nõudluse vähenemine nii sise- kui ka välisriigis. Oluline roll meetmete mõju piiramisel on olnud COVID-19 epideemia ning Ukraina-Venemaa sõjaga kaasnevatel majandustegevuse piirangutel.</p> <p>Meetmete tulemuslikkusega seotud riskid seonduvad põhiliselt üldise majanduskeskkonna konjunktuuriga, sh välisriigis. Välisriigidega seotud riske on võimalik maandada sihturgude eelanaluusega, sh poliitiliste riskide hindamisega. Majanduskeskkonna halvenemine võib kiiresti vähendada väikeettevõtete arenguvõimekust, sh omafinantseerimise võimekust ja kavandatud tegevuste elluviimist. Sellega omakorda kaasneb risk, et loobutakse arengule suunatud toetuste taotlemisest ja teenuste kasutamisest. Toetused ja teenuste kasutus koondub veelgi enam nõ edukatesse piirkondadesse. Riske saab maandada toetuste tingimuste paindliku muutmisega majanduskeskkonna muutumisel.</p> <p>Loomemajanduse arendamise meetmes (5.3) on VKEdes, sh loomemajandusettevõtete toetamine kaasa aidanud tugeva majandusliku potentsiaaliga ettevõtete arengule. Rakendatud meetmed osutusid vajalikeks ja kasvatasid loomesektoris ettevõtlikkust ning ekspordivõimekust. Inkubatsiooni- ja arendusteenused on kaasa aidanud võrgustumisele ja välisekspertide kompetentside kaasamisele. Toetuste mõju ei ole paraku olnud kuigi laiapõhjaline – valdav osa loomemajanduse arendamise meetme toetuse saajatest ja toetatud tegevustes osalejatest (kasusaajad) paiknevad Harju- ja Tartumaal.</p> <p>Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme (5.4) vahendid jagunesid mitme erineva alategevuse vahel, mille koondeesmärk oli väljaspool suuremaid linnapiirkondi ettevõtluskeskkonna ja ettevõtluse tugitaristu arendamine uute ning olemasolevate ettevõtete võimestamiseks ning töökohtade lisandumiseks. Tegevusi on 14-20 perioodi järeelhindamisel peetud asjakohaseks, kuna need lahendavad turutõrget ja on kooskõlas riigi poliitikatega. Tulemusnäitaja sihttasest „Väljaspool Harjumaad ja Tartumaad loodud SKP osakaal Eesti SKP-st“ ei saavutatud, kuigi viimastel aastatel on näitaja muutus olnud mõõdukalt positiivne. Antud tulemusnäitaja puhul tuleb aru anda, et ambitsioonikalt püstitatuna mõõdab see laiemat riigi erinevate poliitikate mõju mitte ainult meetme 5.4 rakendamise tulemust.</p>
--	---

		<p>Meetme 5.4 raames on tehtud märkimisväärsed investeeringuid Eesti erinevate piirkondade infrastruktuuri arendamisse, eesmärgiga tagada olemasoleva ettevõtluse jätkusuutlikkus ja soodustada uute investeeringute kasvu. Meetme 5.4 eelarvest 88% ning 85% kõikidest projektidest olid suunatud tegevustele väljaspool Harju- ja Tartumaad. Meetmete tulemusel on arenenud ettevõtluskeskkond läbi infrastruktuuri projektide, näiteks piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks. SF ettevõtlusmeetme lõpphindamise järgi on tõendatud SF vahendite panus nii müügitulu, lisandväärtuse, tootlikkuse ja töötajate arvu kasvu võrreldes kontrollgrupiga. Meetme 5.4 toetuse saajate poolt on toetusest saadud kasudena väljendatud tootearendusvõimekuse kasvu, uusi ärikontakte, ettevõtete konkurentsivõime tõusu, piirkonna külastatavuse kasvu, noorte tööhõive ja ettevõtlikkuse programme, milleks muidu poleks jätkunud vahendeid. Heaks näiteks saab tuua meetme tegevuse 5.4.1 „Regionaalsete kompetentsikeskuste arendamine“ olulist panust ettevõtete ja teadusasutuste koostöösse ja 5.4.2 „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks“ panust noorte ettevõtlikkuse edendamisel ning soodsama ettevõtluskeskkonna loomisel. Siiski ei ole ka meetme 5.4 toetused suutnud piisavalt avada kõiki piirkonnaspetsiifilisi arengueelduseid ja ressursse. Mitmete toetatud tööstusala projektide mõjud avalduvad olulise viitega. Hindamistes on märgitud, et meetme tegevuste omavaheline sünergia saanuks olla suurem.</p> <p>Meetme 5.4 rakendamise tulemuslikkust mõjutasid vähesel määral ka COVID-19, Ukrainas eskaleerunud sõda, energiakriis ja inflatsioon. Ida-Viru tööstusinvesteeringute meetmes jäi taotlemisaktiivsus madalaks ja mitmed projektid pooleli viimaste aastate ebakindla majanduskeskkonna tõttu.</p>
6	<p><i>Energiatõhusus</i></p> <p><i>6.1 Energiatõhususe saavutamine elamumajanduses</i></p> <p><i>6.2 Efektiivne soojusenergia tootmine ja ülekanne</i></p> <p><i>6.3 Energiasäästu ja taastuenergia osakaalu suurendamine</i></p> <p><i>6.4 Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis (biogaas)</i></p>	<p>Struktuurivahendite rakendamine on olnud PS6 osas positiivse mõjuga ja edukas, aidates kaasa energiasäästliku elamusektori ja tänavavalgustuse parandamisele ja jätkusuutlikkusele, toetanud üldist majandusarengut ning parandades inimeste elukvaliteeti, keskkonda ning suurendanud taastuenergia kasutuselevõttu.</p> <p>Meetme tegevused omasid lisaks positiivsetele keskkonnamõjudele ka positiivset sotsiaalmajanduslikku mõju (mõju inimese tervisele, energiavaesusele, tööhõivele, kinnisvara väärtusele, ringmajanduse potentsiaalile) ning samuti oli kõikidel tegevusel positiivne mõju tööhõivele, mõningate tegevuste puhul oli see mõju kaudne (nt energiasäästu tüüpprojektide ja soojusmajanduse arengukavade puhul).</p> <p>Olenemata PS6 sihtrühmade suuruse varieeruvusest, omab PS6 läbivat positiivset koondmõju sihtrühmadele ja ka sihtrühmade hõlmatus on suur. Samuti on ka meetme tegevuste mõju intensiivsus läbivalt suur, ehk kõigi meetmete puhul saavutatakse tüüpilise sihtrühma liikme käitumises olulisi positiivseid muutusi või heaolu</p>

	<p>kasv. Paranevad renoveeritud korterelamutes elamistingimused, suureneb kinnisvara väärtus, vähenevad kõrvalkulud. Meetme tegevustes osalesid kõik 15 maakonda ning tegevustega kaasnes läbiv oluline positiivne mõju nii linna- kui ka maapiirkondade arengule – rakendatud meetmed tõid kaasa olulise arengutõuke kõigi meetmes osalenud piirkondade arengule. Ellu viidud muutused katalüseerivad meetme tegevusi läbi viinud piirkondade edasist arengut.</p> <p>Energiatõhususe meetmed (6.1) on olnud positiivse mõjuga ja edukad aidates kaasa energiasäästliku elamusektori ja tänavavalgustuse parandamisele ja jätkusuutlikkusele, toetanud üldist majandusarengut ning parandades inimeste elukvaliteeti, keskkonda ning suurendanud taastuenergia kasutuselevõttu.</p> <p>Energiatõhususe meetme tegevused omasid lisaks positiivsetele keskkonnamõjudele ka positiivset sotsiaalmajanduslikku mõju (mõju inimese tervisele, energiavaesusele, tööhõivele, kinnisvara väärtusele, ringmajanduse potentsiaalile) ning samuti oli kõikidel tegevusel positiivne mõju tööhõivele, mõningate tegevuste puhul oli see mõju kaudne (nt energiasäästu tüüpprojektide ja soojusmajanduse arengukavade puhul).</p> <p>Energiatõhususe meetmete tegevusi mõjutasid eelarveperioodi lõpul mitmed välised tegurid, mida ei olnud võimalik riskianalüüsides ette näha, ega ka sellest tulenevalt arvesse võtta. Enim mõjutasid tegevuste rakendamist ja nende tulemuslikkust nii COVID-19 pandeemia, kõrge inflatsioon ning Venemaa sõda Ukraina vastu, sest kõik PS6 meetme tegevused, välja arvatud soojusmajanduse arengukavade (meetme tegevus 6.2.3) ja liginullenergiahoonete ehitusprojektide koostamine (meetme tegevus 6.1.2), on seotud ehitussektoriga. Just ehitussektor aga sai oluliselt kriisidest mõjutatud ning see mõjutas ka PS6 meetme tegevusi. Täpsemini oli probleem nendel KÜ-del, kes olid 2022.a sellises etapis, kus oli vajalik veel kõrvaltingimusi täita ja kokkulepped tööde osas ei olnud veel lõppfaasis, samas toimus järsk toorme ja hindade kallinemine. Spetsiifilisemalt on võimalik välja tuua ka riigisisese poliitilised tegurid, nagu nt haldusreform, mis omas negatiivset mõju kohalike omavalitsuste haldusvõimekusele ja suutlikkusele tänavavalgustuse taristu renoveerimise (meetme tegevus 6.3.1) projektidega tegeleda.</p> <p>Erinevad kriisid tõid kaasa nii tarneahelate katkemisi, hüppelisi ehitus- ja sisendhindade tõuse, riigi ja tellijate haldusvõimekuse langust, mis kõik mõjutasid projektide kestvusi ning hindu, tekitasid probleeme tööjõuturul, mis viisid projektide pikenemiseni, aga mõningatel juhtudel ka katkestamiseni. Sellest hoolimata õnnestus seitsmel juhul kaheksast kõik PS6 meetme tegevused edukalt ellu viia ning näitajate sihttasemed said ületatud.</p> <p>Järeelhindamise käigus tehtud tõhususe analüüs kinnitab, et kuigi PS6 tegevused olid kindlasti tõhusad ning saadud ühiskondlikku kasu hinnatakse kõrgeks, valmistavad turuosalistele probleeme tsükliline rahastus, liiga suured bürokraatlikud nõuded ja</p>
--	---

		<p>tingimused ning viimaste aastate hinnatõusude valguses ka taotlejatele liiga kõrgeks osutuv omafinantseeringu määr.</p> <p>6.4 Energiatõhususe meetmete abil on õnnestunud investeerida ka Eesti energiaportfelli mitmekesistamisse olulisel määral. Taastuenergia kasutuse suurendamisele on olulist mõju avaldanud ka biometaaani kasutuselevõtu soodustamise meetme tegevuse tulemused. Tulenevalt Eesti biometaaani turu eeldatust kiiremast arengust on õnnestunud meetme tulemusel toodetud ning transpordis kasutusse võetud biometaaani aastane kogust ületada rohkem kui kahekordselt.</p>
7	<p><i>Veekaitse</i></p> <p><i>7.1 Veemajanduse taristu arendamine</i></p> <p><i>7.2 Saastunud alade ja veekogude korrastamine</i></p>	<p>Järelhindamise põhjal aitasid veemajandustaristu investeeringud kaasa kvaliteetsema vee- ja elukeskkonna saavutamisele ning suurendasid ühisveevärgist püsitarbijate arvu 2022. aastaks võrreldes 2014. aastaga 4%. Veemajandustaristu suunal lisandus rakendamisperioodil eraisikutele antav toetus ühisveevärgiga liitumise kiirendamiseks, mis oli otsustav edasiarendus tulemuslikkuse kui ka mõjususe osas. Ka toetuse saajate ja kasusaajate hinnangul aitasid investeeringud oluliselt kaasa majanduse elavdamisele ja elukeskkonna parandamisele.</p> <p>Siiski jätkuvad pingutused on vajalikud, kuna osade ühisveevärgide kvaliteedinõuded ei ole endiselt täidetud. Veekeskkonnas on pinnaveekogumite seisund halvenenud. 2022. aastal oli heas koondseisus 51% pinnaveekogumitest, halvenedes 2012. aasta võrdluses 13 protsendipunkti.</p> <p>Veemajanduses toetasime olulise probleemi lahendamist, milleks oli elanikele ja ettevõtetele nõuetele vastava joogivee kindlustamine ja reovee puhastamine. Suur investeeringuvajadus oli paljuski tingitud ka Eesti madalast ja ebaühtlasest asustustihedusest, mistõttu vee kvaliteedinõuete täitmiseks vajalik keskmine investeeringu suurus tarbija kohta on kõrgem kui teistes ELi riikides.</p> <p>Veekaitseks (sh rannikuveed) ja inimestele ohutu elukeskkonna tagamiseks likvideerisime jääkreostusobjekte. Eestis on üle 6000 ha rikutud veeökosüsteemiga märgalasid, mis on tekkinud turba kaevandamise tagajärjel. SF toel sai perioodi lõpuks looduslik veerežiim taastatud neist 2333 hektaril. Oodatava tulemusena tagati reostunud alade puhastamine, veekogude tervendamine, märgalade veerežiimi taastamine, vee hea seisund, terviseriski vähenemine, ökosüsteemide elujõulisus ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemine.</p>
8	<p><i>Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine</i></p> <p><i>8.1 Kaitsealuste liikide ja elupaikade säilitamine ning taastamine (KLIM)</i></p> <p><i>8.2 Valmisoleku suurendamine keskkonna hädaolukordadele reageerimiseks (KLIM, SIM)</i></p>	<p>Järelhindamine kinnitab, et PS8 struktuurivahendite rakendamine oli kokkuvõttes positiivse mõjuga, kuid eesmärkide saavutamise tulemuslikkus jäi planeeritust madalamaks. PS8 investeeringutega seotud viiest EL struktuurivahendite kasutamise seatud tulemus- ja mõjunäitajast saavutati kolm eesmärki, kuid kahe eesmärgi sihttase jäi saavutamata.</p> <p>Paranenud seisundis kaitstavad liikide ja elupaikade investeeringute eesmärgiks oli panustada elurikkuse kui ressursi säilitamisele ja tagada elupaikade toimimise ühtse ökoloogilise võrgustikuna. Eesmärgi täitmisel nii elupaikade kui liikide seatud tulemusnäitajate puhul raporteeriti 2019. aasta andmeid. Lõplik hinnang</p>

		<p>tulemusnäitajate saavutusmäära kohta selgub 2025. aastal, kui koostatakse järgmine loodusdirektiivi aruandlus, mis võimaldab hinnata meetme mõju nii elupaikade kui liikide kaitsel.</p> <p>Prioriteetse suuna investeringud suurendasid oluliselt päästevõimekust ja keskkonnakaitse võimekust ning metsatulekahjude arv vähenes kolmekordselt võrreldes 2014. aastaga. Kuigi keemilise, gaasilise ja naftareostuse väljakutsed suurenesid, võib see olla tingitud varasemast avastamisest ja reageerimisvõime kasvust.</p> <p>Struktuurivahenditega aidati kaasa EL-is ohustatud ning kaitstavate liikide ja elupaikade seisundi paranemisele ja säilitamisele (meede 8.1) ning maastike mitmekesisuse saavutamisele, aidates tagada elupaikade toimimise ühtse ökoloogilise võrgustikuna. Tegevused aitavad saavutada ELi linnu- ja loodusdirektiivides, ELi elurikkuse strateegias ja ELi roheline infrastruktuuri strateegias seatud eesmärgid. Koosmõjus maaelu arengukava sekkumistega panustati Eesti 2020 eesmärkide saavutamisse, aidates tagada pikaajalist varustatust ökosüsteemiteenustega ja soodustades uute ettevõtlusvõimaluste loomist maapiirkondades. Investeringute ja nende toetamise jätkamine mh ohustatud ja kaitstavate elupaikade ja liikide kaitseks ja seisundi parandamiseks on jätkuvalt vajalikud arvestades sh 18.08.2024 jõustunud EL looduse taastamise määruse eesmärgid, mille käigus tuleb 2030. aastaks taastamismeetmeid rakendada 20% EL maismaast ja 20% merealal.</p> <p>Meetmes 8.2 Valmisoleku suurendamine keskkonna hädaolukordadele reageerimiseks seati tulemusnäitaja „Piirkondade arvu, kus samaaegselt suudetakse kuni 600 ha tulekahju lokaliseerida ja likvideerida“ eesmärgiks neli piirkonda, mis täideti 2022. aasta seisuga 100%. Tulemusnäitajat „Reostustõrjelaevade reageerimisaeg“ suudeti vähendada 12 tunnilt 6 tunnini – ka siin seatud eesmärgid täideti.</p>
9	<p>Jätkusuutlik linnapiirkondade areng</p> <p>9.1 Säästva linnalise liikuvuse ning inim- ja keskkonnasõbraliku avaliku linnaruumi arendamine</p> <p>9.2 Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng</p>	<p>Järeldamisest: Hoolimata mõju- ja tulemusnäitajate sihtväärtuste mittedaavutamistest on meetmete tegevustel olnud positiivne mõju säästvate liikumisviiside (investeeringuprojektide sisust lähtudes täpsemalt jalgsi liikumise, jalgratta jms kergliikurite kasutuse) võimaldamiseks linnapiirkondades ning lasteaiakohtade järjekorra lühendamiseks Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas. Ilma PS9 investeringuteta kergliiklusteedesse oleks säästvate liikumisviiside osakaal igapäevases töörandes veelgi väiksem ning oluliselt raskemaks muutuks säästvat liikuvust võimaldavate investeringute (sh uue perioodi 2021-2027) pikemaajalise soovitud koondmõju saavutamine Transpordi ja liikuvuse arengukavas 2035. aastaks seatud eesmärgi sihtväärtuseni.</p> <p>Rakendamise edukus mõjude tasandil varieerub meetme tegevuste lõikes. Linnapiirkondade jätkusuutliku arendamise suuna toetuste puhul on peamise positiivse kasuna välja toodud positiivset mõju elukeskkonnale. Arvestades taristu ja teenusajutuste kasutajaskonna koondumist linnapiirkondadesse on PS9 investeringud juba meetmetingimuste poolt suunatud tõesamad kui oleksid olnud samad investeringud näiteks</p>

	<p>hajaasustusse või väikelinnadesse. Ka linnapiirkondade sisesed projektide asukohavalikud panustavad tõhususse positiivselt – üldjuhul on asukohavalikud seotud suure kohaliku nõudlusega. Ida-Virumaa linnapiirkondades on toetatud objektide mõjuraadiuses hõlmatud suurem osa linnapiirkondade elanikest.</p> <p>Säästva liikuvuse arendamisel (meede 9.1) jäid projektide valikud mõneti ühekülgseks, valdav osa toetustest anti kergliiklusteede ehitamiseks ning ühistranspordi arendamine jäi tahaplaanile. Arvestades elanike üldisi liikumisharjumusi, keskuslinnade kergliiklusteede võrgustiku ebaühtlast arengut, samuti linnalähedaste valdade suhtelist kaugust linnakeskustest ja muudest tööpaikadest, võib eeldada, et ainult kergliikluse arvelt ei ole esialgu võimalik säästva liikumisviiside kasutajate arvu oluliselt tõsta. Tulemusnäitaja saavutamiseks oleks pidanud samaaegselt tegelema lisaks ühistranspordivõrgustiku, kasutajamugavuse ja kiiruse arendamisega. Kuna kergliiklusteede projekte tehti valdavalt KOV-ide üleste terviklike kergliiklusteede võrgustike loomiseks, siis toimus meetme tulemusena suur arenguhüpe kergliiklusteede võrgustikus. Kergliiklusteed on kohalike elanike poolt hästi vastu võetud ja jalgsi ning jalgrattaga liikujate osakaal on linnapiirkondades kasvanud. Ilma PS9 investeeringuteta kergliiklusteedesse oleks säästvate liikumisviiside osakaal igapäevases töörändes veelgi väiksem.</p> <p>Uute lasteaedade rajamine on leevendanud lasteaiakohtade järjekordadest tulenevaid probleeme peredele ning võimaldanud eelkõige linnalähedastes kiire elamuarendusega piirkondades tagada paremini kodulähedase lasteaia- ja lapsehoiuteenuse kättesaadavust. Siiski ei ole lasteaiakohtade probleemi läbivalt lahendatud, sest linnapiirkondades on perioodi jooksul kasvanud nõudlus lasteaiakohtade järele. Nõudluse kasv tuleneb peamiselt elanikkonna kasvust, aga ka elanike suurenenud teenuse kasutamise soovist. Elanikkonna kasv tuleneb Eesti-sisese ja välisrändest, valglinnastumisest ja Ukraina sõjapõgenike elama asumisest linnapiirkondadesse. Lasteaiakohtade nõudluse kasv on ületanud meetme tegevuse alguses tehtud prognoose.</p> <p>Linnapiirkondades on KOV-idele pandud kohustust lastele lasteasutuses koha tagamisel lahendatud lisaks uute lasteaedade ehitamisele ka moodulhoonetega täiendavate ruumide juurde tekitamisega, eraomanduses ruumide rentimine lasteasutuse teenuse pakkumiseks, olemasolevate rühmade täituvuse suurendamisega. Lisaks KOV-i enda tegevusele lasteaiakohtade loomisel on kõigis linnapiirkondades ka erasektori loodud lapsehoiu- ja lasteaiakohti, mille kulusid kompenseerib osaliselt KOV ning osades KOV-ides toetatakse rahaliselt lasteaiakoha puudumisel lapsevanemat, kes hoiab last kodus. Seega üldjuhul leitakse lahendus, mis võimaldab lapsevanemal kasutada lasteaia- või lapsehoiuteenust. Lasteaiakohtade järjekordi mõjutavad juba lähiaastatel ka 2023 ja 2024. aastatel toimunud suur sündivuse kahanemine, mistõttu võib eeldada lähiajal ka vajaduse vähenemist uute lasteaiakohtade rajamise järele.</p>
--	--

		<p>Meetmes (9.2) Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutlik areng alakasutatud linnaalade füüsiliseks, majanduslikuks ja sotsiaalseks elavdamiseks ellu viidud projektide eesmärgid on saavutatud, kuid arvestades alakasutatud linnaruumi ulatust Ida-Virumaa linnapiirkondades on see ebapiisav alasuuna eesmärkide täitmiseks. Seniste projektidega on korrastatud kõige problemaatilisemad ja/või prioriteetsemad piirkonnad, kuid selliseid piirkondi ja arendusvajadusi on endiselt veel alles. Ida-Virumaa linnapiirkonnad ei ole ekspertide arvates eraettevõtetele (sh arendajatele) atraktiivsed, kinnisvarahinnad on teiste Eesti piirkondadega võrreldes madalad ning linnapiirkonnad on linnaruumi arengu mõttes teistest Eesti linnapiirkondadest maha jäänud ning seda mahajäämust on keeruline tagasi teha.</p> <p>Alakasutatud alade taaselavdamise projekte hindasid kohalike omavalitsuste eksperdid kohalike omavalitsuste arengu seisukohast väga vajalikeks projektideks. Isegi kui kõik projektid ei ole kaasa toonud märgatavat ettevõtluse kasvu projekti lähipiirkonnas, siis mõju piirkondade taas-elavdamisele on ekspertide arvates olnud suur. Varem alakasutatud alad on muutunud atraktiivseteks piirkondadeks nii kohalikele kui külalistele. Kaasaegsete ja innovatiivsete hoonete ehitamine piirkondadesse, kuhu pole aastaid midagi uut ehitatud, annab mahajäänud piirkonnas suurt lisandväärtust (inimeste rahulolu elukeskkonnaga kasvab, mis võib mh vähendada väljarännet, elukeskkonna paranemine võib soodustada ettevõtluse arengut). Kinnisvaraekspertide hinnangul võib alakasutatud alade elavdamise projektidel olla mõju ka kinnisvara hindadele (suurusjärgus kuni 10%), kuid seda pigem nende objektide vahetus läheduses.</p>
10	<p><i>Jätkusuutlik transport</i></p> <p><i>10.1 Üleriigiliste ja rahvusvaheliste ühenduste arendamine</i></p> <p><i>10.2 Raudteeliikluse arendamine ja erinevate liikumisviiside ühendamine</i></p>	<p>Järelhindamine kinnitab, et struktuurivahendite rakendamine PS10 meetmete tegevustes on olnud olulise positiivse mõjuga ja tulemuslik, aidates kaasa transpordiinfrastruktuuri parandamisele ja jätkusuutlikkusele, toetanud üldist majandusarengut ning parandades inimeste elukvaliteeti ja keskkonda.</p> <p>Transpordiprojektidel on olnud positiivne mõju elukvaliteedile ja -keskkonnale. Paremad ühendused on suurendanud teenuste kättesaadavust ning sõiduajad on lühenenud. Suurenenud on võimalused liikuda jalgsi, jalgrattaga ja kasutada ühistransporti, kuid siiski on vaja täiendavaid tegevusi autostumise pidurdamiseks ning jalgsi- ja jalgrattaga ning ühistranspordiga tööl käijate osakaalu tõstmiseks. Investeeringud on oluliselt aidanud kaasa majanduse arengule, panustades infrastruktuuri kaudu äritegevuse ja kaubaveo efektiivsusesse. Tähelepanu peaks pöörama terviklikuma liikumiskeskkonna loomisele ning inimeste teadlikkuse tõstmisele säästvate liikumisvõimaluste osas.</p> <p>Meetmes 10.1 oli tulemusnäitaja „Üleriigiliste ja rahvusvaheliste ühenduste halvas seisundis teede osakaal TEN-T võrgustiku teedest“ baasväärtus 2012. aastal 12% ja eesmärgiks oli saavutada 2023. aastaks 11%. Eesmärk ületati 2023. aastaks 11000%-liselt, perioodi lõpuks</p>

	<p>moodustasid halvas seisus TEN-T võrgustikku kuuluvad teed vaid 0,1% kogu riigiteede võrgust.</p> <p>Õhu, vee- ja bussitranspordi rahvusvaheliste reisijate arvu osas oli baasväärtuseks 2012. aastal 12,8 miljonit reisijat aastas, mille eesmärgiks oli saavutada 2023. aastaks 14,8 miljonit reisijat, kuid 2023. aastaks saavutati 12,21 miljonit reisijat – eesmärk jäi täitmata ja saavutustase moodustab vaid 83% 2023.a sihtväärtusest. Aastatel 2017–2019 oli 2023.a sihtväärtus saavutatud ja koguni ületatud, kuid COVID-19 kriis muutis rahvusvaheliste reisijate harjumusi ja reisikäitumist ning sellest ei ole siiani taastatud.</p> <p>Meetmes „Raudteeliikluse arendamine ja erinevate liikumisviiside ühendamise“ (10.2) oli tulemusnäitaja „Ühistranspordi kasutajate, jalgsi ja jalgrattaga liikujate osakaalu“ baasväärtus 2013. aastal 43%, mille sihiks oli 50% ning mis täideti 2023. aastal 34,9% ulatuses – eesmärk jäi täitmata. Seoses COVID-19 kriisiga vähenes oluliselt ühistranspordi kasutajate arv. Kuigi reisijate arv on viimastel aastatel suurenenud ja taastunud peaaegu COVIDi eelsele ajale, on jätkuvalt probleemiks linnapiirkondade autostumine ja riik ei suuda kulutõhusalt ühistransporditeenust hajaasutuses pakkuda.</p> <p>Pärast COVIDist toibumist on autokasutus kasvanud kodukontoris töötamise vähenemise arvelt (uued harjumused) kuna inimesed on naasnud kontorisse. Siinkohal on uuel perioodil rakendamisel päris korralikud meetmed taristu parandamiseks (jalgrattateede, mitmeliigiliste ühenduste rajamine, uued trammiteed, lisanduvad rongid (ühendustiheduse kasv), läbilaskevõime suurendamine jt), et soodustada jalgsi-, jalgrattaga ja ühistranspordiga liikujate arvu kasvu. Samas tuleb rakendada ka muid meetmeid, et inimesi meelemuutusele suunata – nt 2025. aastal rakenduv automaks jmt. Kavandamisel on ka liikuvusreform, mida rakendab Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.</p> <p>Rongireisijate arvu baasväärtuseks oli 2013. aastal 4,2 miljonit rongireisijat, mille eesmärgiks saavutada 2023. aastaks 8,4 miljonit rongireisijat, kuid mis saavutati 93% ulatuses (7,8 mln rongireisijat) – eesmärk jäi täitmata, kuid tulemus on siiski suurepärase. Eelduslikult takerdus siingi rongireisijate eesmärgi saavutamine COVID-19 piirangutesse, kuna peale pandeemiat tõusis rongireisijate arv pea COVID eelsele tasemele. Samas madala ühendustiheduse tõttu jõutakse eesmärgini ja ületatakse seda siis, kui Tallinna–Tartu liinile saabuvad uued elektrirongid, s.o kõige varem 2025–2026. aastal.</p> <p>Üleriigiliste ja rahvusvaheliste ühenduste arendamise tegevustes on rekonstrueeritud või uuendatud 214 km maanteelõike (100%) ning valminud rohkem uusi maanteelõike kui oli kavandatud (104%). Ühendusvõimalusi on parandatud kokku 31 ühistranspordipeatuses.</p> <p>Transpordiprojektidel on olnud positiivne mõju elukvaliteedile ja -keskkonnale. Paremad ühendused on suurendanud teenuste kättesaadavust ning sõiduajad on lühenenud. Suurenenud on võimalused liikuda jalgsi, jalgrattaga ja kasutada ühistransporti, kuid siiski on vaja täiendavaid tegevusi autostumise pidurdamiseks ning jalgsi- ja jalgrattaga ning ühistranspordiga tööl käijate osakaalu tõstmiseks.</p>
--	--

		<p>Investeeringud on oluliselt aidanud kaasa majanduse arengule, panustades infrastruktuuri kaudu äritegevuse ja kaubaveo efektiivsusesse. Tähelepanu peaks pöörama terviklikuma liikumiskeskonna loomisele ning inimeste teadlikkuse tõstmisele säästvate liikumisvõimaluste osas.</p> <p>Enamik projekte on sujunud plaanipäraselt ning rahastamine on peamiselt olnud piisav. Meetmete rakendamisel on arvestatud regionaalset erinevust, eelistades suurema mõjuga projekte piirkondades, kus majanduslik olukord on kehvem. Avatud taotlusvoorudes on tehtud põhjalik eeltöö ja kaasatud huvigruppe. Ilma toetuseta ei oleks võimalik nii suuri infrastruktuuri projekte ellu viia sellises mahus ja ajaraamis. Toetus on oluliselt kiirendanud projektide elluviimist.</p> <p>Meetmete rakendamine oli üldiselt tõhus ning protsessi kiire käivitamine võimaldas rohkem projekte ellu viia. Rakendamise sujuvust toetas meetme lihtne ja selge sõnastus.</p>
11	<p><i>IKT teenuste taristu</i></p> <p><i>11.1 Uue põlvkonna lairibavõrkude arendamine</i></p> <p><i>11.2 Nutika teenuste taristu arendamine</i></p>	<p>PS11 rakendamisel saavutati eesmärgistatud tulemused suurel määral ning tegevustel oli positiivne mõju Eesti elanike kiirele interneti ligipääsu tõusule ning e-teenuste kasutamisele. Tegevuste mõju ulatus väga suure sihtrühmani ehk kogu Eesti elanikkonnani.</p> <p>Meetmes 11.1 Uue põlvkonna lairibavõrkude arendamises saavutati algselt planeeritud tase täiel määral. Meede käivitati varakult 2015. I poolaastal, mis oli võimalik tänu sellele, et eelmisel perioodil oli ellu viidud täpselt sama tegevust. Kuna enamik projekte valmis enne 2020. aastat, siis COVID ja Ukraina sõda tulemuste saavutamist ei mõjutanud.</p> <p>Meetme tulemusel on kogu Eesti kaetud lairiba baasvõrguga, millele tuginedes on alates 2018. aastast saanud ellu viia juurdepääsuvõrkude arendamist, mis ühendavad lõppkasutajad väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkudega ning panustavad EL digitaalse kümnendi 2030 eesmärkidesse tagada kõikjal 1 Gbit/s püsiühenduste olemasolu.</p> <p>Meetmes 11.2 Nutika teenuste taristu arendamises oli rakendusüksuse igakülgne tugi nii toetuse taotluse koostamise faasis kui hiljem hangete korraldamisel ja aruandluse koostamisel olulise tähtsusega sujuva protsessi ja tõhususe tagamise jaoks. IT-valdkonnas on taotlejate ja elluviijate rahulolu kõrgem, kui neil on rakendusüksuses konkreetne kontaktisik, kes mõistab nende IT-valdkonda, mitte igal suhtlemisel erinev kontakt. Protsessile lisab väärtust kui taotluste hindamisse kaasata rakendusasutusest IT-valdkonna teadmistega ekspert.</p> <p>Baastaristu soetamiseks rakendatud meetme tegevuse 11.2.1 tõhusust mõjutas negatiivselt, et tihti puuduvad asutustel ressursid struktuurivahendite abil soetatud baastaristu edasiseks ülalpidamiseks ja hoolduseks. Kuna taristu on soetatud nõ projektipõhiselt ja asutuse eelarvevälistest vahenditest, siis esineb praktikat, kus selle edasiseks ülalpidamiseks (nt litsentsitasudeks, hoolduseks vms) asutuse enda eelarvelisi vahendeid ei planeeritud.</p> <p>Meetme tegevuste 11.2.1 ja 11.2.2 tulemuslikkust toetas nende rakendamine vastavalt läbi valdkondlike investeeringute kava ja tegevuskava, mis aitab hoida fookust valdkonna vajadustel, leida sünergiat teiste tegevusega ning kaasata asjakohaseid turuosalisi.</p>

		<p>PS11 mõlema meetme ehk lairibavõrgu ja nutika teenuse taristu projektide tähtsust ning mõju näitas eriti selgelt COVID 19 tingitud olukord, mil elanike liikumine ja tegevus oli piiratud.</p>
12	<p><i>Haldusvõimekus</i></p> <p><i>12.1 Riigi võimekuse tõstmine inimressursside arendamise ja institutsionaalse suutlikkuse parendamise kaudu (ESF, RM, REM)</i></p> <p><i>12.2 Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamine (ESF, RK)</i></p> <p><i>12.3 Avalike teenuste pakkumise arendamine (ERF, SOM, MKM)</i></p>	<p>Järeldamine: Haldusvõimekuse suuna rakendamine on olnud tõhus ning tehtud kulutused on olnud proportsionaalsed saadud kasuga. Tõhususe kontekstis on intervjueritutele valmistanud muret toetuste taotlemise keerukus ning ülemäärane bürokraatia, kuid samas ei peetud neid raskusi ületamatuteks.</p> <p>Välja toodi investeeringute lühiajalisust – nii mahukates olulistes IT-arendustes kui ka tippjuhtide arendamises oleks tarvis, et projektid kestaksid kauem. Probleemiks võib osutuda tegevuste jätkumine olukorras, mil uueks perioodiks enam rahastust ei saada.</p> <p>Kavandatud ja läbiviidud tegevused olid asjakohased ning valitsussektori keskastme- ja tippjuhtide koolitus- ja arendustegevuste tagajärjel paranes juhtimiskvaliteedi ja inimeste juhtimise võimekuse tase. Poliitikakujundamise kvaliteet ja juhtimisvõimekus valitsussektoris oli toetuste abil paranenud. Olulisimaks struktuurseks muutuseks oli kohalike omavalitsuste reform, mille tagajärjel on Eestis 79 omavalitsust varasema 213 asemel. Haldusvõimekuse suuna meetmete rakendamise osapoolte hinnangul on kõige tulemuslikum olnud inimressursi koolitamine ja tippjuhtide arendamine.</p> <p>Riigi võimekuse tõstmine meetmes (12.1) võib tegevuse „Inimressursi koolitus ja arendamine“ (12.1.1) rakendamist tervikuna hinnata heaks. Rahulolu protsent kogu perioodi vältel oli keskmiselt üle 94% ning osalejad on koolitus- ja arendustegevusi hinnanud vajalikeks ning eesmärgipärasteks. Esile tõstmist väärivad välja töötatud ja edukalt ellu viidud juhtimisprogrammid keskastmejuhtidele (KESTA, KAJA, Maxwell) ning väga populaarsed juhtimiskonverentsid. Meetmest toetati mh 2017.a toimunud Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumisega seotud teenistujate kompetentside arendamist. Eesistumise toetamiseks korraldati mitmeid kõrgetasemelisi koolitus- ja arendustegevusi, nt töörühmade juhtimine, EL otsustusprotsess, kommunikatsiooni ja kõneisikute koolitused jmt. Juhtimiskoolitustest väärivad välja toomist ka enesejuhtimise ja muudatuste juhtimise koolitused, mille rahulolu ja osalemissooval olid ühed kõrgemad. Edukalt lõppes ka teenuse disaini programm, mis keskendus mitmetele olulistele avalikele teenustele (nt perearsti nimistu kaugelt teenindamine, naabrirahu teenus jt).</p> <p>Ellu viidud kesksed koolitustegevused võib jagada 2 ploki – poliitikakujundamise oskuste arendamise alased koolitustegevused ja juhtidele suunatud koolitused (viimase alla kuuluvad ka coachingu ja mentorlusprogrammid). Coachingu ja kovisiooni koolituste jätkuna kutsuti ellu avaliku teenistuse ülene coachide võrgustik, mis jätkab tegevust ka peale programmiperioodi lõppu.</p> <p>Kesksete koolitusprioriteetide seisukohalt kriitiliselt olulistes teemades viidi kogu perioodi vältel läbivalt ellu avaliku teenistuse ja avaliku sektori eetika koolitusi (sh juhtidele), mis olid sihtrühma seas väga populaarsed.</p>

	<p>Olulise keskse koolitusteemana viidi ellu poliitikakujundamise oskuste arendamise programm, mis hõlmas mõjude hindamist, kaasamist, protsessijuhtimist ning analüüsivõimekuse valikmooduleid. Kõik nimetatud teemad on suunatud avalike teenistujate poliitikakujundamise üldpädevuste arendamisele ning aitavad tõsta sihtrühma kompetentsi ja professionaalsust tervikuna.</p> <p>Eraldi sihtrühmana käsitleti riigi osalusega äriühinguid ja sihtasutusi, kellele loodi koolitusprogramm ning töötati välja käsiraamat riigi osaluspoliitika kvaliteetseks teostamiseks. Koolitused ja käsiraamat hõlmavad mh teemasid nagu finantsjuhtimine, riigi äriühingute ja sihtasutuste strateegiline juhtimine ja riski-ja kriisijuhtimine ning kontrollsüsteem ja auditeerimine. Suure osalejate arvuga ja osalejate arvates kasulikud olid ka riigihangete ja riigiabi alased koolitused.</p> <p>Koolitati ka kohalikke omavalitsusi, kellele pakuti mitmeid kaasamise ja juhtimise alaseid koolitus- ja arendustegevusi (sh avatud valitsemise töötoad, siseauditi ja juhtimisalaste oskuste koolitused).</p> <p>Valmisid andmekaitse ja riigihangete teemalised videosalvestised, mida saavad kasutada kõik avalikud teenistujad. Loodi ka sisseelamiskoolitus e-koolitusena avalikele teenistujatele, mis katab riigi toimimise kõiki olulisemaid teemasid ning aitab alustaval teenistujal igapäevatoos hakkama saada.</p> <p>Valmisid mitmed olulised uuringud ja analüüsid (sh „Rollid ja hoiakud avalikus teenistuses“, keskastmejuhtide keskse kompetentsimodeli uuendamine). Meetme toel arendati ka riigitöötaja iseteenindusportaali koolitusmoodulit kasutajasõbralikumaks.</p> <p>Institutsionaalse ja organisatsioonide võimekuse tõstmise meetme (12.1.3) toel analüüsiti rakendusperioodil väga eriilmelisi valdkondi eesmärgiga leida võimalusi ümberkorraldusteks, mis suurendavad nii riigihalduse tõhusust (s.t kulude jt ressursside kokkuhoid) kui ka mõjusust (s.t koosmõju suurendamine). Seejuures analüüsiti nii haldusalade üleseid arendusi kui ka arendustegevusi valitsemisalade sees. Suur toetatud projektide arv näitab, et nõudlus meetme järele oli väga suur. Sellest olulisemgi on, et analüüside tulemusel viidi avalikus sektoris läbi suure mõjuga restruktureerimisi juba rakendusperioodi käigus ning mitmed suured reformid jõuavad eeldatavasti lõpule lähiaastail. Sealhulgas loodi või on loomisel mitu ühendametit ja koondati varem erinevate valitsemisalade vahel killustunud tegevusi muudesse avaliku sektori asutustesse (viimati näiteks riigilaevastiku loomine ning kahe asutuse ühendamine Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuseks; 2025. aastal alustab kaua kavandatud Maa- ja Ruumiamet). Samuti ühtlustati ja konsolideeriti valitsemisasutuste tugiteenuseid, millega jätkatakse ka järgnevatel aastatel (2013. aastal asutatud RTK arvestusteenusega on liitunud juba üle 80% keskvalitsuse asutustest, samuti rakendab RTK üle 65% struktuuritoetuste mahust; arendamisel on dokumendihalduse teenus).</p>
--	---

	<p>Meetme toel algatatud muutuste pikaajalist mõju saab hinnata mõne aasta möödudes, kuid esialgsed tulemused tõestavad, et valitud suund on olnud õige ning keskne arendus- ja analüüsitugi põhjendatud.</p> <p>Tegevuses 12.1.4 „Kohalik ja regionaalne arendusvõimekus“ toimus perioodi jooksul 7 avatud taotlusvooru, mis olid suunatud KOVde ühinemise ettevalmistamiseks, KOVde koostöö- ja teenuste osutamise võimakuse tõstmiseks, maakonna arengustrateegiate uuendamiseks ja üldplaneeringute koostamiseks.</p> <p>„Kohalike omavalitsuste teenuste tasemete hindamise süsteemi arendamine“ viidi ellu vastavalt kavandatud. Projekti peamine väljund on veebileht minuomavalitsus.ee, mille kaudu saavad kõik soovijad ülevaate omavalitsuste erinevate teenuste tasemetest ning seda määravatest põhjustest.</p> <p>Keskselt toimusid arenguprogrammid erinevatele kohaliku ja regionaalse tasandi sihtrühmadele (KOV juhid, KOV arendustöötajad, KOV volikogu liikmed, maakondlike arendusorganisatsioonide arendusspetsialistid, KOV ruumilise planeerimise spetsialistid) ning perioodi alguses tegutses programmi raames ühinemiseksperptide meeskond, kes aitas KOVdel valmistada ette ja viia läbi haldusterritoriaalset reformi.</p> <p>Meetme 12.2 Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamise raames ellu viidud tegevused on aidanud toetada eesmärki, et poliitikakujundamine on terviklikum, kaasavam ja teadmispõhisem. Kokku viidi perioodil läbi 56 erinevat mõjuanalüüsi ning on paranenud poliitikakujundajate mõjuanalüüside võimekus. Ellu viidud 14 erinevat kaasamisprojekti on aidanud poliitika kujundamises arvestada erinevate partnerite seisukohtadega ning kaasata senisest enam sihtrühmi, kes on jäänud tavapäraest kaasamisprotsessidest kõrvale. Kokku tegutses 22 rakke- või eksperdirühma, mis moodustati mitut ministeeriumit puudutavates valdkondades, kus probleemide lahendamiseks oli vaja valdkondadeülest tõhusat koostööd ja lahendusi, mis ei olnud selgelt ühe ministeeriumi vastutusalas, nii näiteks tegutses e-tervise rakkerühm, elanikkonnakaitse rakkerühm haldusreformi eksperdirühm jne. Viidi ellu riigikaitseõiguse, mereõiguse ja maksejõuetusõiguse, ühinguõiguse ja kriminaalmenetlusõiguse revisjonid. Õigusloome koolitused ja arendustegevused on aidanud tõsta õigusloome kvaliteeti läbi teadmiste ja oskuste arendamise.</p> <p>Meetme 12.3 Avalike teenuste pakkumise arendamine raames on avalike teenuste ümberkorraldamisel (sh automatiseerimisel ja integreerimisel) IKT abil olnud eesmärgiks, et pikemas perspektiivis kaasneks majanduslik tõhusus ja suureneks asutuste vaheline ja valitsustasandite vaheline koostöö teenuste osutamisel. Haldusvõimekuse suuna rakendamine oli kokkuvõttes tõhus ning tehtud kulutused on olnud proportsionaalsed saadud kasuga. Eelarveliste vahendite eest teostati suunas kokku 614 projekti, neist suurem osa suunas 12.3, kus Euroopa Liidu vahendite kasutamise eesmärk oli avalike teenuste pakkumine kättesaadavalt, ühtselt, kasutajakeskselt ja nutikalt.</p>
--	--

		<p>Tegevuses 12.3.1 Riigile oluliste IT-arenduste loomine oleks lõpphindamise järel edasiminekuks olnud haldusvõimekuse suuna investeringuteta kahtlemata märkimisväärselt pärsitud. Samas on selline arenduste rahastamise projektipõhisus riskantne, kuna nõnda ei pruugi olla tagatud tegevuste ja arenduste järjepidevus. Seetõttu tuleks kaardistada digiarendused, mille järjepidevat pakkumist ja arendamist peab riik oluliseks ning töötada välja meetmed järjepidevuse tagamiseks, vajadusel kindlustades vastavad eraldised riigieelarvest.</p> <p>12.3.2 Avalike teenuste koosvõime tegevus oli uuenduslik ja pakkus perioodil üksjagu väljakutseid, kuid kokkuvõttes oli edukas nii projektide arvu, sisu, kui ka koostöö arendamise ja suurendamise võtmes.</p> <p>Personaalmehhanismi arendamise meetme tegevuses (12.3.3) 2019. aastal alguse saanud Tervise Arengu Instituudi poolt juhitud projekt „Personaalmehhanismi rakendamine Eestis“ väljakutseks oli rakendamisega alustamine, kuid siiski viidi projekt edukalt ellu ja rakenduskavas seatud eesmärgid saavutati. Valminud on IT-taristu, mille peale saab käivitada personaalmehhanismi uusi riiklikke teenuseid. Projekti jooksul viidi läbi tervishoiutöötajate koolitused ja teavituskampaania nii tervishoiutöötajatele, kui avalikkusele laiemalt. Projekti eesmärk oli mh koolitada kokku 900 tervishoiutöötajat, mida ei täidetud. COVID-19 tõttu lükkusid kontaktkoolitused edasi ning tervishoiutöötajad olid kriisi tagajärjel üle töötanud ja läbipõlenud ning ei soovinud enam täiendkoolitustel osaleda.</p>
13-14	Tehniline abi ERF ja ÜF	<p>Järeldamine: Tehnilise abi suuna rakendamine on olnud tulemuslik ja mõjus. Tehnilise abi investeringud toetavad teiste prioriteetsete suundade tegevuste elluviimist, seega on tegemist kvalitatiivselt olulise meetmega.</p> <p>Tehniline abi on ette nähtud rakenduskava tõhusa elluviimise tagamiseks. Lõppenud perioodi enamustel aastatel oli personalivoolavus tugevalt sihtväärtusest madalam, mis tagab administratsioonis töötavate inimeste professionaalsuse ning kõrge teadmised rakenduskavast ja selle eesmärkidest. See omakorda on võimaldanud perioodi vaates tervikuna tuua täistööajaga töötajate arvu madalamale, mis on taganud rakenduskava elluviimise efektiivsuse kasvu. See kajastub täistööajaga töötajate arvu mõningases languses ja jõudmise optimaalsele tasemele (ligikaudu 300 täistöökohta). Tehnilise abi vahendid on perioodi lõpuks ära kasutatud sajaprotsendiliselt. Viimasel 2023. aastal kasutati küll mõningal määral ka perioodi 2021-2027 tehnilise abi vahendeid, kuid võib öelda, et vahendid on siiski planeeritud piisava täpsusega.</p> <p>Tehnilise abi eesmärk on ka tõsta avalikkuse teadlikkusele struktuurivahenditest ning see osa tehnilisest abist on kandnud vilja. Teadlikkus struktuurivahenditest ja taotlemise võimalustest on kõrge. Uuel perioodil tuleb jätkata avalikkuse teavitamist toetusmeetmetest ja näidata avalikkusele selgelt ja lihtsalt kättesaadavana, milleks struktuurivahendeid kasutatakse.</p>

		<p>Perioodil 2014-2020 kehtisid tehnilisest abist toetuse maksmisele teistele meetmetele sarnased kulude esitamise ja menetlemise reeglid. Tehnilise abi toetuse saajad on administratsiooni asutused, kelle ülesanne on seista rakenduskavara tõhusa elluviimise eest. Risk vahendite väärkasutamiseks on madal. Järgnevate rakendusperioodide planeerimisel on otstarbekas võtta tehnilise abi maksmisel kasutusele tulemuspõhisuse põhimõtted. Sellega on võimalik vähendada bürokraatiat ja tõsta efektiivsust. Perioodi 2021-2027 puhul on seda juba ka tehtud ja lihtsustatud tunduvalt toetuse välja maksmise protsessi.</p>
15	<p><i>COVID-19 kriisist väljumine</i> <i>ERF REACT-EU</i> <i>15.1 COVID kriisiks valmisolek</i> <i>Seire ja teadus</i> <i>COVID</i> <i>vaktsineerimine</i> <i>COVID kriisiks valmisolek ja investeringud</i> <i>haiglavõrgu jätkusuutlikkus</i> <i>Üldhooldusteenuse kohandamine</i> <i>nakkushaiguste leviku tõkestamiseks (HTM, SOM)</i> <i>15.2</i> <i>Tervishoiuteenuste kättesaadavuse parandamine ja tervishoiu kriisideks valmisoleku tagamine (SOM, MKM)</i> <i>15.3 Majanduse elavdamine (MKM, KLIM)</i></p>	<p>Järelhindamise aruandes tõdetakse, et REACT-EU vahendite rakendamine PS15-16 puhul on olnud osaliselt tulemuslik ning positiivse mõjuga. Tegevuste rakendamine on avaldanud mõju eelkõige Eesti tervishoiule ja sotsiaalvaldkonnale, ent samal ajal on PS15-16 olnud suunaks, mis toetas enim ka teiste COVID-19 kriisist puudutatud prioriteetsete suundade eesmärkide ellu viimist.</p> <p>Saadud rahalised vahendid võimaldasid kriisi olukorras ette võtta tegevusi, mille puhul koormus riigieelarvele oleks olnud märkimisväärselt suur – nt elanikkonna vaktsineerimine, haiglate ümber ehitamine, korterelamute renoveerimine jms. Enamik projekte on sujunud plaanipäraselt ning rahastamine on olnud intervjueeritavate hinnangul piisav</p> <p>Meetme 15.1 COVID kriisiks valmisolek meetme tegevuse 15.1.1 „COVID-19 kriisiks valmisolek“ ja meetme tegevus 15.1.2 „COVID vaktsineerimine“ eesmärk oli toetada investeringuid, mis tehakse COVID-19 haiguse vastase vaktsiini ja vaktsineerimise korraldamiseks vajalike tarvikute soetamiseks ning vaktsineerimise läbiviimiseks (sh komplekteerimine, lao- ja transporditeenus, teavitustegevused ja koolitused, vaktsineerimise tasustamine ja ajutiste vaktsineerimiskeskuste rajamine, kommunikatsioon, IKT arendused), COVID-19 testimiseks (proovide võtmise ja analüüsimisega seotud kulud, seadmed) ning riigi tervishoiuvaru ravimite (sh meditsiinitarvikute) koguste kuni ühe kuu varu (osade ravimite puhul on arvestatud kahe kuu vajadusega võimalike tarneraskuste tõttu) tagamiseks. Meetme tegevuse 15.1.1 tulemusnäitaja Vaktsineeritute osakaal 16 ja vanemate elanike hulgas sai saavutatud 103% (sihttase oli 74%).</p> <p>Meetmete „COVID-19 kriisiks valmisolek ja investeringud haiglavõrgu jätkusuutlikkus“ (15.1.3) ja „Tervishoiuteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine“ (15.2.1) väljakutseks oli kriitiline ajaraam, haiglate töö COVID kriisist ümberkorraldamine selliselt, et ehitustegevus ei takistaks patsientide ravi ja tervishoiutöötajate tööd ning finantskorrektsioonid.</p> <p>Meetmes tegevuses 15.1.3 toetati olemasoleva palati ümberehitamist isolatsioonipalati või uue isolatsioonipalati loomist, sealhulgas hapnikravi võimekuse suurendamist statsionaarses või erakorralise meditsiini osakonnas vastavalt haigla vajadustele ning valmisoleku ja elutähtsate teenuste osutamise jätkamise võimekuse suurendamist</p>

	<p>pikaajalise elektrikatkestuse korral. Eesmärk oli toetada 20 haiglavõrgu kava haiglat ning luua COVID-19 patsientide jaoks vähemalt 150 voodikohta. Taotlema tulid 18 haiglat ja toetust sai 17 (Tallinna Lastehaigla loobus projektist), loodi 137 voodikohta (91%).</p> <p>Meetme tegevuse 15.2.1 eesmärk oli parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust ja tagada valmisolek tervishoiukriisideks. Selleks, et suurendada tervishoiusüsteemi suutlikkust kriisidele reageerida ning tagada tervishoiusektori toimepidevus Eestis nii nakkuspuhangute ajal kui ka kriisiolukorrast tingitud haiguste ravimisel, toetati investeeringuid haiglavõrgu arengukava haiglate infrastruktuuri kaasajastamiseks. Haiglate voodikohtade efektiivne kasutamine ja vastavalt vajadusele ümberprofileerimine nakkusohtlike patsientide käsitlemiseks, arvestades sealjuures haiglasisesid liikumisteid, et ennetada ja ära hoida haiglasisest nakatumist, on epideemia tingimustes tervishoiusüsteemi toimepidevuse tagamisel määrava tähtsusega. Investeeringute raames pöörati tähelepanu ka energiatõhususe suurendamisele. Eesmärk oli luua vähemalt 238 voodikohta ning toetada vähemalt kaheksat üksust. Loodi 265 kaasaegset voodikohta (saavutusmäär 111%) ning 7 üksust, mida toetatakse võitluses COVID-19 pandeemiaga (saavutusmäär 88%).</p> <p>COVID-19 ja Ukrainas toimuv sõjategevus mõjutas eelkõige tarnete tähtaegu ja materjalide hindasid, mis omakorda tõstis ehituse kogumaksumust. Meetme tegevusse 15.2.1 ja 15.1.3 suunati lisavahendeid, mis aitas ehitushindade tõusust tekkinud projektide kallinemist osaliselt katta. Lisavahendeid leiti MKMi, KliMi ja SoMi REACTi meetme tegevuste jääkidest. Väljakutseks olid ka finantskorrektsioonid. Tulemusnäitajaks oli siin sekkumises „Osakaal haiglavõrgu arengukava haiglatest, mille võimekus viirusega toime tulla on paranenud“ ja tulemuseks 106% (sihtväärtuseks oli 80%).</p> <p>Meetme tegevuse 15.1.4 „Üldhooldusteenuse kohandamine nakkushaiguste leviku tõkestamiseks“ eesmärk oli kohandada ööpäevaringse väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse osutamise teenusekohti, et suurendada üldhooldusteenuse toimepidevust. Kahe taotlusvooru tulemusena tehti kohandusi kokku 185 teenuseüksuses (140% sihttasemest), mis asuvad kokku 56 erinevas kohalikus omavalitsuses üle-Eesti. Teostati tehnovõrkude ja -seadmete uuendamist, sh soojustagastusega ventilatsiooniseadmete paigaldamist, elektrienergia tagavaratoidete kasutusele võtuks rajati vajalik valmisolek. Teostati ruumide ümberhitamist ja sisustamist nakkusohu vähendamiseks, parandati hoonete energiatõhusust, sh kütte-, jahutus-, sooja tarbevee ja kanalisatsioonisüsteemi korrastamist. Meetme tegevuse rakendamisel kasutati kindlasummalisi makseid, tänu millele õnnestus hoolimata lühikesest rakendamise ajast teostada enam kohandusi kui planeeritud. Üksikud üldhooldekodud loobusid projektide ellu viimisest ning kaks projekti tunnistati kehtetuks, sest kindlasummalise makse alusel kulude hüvitamise puhul kokku lepitud tulemusi ei saavutatud 100%.</p> <p>Majanduse elavdamise meetmetest (15.3) mõjutas korterelamute rekonstrueerimist tulemuslikkust nii COVID-19 pandeemia, kõrge inflatsioon kui Venemaa sõda Ukraina vastu, sest kriisid avaldasid otsest</p>
--	---

		<p>mõju ehitussektorile läbi hinnatõusu ja ehitussektori sisendite kättesaadavuse halvenemise läbi.</p> <p>Ettevõtjatele suunatud meetme tegevused aitasid ära hoida suuremaid ettevõtete pankrotte (nt turismisektoris) ja toetasid rohe-eesmärkide saavutamist. Toetati ettevõtete arendamist (nt toetused tootearenduseks, tootmisprotsesside optimeerimiseks ja efektiivsuse kasvatamiseks, rakendusüuringute läbiviimiseks jms), ettevõtjad said võimaluse osaleda ka ettevõtjate arenguprogrammis ja rakendusüuringute programmis.</p>
16	<p>Tööturg ja sotsiaalne kaasatus</p> <p>ESF REACT-EU</p> <p>16.1 Tööturuteenuste pakkumine</p> <p>COVID-19 koolitused, nõustamine ja ohvriabi</p>	<p>Tööturuteenuste, koolituste ja nõustamise meetmes (16.1) võimaldasid meetme tegevuse „Tööturuteenuste pakkumine“ rahalised vahendid kriisi olukorras ette võtta tegevusi, mille puhul koormus riigieelarvele oleks olnud märkimisväärselt suur. Toetati erinevaid tööturumeetmeid COVID-19 pandeemia tagajärgedega toime tulemiseks ning uue meetmena lisandus Ukraina sõjapõgenike ja nende tööandjate vajadusi silmas pidades „Rahvusvahelise kaitse saaja töötamise toetamise meede“, mis võeti tööandjate poolt väga hästi vastu ja hinnati hädavajalikuks. Samuti olid väga populaarsed meetme rakendamise toel alustatud seminarisarjad, mis võimaldasid kaasata suuremat osalejate arvu kui individuaalsed teenused. Seminarisarjade rakendamise edukas kogemus innustab seda formaati kasutama ka peale REACT-EU vahendite lõppemist. <i>Jobpici</i> tööriista valmimine toob inimeste nõustamisel kasu mitmeteks aastateks ning oskused ja kvalifikatsioonide andmine aitab inimestel tööalaselt areneda ja leida sobivamat tööd, sh rahvusvahelise kaitse saanutel.</p> <p>Oluliseks näitajate saavutustaseme mõjutajaks oli Venemaa agressioonisõja tõttu Eestisse saabunud Ukraina sõjapõgenike arv. REACT-EU vahenditest avati uus meede eesti keele õppe võimaldamiseks ning rahvusvahelise kaitse saajate tööturule aitamiseks, tööl püsimise toetamiseks ning Eesti ühiskonda integreerumiseks. Meede hõlmas tööalase mentorluse tasu, kvalifikatsiooni saamise toetamist, tööalase koolituse toetamist ning tõlketeenuse kulude hüvitamist. Ka tulemusnäitajat mõjutas rahvusvahelise kaitse saajate sekkumine oluliselt. Kui tulemusnäitajast (saavutustase 72,4%) rahvusvahelise kaitse saaja töötamise toetamise meede välja jätta, oleks tulemusnäitaja 42,9%. Mis samas on väga lähedane kavandatud saavutustasemele 45%.</p> <p>Meetme tegevuse 16.1.2 „COVID-19 koolitused, nõustamine ja ohvriabi“ eesmärk oli COVID-19 pandeemiaga seotud kriisist väljumine ja selle sotsiaalsete tagajärgedega võitlemine, sh toetada vähemalt 384 osalejat võitluses COVID-19 pandeemiaga. COVID-19 suurendas vaimse tervise probleemidega laste ja noorte arvu ning lastevastase vägivalla ohtu. Laste vaimse tervise probleemide tuvastamiseks ja laste abistamiseks toetati lastega töötavate spetsialistide koolitamist, samuti VEPA (ennetusprogramm, mis vähendab noorte riskikäitumist) ja laste abitelefoni tegevuste elluviimist. Alaealiste surmaga lõppenud õnnetuste korral pakuti lähedastele kriisisekkumist. Samuti tugevdati ohvriabisüsteemi. REACT-EU vahendeid suunati nii kohapealse infektsioonialase nõustamise korraldamiseks kui ka keske infektsioonialase koolituse pakkumiseks üld- ja erihoolekandeteenuse ning sotsiaalteenuste osutajale. Ühtlasi toetati ka tervishoiusüsteemi</p>

		<p>tagasi tööle soovivate arstide täiendõpet ja õdede põhiõppes tööpraktika korraldamise rahastamist praktikabaasides.</p> <p>REACT-EU ESFi toetust jäi kokku kasutamata 209 811 eurot. Eelarvet vabanes Sotsiaalministeeriumi „Õed tagasi tervishoidu“ tegevusest, sest tervishoiu kõrgkoolide prognoosid ja lõplik eelarve oli erinev. Terviseameti infektsioonikontrolli projekti hanked odavnesid. Tervise Arengu Instituudi VEPA projektist vabanesid vahendid peamiselt VEPA metoodika e-kursuse arendamisega seotud kuludelt (sh litsentsitasud) ning e-kursusega seotud tegevused ja lansseerimine lükati edasi 2024. aastasse.</p> <p>Järeelhindamisest: COVID-19 põhjustas ulatusliku kriisi, mis mõjutas tervishoiusektorit, majandust ja ühiskonda laiemalt. Nii aitas PS15–16 meetmete rakendamine leevendada kriisi mõjusid, säilitada tervishoiuteenuste kvaliteeti ja valmistuda tulevikukriisideks. Tänu neile meetmetele hoiti ära võimalik suurem surmade laine ja säilitati usaldus tervishoiusüsteemi vastu. Samuti aitasid need meetmed ära hoida suuremaid ettevõtete pankrotte (nt turismisektoris) ja toetasid rohe-eesmärkide saavutamist. REACT-EU vahendite toel rakendatud tööturumeetmed olid hädavajalikud, et toetada Ukrainast pärit sõjapõgenike tööturule integreerumist. Lisaks võimaldasid meetmed piloteerida psühhosotsiaalse kriisiabi teenuseid ja parandasid esmareageerijate võimekust pakkuda psühholoogilist esmaabi. Intervjueeritava hinnangul oli REACT-EU rahalistest vahenditest suur abi oluliselt muutunud ja 2022. aastal vastuvõetud ohvriabi seaduse rakendamisel ja ettevalmistamisel.</p>
17	Tehniline abi REACT-EU	Vt kommentaari 13-14 suuna kohta

11.2. Meeste ja naiste võrdsuse edendamiseks ning diskrimineerimise vältimiseks, eelkõige puudega inimestele juurdepääsuvõimaluste tagamiseks võetud erimeetmed ning rakenduskavasse ja tegevusse soolise vaatenurga kaasamise tagamiseks rakendatud korraldused (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ja artikli 111 lõike 4 teise lõigu punkt e)

Kogumaht 3500 tähemärki

2014-2020 rakenduskavas ei kavandatud erimeetmeid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ja diskrimineerimise vältimiseks, sh puudega inimeste juurdepääsuvõimaluste tagamiseks. Soolist võrdõiguslikkust ja võrdseid võimalusi edendati läbiva põhimõttena rakenduskava ettevalmistamise ja rakendamise kõikides etappides.

2015. a loodi ÜKP fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus, et tõsta SF administreerivate ametnike ja toetuse taotlejate/saajate teadlikkust ja oskusi soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetega arvestamisel meetmetes ja projektides, sh seires, aruandluses ja hindamisel.

Kompetentsikeskuse tegevused

Struktuurivahendite planeerijatele ja kasutajatele loodi soolise võrdsuse, võrdse kohtlemise ning ligipääsetavuse alast informatsiooni koondav infoportaal <https://kompetentsikeskus.sm.ee> ning erinevate sotsiaalsete rühmade olukorda kirjeldav statistikaveeb <https://www.vordsedvoimalused2020.ee/>.

Töötati välja süsteem TAT õigusaktide koostajate ja taotlejate nõustamiseks ning asjakohased juhend- ja infomaterjalid kõigile osapooltele. SF administratsioonile, hindajatele ja toetuse taotlejatele/ saajatele osutati igakülgset nõustamist ja viidi läbi asjakohaseid koolitusi.

Meetmete vahehindamiste lähteülesannetesse anti sisendit soolisele võrdõiguslikkusele ja võrdsetele võimalustele avalduva mõju hindamiseks.

Viidi läbi uuringuid SF meetmete rakendamisel esinevate soolise võrdsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetega arvestamise kitsaskohtade kohta, sh esitati soovitusi nende teemade paremaks esiletõstmiseks taotlemise ja toetuste rakendamise protsessis.

Koostati heade praktikate videolood ja käsiraamat „Parimad viisid võrdsete võimaluste loomiseks“. Koostöös Riigi Tugiteenuste Keskusega anti parimate projektide konkursil esmakordselt välja ligipääsetavuse eripreemia.

Kompetentsikeskuse koostatud materjalid on allalaaditavad: <https://kompetentsikeskus.sm.ee>

Struktuurivahendite 2014–2020 järelhindamise analüüsis tuuakse välja ÜKP investeeringute kohatist positiivset mõju soolisele võrdsusele ja võrdõiguslikkusele ning haavatavate rühmade võrdsete võimaluste tagamisele. Täpsem info rakendatud tegevuste ja nende mõju kohta prioriteetsete suundade lõikes on leitav järelhindamise lõpparuandes.

Nii järelhindamises kui kompetentsikeskuse 2021.a läbi viidud uuringus „Sooline võrdõiguslikkus ja võrdne kohtlemine struktuuri- ja investeerimisfondidest rahastatud projektides: toetuse kasutajate teadlikkus, motivatsioon ja selle suurendamise võimalused“ tuuakse välja, et võrdsete võimaluste põhimõtte rakendamine jäi sageli vähese info, madala teadlikkuse ja puuduvate oskuste taha. TATides seatud eesmärgid ja kirjeldatud seoste infot ei vahendatud alati ka rakendusüksuste poolt taotlejatele.

Kompetentsikeskuse hinnangul on nii vahe- kui lõpphindamistes hindajatel olnud probleeme andmete kättesaadavusega, mille põhjal hinnata rakendatud projektide panust soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste edendamisse. Projekti aruannetest saadava tekstilise info põhjal on keeruline teha meetmepõhiseid ja meetmete üleseid kokkuvõtteid ning projektide aruandlussüsteem vajaks täiendamist, et neid andmeid saaks hindamistes kasutada.

Kompetentsikeskuse tegevuse tulemusena on perioodi jooksul rakendusasutuste ja taotlejate/rakendajate teadlikkus ja oskused hinnata oma tegevuste mõju soolisele võrdsusele ja vähemusrühmade olukorrale, sh ligipääsetavusele paranenud.

11.3. Säästev areng (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ja artikli 111 lõike 4 teise lõigu punkt f)

Määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 8 sätestatud säästva arenguga seotud põhimõtete arvesse võtmiseks rakendatud meetmete hindamine, sealhulgas, olenevalt rakenduskava sisust ning eesmärkidest, ülevaade selle artikli kohaselt säästva arengu edendamiseks võetud meetmetest.

Tähemärkide arv 3500

Säästva arengu eesmärkide täitmisest võib detailsemalt lugeda järelhindamise lõpparuandest ja selle lisast 1. Mõned väljavõtted:

Prioriteetne suund (PS) 4: Hindajad märkisid, et suuna tegevused on end õigustanud, võimaldades Eesti ettevõtetel suurendada rahvusvahelist konkurentsivõimet, **liikuda suurema lisandväärtusega toodete ja teenuste pakkumise suunas ning panustada keskkonnasäästlikumatesse tootmislahendustesse.**

Ressursiauditite läbiviimine aitas hinnata, kuidas **kokku hoida erinevaid ressursse ja suurendada efektiivsust** ning tootmisvõimekust. Seega oli ressursiaudititel positiivne mõju nii ettevõtetele kui ka tööstusharudele, teistele sektoritele ja laiemalt majandusele.

PS6: Struktuurivahendite rakendamine on olnud positiivse mõjuga ja edukas, aidates **kaasa energiasäästliku elamusektori ja tänavavalgustuse parandamisele ja jätkusuutlikkusele**, toetanud üldist majandusarengut ning parandades inimeste elukvaliteeti, keskkonda ning suurendanud taastuvenergia kasutuselevõttu.

PS7: Veemajandustaristu investeeringud ja nõuetekohaseks viimine aitasid kaudselt kaasa majanduskasvule, **tagades loodussäästlikuma ja ressursitõhusama veemajanduse** ning parema veeteenuse kättesaadavuse. Saastunud alade, veekogude ja märgalade korrastamise investeeringute tulemused saavutati ning nende panus „Eesti 2020“ eesmärkide saavutamisel oli hea. Tegevustega panustati kaudselt ka **kasvuhoonegaaside vähendamisse**, kuna taastatud märg- ja turbaalad seovad süsinikku ning väheneb ka süsihappegaaside heide.

PS8: Investeeringud avaldasid positiivset mõju **rohetaristu jätkusuutlikkusele ja kasvule**. Perioodil 2013-2018 kasvasid nii soodsas, ebapiisavas kui halvas seisundis olevate liikide arvud, seda küll ebaolulises määras. Küll aga kasvas soodsas seisundis elupaigatüüpide ning vähenesid ebapiisavas seisundis elupaigatüüpide arvud.

Suuna investeeringud suurendasid oluliselt päästevõimekust ja **keskkonna kaitse võimekust** ning metsatulekahjude arv vähenes kolmekordselt võrreldes 2014. aastaga.

PS9: meetmete tegevustel on olnud **positiivne mõju säästvate liikumisviiside** (investeeringuprojektide sisust lähtudes täpsemalt jalgsi liikumise, jalgratta jms kergliikurite kasutuse) võimaldamiseks linnapiirkondades ning lasteaiakohtade järjekorra lühendamiseks Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas. Ilma PS9 investeeringuteta kergliiklusteedesse oleks säästvate liikumisviiside osakaal igapäevases töörandes veelgi väiksem ning oluliselt raskemaks muutuks säästvat liikuvust võimaldavate investeeringute (sh uue perioodi 2021-2027) pikemaajalise soovitud koondmõju saavutamine „Transpordi ja liikuvuse arengukavas“ 2035. aastaks seatud eesmärgi sihtväärtuseni.

PS10 Struktuurivahendite rakendamine PS10 meetmete tegevustes on olnud olulise positiivse mõjuga ja tulemuslik, aidates kaasa **transpordiinfrastruktuuri parandamisele ja jätkusuutlikkusele**, toetanud üldist majandusarengut ning parandades inimeste elukvaliteeti ja keskkonda.

PS11 Tänapäeval on ligipääs internetile muutunud elanike elementaarseks vajaduseks ja igapäevaelu korraldamisel olulise tähtsusega vahendiks, seega avaldub ekspertide sõnul lairibavõrgu väljaehitamine mõju otseselt elanike ja ettevõtete toimetulekule ja elukvaliteedile aga ka laiemalt konkurentsivõimelisemale majanduskeskkonnale, **säästvale arengule, kliimaeesmärkidele jne.**

11.5. Partnerite osakaal rakenduskava rakendamisel (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 4 ja artikli 111 lõike 4 esimese lõigu punkt c)

Tähemärke 3500

Partnerid kaasati rakenduskava koostamisse vastavalt protsessi alguses koostatud ja juhtrühma poolt heakskiidetud kaasamise kavale, mis lähtus Riigikantselei poolt koostatud „Kaasamise heast tavast“. Rakendusasutused kaasasid partnereid valdkonnapõhiselt programmide ja meetmete välja töötamisel korraldades valdkondlikke arutelusid.

Erinevate partnerorganisatsioonide võimekuse suurendamise poliitikakujundamisel ning avalike teenuste osutamisel osalemiseks panustati lisaks haldusvõimekuse prioriteetse suuna sekkumiste ja projektidega.

Rakenduskavas meetmete välja töötamisel ja rakendamisel soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavuse põhimõtete järgimise eest vastutas võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus, mida rahastati tehnilisest abist.

Rakenduskava seirekomisjoni liikmetele on loodud oma keskkond e-kirjade vahetamiseks, kuhu saadetakse vajalikku infot ja seirekomisjoni liikmed saavad omakorda pöörduda kõikide teiste komisjoni liikmete poole. Seirekomisjoni koosolekutel oleme loonud oma partneritele võimaluse erinevatel teemadel kaasa rääkida ja julgustanud neid enam sõna võtma (oleme teinud nt paneeldiskussioone). Koosolekud on toimunud sageli mitmepäevaste väljasõitudena, kus kõikidel seirekomisjoni liikmetel on võimalus omavahel mõtteid vahetada, sh partneritel ministeeriumi ja EK esindajatega.

12. MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 111 LÕIKE 4 ESIMESE LÕIGU PUNKTIDE A JA B KOHANE TEAVITAMIS- JA HINDAMISKOHUSTUS

12.1 Edusammud hindamiskava rakendamisel ja hindamistulemustega seotud järeelmeetmed

Tähemärkide arv 7000

Perioodil 2014-2020 oli hindamiste kavas 32 hindamist. Võtmaks arvesse määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 56 nõuet hinnata vähemalt üks kord programmiperioodi jooksul, kuidas

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidelt saadud toetus on aidanud kaasa iga prioriteedi eesmärkide saavutamisele, viidi vahemikus 21.03.2023-18.10.2024 läbi „Struktuurivahendite rakendusperioodi 2014-2020 järelhindamine“. Hinnang anti kõigi prioriteetsete suundade tõhususele, tulemuslikkusele ja mõjususele. Hindamisega oli hõlmatud ka REACT-EU, mille hindamise kohustus tulenes määruse (EL) 2020/221 artikli 1, lõike 1 punktist 12. Hinnang anti ka panusele konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ ja strateegia „Euroopa 2020“ eesmärkide suunas liikumisele ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste edendamisele.

Ekspertide kokkuvõttev hinnang oli positiivne, rakendamine on olnud tulemuslik ning vahendite toel saavutati või saavutatakse tulevikus olulisi positiivseid mõjusid Eesti majandusarengule, ühiskondlikule arengule ning keskkonnaseisundi muutusele.

Väga olulise mõjuga olid töövõime- ja haridusreform, mis parandasid nõrgemate gruppide (HEV õpilased, puudega inimesed, töötud, pensionärid jne) elukvaliteeti, avardasid võimalusi ühiskonnas osalemisele ja tööturule sisenemisele. Pikaajalist mõju saaks edaspidi suurendada kui tegeleda sihtgruppide varase tööturult väljalangemise probleemiga.

REACT-EU tegevused avaldasid olulist mõju tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonnale – paranes füüsiline taristu ja haiglate toimepidevus, kasutusele võetud uued praktikad tõstsid teenuste kvaliteeti.

Investeeringud andsid olulise panuse nii ettevõtete lisandväärtusele kui tööjõutootlikkuse kasvule. Toetatud ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta on kasvanud 273% võrra kiiremini ja kasum 120% võrra kiiremini.

Tegevused parandasid oluliselt elukvaliteeti, keskkonda ning suurendasid taastuvenergia kasutuselevõttu. Eriti mõjusad ja väga suurt sihtgruppi mõjutavad olid korterelamute ja veevärgi renoveerimise projektid.

Lisaks omavad ekspertide hinnangul mitmed meetmed head potentsiaali struktuursete muutuste algatamiseks ja jõustamiseks, kuid meetme disaini probleemide tõttu ebaõnnestusid või ei saavutanud oma täit potentsiaali. Soovitati ettevõtluse meetmeid täiendada alammeetmetega, mis kaasaks linna- ja vallavalitsusi senisest enam ettevõtlust edendavasse võrgustikku ja rahastada piirkondade üleseid koostööprojekte. Liikuvus- ja transpordiinvesteeringute toetamise tingimusena määratleda piirkondliku liikuvuskava olemasolu, hindamiskriteeriumitena rakendada üleriigilise planeeringu asjakohaseid suuniseid.

2024. aasta lõpuks valmib ka rahandusministeeriumi tellitud „ÜKP fondide rakenduskava 2014-2020 ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste mõju hindamine“.

Ettevõtlus- ja TA valdkonna meetmed aitasid kaasa Eesti majanduse teadusmahukuse kasvule, tõstsid teadusasutuste võimekust viia läbi ettevõtlusele vajalikke rakendusüraeringuid ja tootearendusprojekte ning suurendasid ettevõtete konkurentsivõime- ja ekspordivõimet.

Ettevõtlusteadlikkuse ja konkurentsivõime valdkonnas on suurim puhasmõju starditoetustel ja ekspordil edendavatel tegevustel. Loomemajanduse meede on olulise puhasmõjuga nii müügitulu kui tootlikkuse näitajatelt.

Regionaalmeetme toetused olid ettevõtete arenguks väga olulise tähtsusega. Küsitlusele vastanutest 60% hinnangul oleks planeeritud tegevused ilma toetusteta jäänud tegemata või oleks tehtud vaid osaliselt.

Hindamise kavas olev „Transpordi investeeringute mõjude hindamine“ ühildatakse perioodi 2021-2027 transpordi investeeringute hindamisega ning viiakse läbi 2025. aastal.

Kõik hindamisaruanded on avaldatud Riigi Tugiteenuste Keskuse kodulehel - <https://www.rtk.ee/toetuste-ulevaated-ja-oigusaktid/hindamised-uuringud-auditid/hindamise-kava-ja-aruanded>. Hindamisaruannetes olevad soovitusel ja otsustatud järeltegevused on filtreeritavana avaldatud hindamissoovituste alajaotuses - <https://www.rtk.ee/toetuste-ulevaated-ja-oigusaktid/hindamised-uuringud-auditid/hindamissoovitused>.

12.2 Fondide teavitamisstrateegia raames võetud teavitamis- ja avalikustamismeetmete tulemused

Euroopa Liidu struktuurifondide 2014–2020 toetusperioodi kommunikatsioonistrateegia järgi oli seatud ootus, et aastaks 2023 teab Euroopa Liidu struktuuritoetustest 70% vastajatest. Iga aasta sügisel on struktuurifondide korraldusasutus tellinud avaliku arvamuse uuringu, milles teadlikkust uuritud on (valim 1000 inimest). Konkreetselt selles sõnastuses oli teadlikkuse tase 2021. aastaks 64%, kuid analüüsides, kui paljud vastajad on kuulnud eurotoetustest ja/või EL-i kaasrahastatud regionaalsetest projektidest, siis olid Euroopa Liidu struktuuritoetustest teadlikud 78% elanikest – 84% eestlastest ja 67% muu rahvuse esindajatest.

2022. aastal muutsime avaliku arvamuse uuringus küsimuse sõnastust, kuna muutus ka Euroopa Komisjoni lähenemine, et oluline on inimestel teada, et rahastajaks on Euroopa Liit ja mitte niivõrd see, millisest fondist rahastus on saadud. Seega küsisime: Kas Te teate, et Eesti saab Euroopa Liidu fondidest rahalist toetust (nn eurotoetusi)? – uuringu järgi oli teadlikkus 2023. aastal 96%.

Kommunikatsioonistrateegias olid püstitatud eesmärgid ka fonditeadlikkusele ning sihttasemeteks oli seatud, et aastaks 2023 teab Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) 78%, Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) 62% ja Ühtekuuluvusfondi (ÜF) 49% vastajatest. 2021. aasta oli meie uuringus ka viimane aasta, kus küsisime elanikkonnalt fonditeadlikkust: aidatult (fondi nimed loeteluna ette antud) teadis Euroopa Regionaalarengu Fondi 80% elanikest; Euroopa Sotsiaalfondi 54% elanikest ning Ühtekuuluvusfondist oli kuulnud 51% elanikest. Seega ületasime teadlikkusprotsendi ERFi ja ÜFi puhul, ESF jäi loodetud tasemele alla, mida võib selgitada sellega, et sotsiaalvaldkonna ja haavatavatele sihtgruppidele mõeldud toetustest on teavitustegevuste tegemine keerulisem. 2022. aastast alates ei küsinud me uuringus enam fonditeadlikkust, sest seoses uue perioodiga muutus ka Euroopa Komisjoni lähenemine, et oluline on inimestel teada, et rahastajaks on Euroopa Liit ja mitte niivõrd see, millisest fondist raha tuleb.

Kommunikatsioonistrateegias oli tulemusindikaatoriks ka „Toetuste planeerimise ja jagamise läbipaistvus“ ning eesmärgiks 47% (kes peavad toetuste planeerimist ja jagamist läbipaistvaks). 2023. aastal oli see 31% ja selgelt jäi ootustele ning seatud eesmärgile alla.

Eurotoetustest kuulnud elanikest 31% peab eurotoetuste planeerimist ja jagamist Eestis läbipaistvaks ja selgeks, 43% aga mitte (2022. aastal vastavalt 24% ja 43%). Selge arvamus puudub 27%-l vastajatest. Läbipaistvaks ja selgeks peavad toetuste jagamist keskmisest sagedamini 18–34-aastased, eesti rahvusest, kõrghariduse või kõrge sissetulekuga vastajad. Negatiivse hinnangu andsid toetuse jagamise läbipaistvusele keskmisest sagedamini 65–74-aastased, muudest rahvustest, madala haridustaseme või Tallinnas elavad vastajad.

Kahtlusi toetuste planeerimise ja jagamise läbipaistvuse kohta põhjendati väga erinevalt, kuid kõige sagedamini märgiti infopuudust (27% neist, kelle arvates pole toetuste jagamine läbipaistev), vastajate hinnangul esineb korruptsiooni (20%) ning toetuste jagamise ebaotstarbekust (8%). Veel toodi esile suurt bürokraatiat.

Kogu 2014–2020 toetusperioodi vältel läbi viidud avaliku arvamuse uuringu tulemused on kättesaadavad korraldusasutuse veebilehel.

<https://www.rtk.ee/toetuste-ulevaated-ja-oigusaktid/hindamised-uuringud-auditid/avaliku-arvamuse-uuringud>.

14. TÄIENDAV TEAVE, MILLE VÕIB LISADA OLENEVALT RAKENDUSKAVA SISUST JA EESMÄRKIDEST (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 111 LÕIKE 4 TEISE LÕIGU PUNKTID A, B, C, D, G JA H)

14.1 Edusammud integreeritud lähenemisviisi rakendamisel territoriaalse arengu suhtes, sealhulgas selliste piirkondade arengu suhtes, kus on rahvastikuprobleemid ning püsivad või looduslikud ebasoodsad tingimused, linnade säästev areng ning rakenduskava kohane kohalik arendustegevus kogukonna eestvedamisel.

Rakenduskava raames ei kasutatud integreeritud lähenemisviisina CLLD skeemi.

Kogukonna juhitud kohaliku algatuse skeemi rakendatakse Maaelu arengukava ning Euroopa merendus- ja kalandusfondi rakenduskava elluviimisel vastavalt Leader-meetme ning kalanduspiirkondade arendamise meetme kaudu.

Integreeritud territoriaalset lähenemist rakendati viie suurema linnapiirkonna arendamisel, mille elanike arv ületab 50 000 inimest. Prioriteetsest suunast 9 toetatavad integreeritud tegevused tuginesid linnapiirkonna jätkusuutliku arengu strateegiatel. Linnapiirkondade arendamise strateegiad koostati Tallinna, Tartu, Pärnu, Jõhvi, Kohtla-Järve ja Narva linnapiirkondades. Linnapiirkonna arenguvajaduste – ja võimaluste analüüs tugines eeskätt KOV ja maakonna tasandi arengudokumentidele. Samuti arvestati Eesti ühtekuuluvuspoliitika rakenduskavas nimetatud üldiste rahastuspõhimõtete ja linnapiirkondade arendamise põhimõtetega. Linnapiirkonna strateegiate raames tehtavad sekkumised olid suunatud peamiselt säästvale liikuvusele, mille eesmärk oli vähendada autode kasutamist ja seeläbi CO₂ heitekoguseid. Ida-Virumaa linnapiirkonna strateegiates markeeriti peamiselt linnaalade taaselustamise vajadust, et tõsta linnaruumi atraktiivsust ettevõtete jaoks ning parandada

kohalikku elukeskkonda. Linnapiirkondade toetused on suurendanud inimeste rahuolu kohaliku elukeskkonnaga.

Ulatuslikumaid riigisiseseid piirkondi, mis kannataksid raskete ja püsivate ebasoodsate looduslike tingimuste all, Eestis ei eristu. Mingil määral võib selliseks piirkonnaks lugeda väikesaari, mille toetamiseks on jätkunud siseriiklik väikesaarte programm väikesaarte kogukondadele osutatavate esmatahtsate teenuste kättesaadavuse tagamiseks.

Demograafilised erisused ilmnevad eeskätt kasvava pealinnaregioonis ja keskustest kaugemale jäävate hõreasustusega piirkondade vahel. Piirkondlikke rahvaarvu muutuseid kajastavad Statistikaameti andmed näitavad, et paaril viimasel aastal on kõigi NUTS3 piirkondade rahvaarvu kahanemine pidurdunud ja pöördunud kergele kasvule, eelkõige suurenenud sisse- ja tagasirände ning eriti Ukraina sõjapõgenike arvelt. Võrreldes 2018. aastaga on rahvastik kahanenud kõige tuntavamalt Kirde-Eestis (4,4%) ja maakondadest Hiiumaal (pisut üle 10%). Toimuvad rahvastikumuutused seavad nende piirkondade kohalikud omavalitsused selgelt keerulisemasse arenguolukorda, sh piirkondliku ettevõtluse arendamisel, kvaliteetsete teenuste kättesaadavuse tagamisel, taristu ülalpidamisel ja arendamisel kui ka piirkonna arendustegevuses laiemalt.

Regionaalsete erinevuste vähendamiseks kavandati meetmega 5.4 regionaalvaldkonna meetmed väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi asuvatele piirkondadele, et aidata kaasa piirkondliku ettevõtluse arengule ning elukeskkonna parandamisele. Meetme rakendamise aluseks olid maakondlikud arengukavad ning neis sätestatud peamised arengusuunad, millised valdkonnad on konkreetsetes maakonnas nende kõige perspektiivsemad töökohtade loomise ning töökohtade ja teenuste füüsilise kättesaadavuse seisukohalt. Toetused on valdavalt olnud tulemuslikud ja aidanud kaasa kasu saanud ettevõtjate lisandväärtuse suurenemisele. Eesti regionaalarengu tegevuskava raames pööratakse eraldi tähelepanu Ida-Viru ja Kagu-Eesti maakondade eelisarendamisele ning mahajäämuse vähendamiseks teistest Eesti piirkondadest. Rakendatakse nende piirkondadele suunatud siseriiklikke toetusprogramme ning seiratakse valdkondlikke investeeringuid ja muid toetusi nende piirkondade arenguks.

14.2 Edusammud liikmesriikide asutuste ja toetusesaajate fondide haldamise ning nende kasutamise suutlikkuse parandamiseks võetud meetmete rakendamisel

Perioodi jooksul on loodud toetuste jagamiseks ja haldamiseks kasutusel olevas struktuuritoetuste registris (SFOS) mitmeid arendusi, et luua toetuse saajatele kasutajasõbralikum viis toetuse taotlemiseks ning muuta taotluste ja projektide menetlejate töö efektiivsemaks ja kiiremaks.

Taotlejatele loodi uus e-keskkond toetuste taotlemiseks, kulude ja aruannete esitamiseks ja toetuse andjaga suhtlemiseks.

Toetuse taotluste ja projektide menetlejatele loodi mugavad töölaud projektide haldamiseks, funktsionaalsused projekti maksete ja tagastustega seonduva menetlemiseks ja aruandluse jälgimiseks.

Täiendatud on administratsioonile suunatud struktuuritoetuste registri andmete aruandluskeskkonda SAP BO rakendusperioodi põhiste aruannetega ja uusi funktsionaalsusi toetavate aruannetega, mis võimaldavad luua aruandeid ja kokkuvõtteid programmi edenemisest. Lisandunud on ka olemas olevate andmete esitamise võimalus Power BI tarkvaraga, mis muudab toetuste kasutamise lihtsalt jälgitavaks ja selgelt presenteeritavaks.

14.3 Edusammud piirkondadevaheliste ja rahvusvaheliste meetmete rakendamisel.

Rahvusvaheliste meetmete rakendamise praktikana toovad MKM ja HTM välja järgmised näited:

- MKM: Eesti hakkas panustama rahvusvahelise arenduskoostöö programmi Eurostars alates 2019. aastast. Programmi eesmärk on toetada väikese ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvahelist teadmusmahukat koostööd innovaatiliste toodete ja teenuste arendamisel. Programmis osaleb 37 riiki. Tegevuse raames tehti teadlikkuse tõstmise tegevusi nagu infopäevad, koolitused ja nõustamised. Suurema fookuse sai Horizon Euroopa, mille osas alustati samuti koostöös ETAGiga ettevõtete teadlikkuse tõstmist ning nõustamist. Tehti tegevusi vesiniku IPCEI vooru avamiseks ning läbiviimiseks.
- HTM, PS 4 meetme „Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üle-euroopalistes teadusalgatustes“ (ERF) elluviimiseks loodi kõrghariduse rahvusvahelistumise, mobiilsuse ja järelkasvu toetamise „Dora Pluss“ programm. Selle eesmärgiks oli muuta Eesti õppimise ja teadustöö tegemise kohana tuntumaks ja atraktiivsemaks ning siinsete kõrgkoolide poolt pakutav haridus rahvusvahelisel tööturul konkurentsivõimelisemaks. Seda on toetatud üle 22 miljoni euroga läbi 4 alategevuse:
 - o Eesti noorteadlaste ja magistrantide õppe- või teadustööga seotud lühiajaline õpiränne välisriikidesse;
 - o Välismagistrantide ja -doktorantide kaasamine;
 - o Suve- ja talvekoolide korraldamine;
 - o Eestis õppimise ja töötamise võimaluste tutvustamine.

Lähtuti strateegiast „Kõrghariduse rahvusvahelise tutvustamise strateegia 2015 – 2020“. Tegevuse tulemusena paranes kõrgkoolide võimekus kaasata välisüliõpilasi, suurenes huvi Eestis õppimise ja töötamise vastu ning välisüliõpilaste osakaal Eestis, ent ka välisüliõpilaste kaasamine tööturul pärast kõrgkooliõpingute lõppu.

14.4 Panus makropiirkondlikesse ja mere vesikonna strateegiatesse

Lõpphindamise lisas 1 on lühidalt kokku võetud asjakohaste suundade panus Läänemerestrateegiasse:

PS5 panustas „Läänemere strateegia“ eesmärkide saavutamisse, mille prioriteetseks sekkumisvaldkondadeks on haridus, teadus ja tööhõive ning eesmärgiks Balti mere regiooni konkurentsivõime kasv globaalsel tasandil.

PS6 panustas olulisel määral Läänemere Strateegiasse, Regionaalarengu Strateegiasse ning Säästva Arengu eesmärkide saavutamisse.

PS7: Ühtlasi panustati pinna- ja põhjavee kaitsmisega ELi veepoliitika raamdirektiivi veekogumite hea seisundi saavutamise ning EL-i Läänemere piirkonna strateegiasse Läänemere kaitsmise eesmärkide saavutamisse.

PS8: Kliimamuutuste ja ulatuslike reostuste põhjustatud hädaolukordadele reageerimise võimekuse kasv (8.2) panustas „Eesti julgeolekupoliitika aluste“ sihtide saavutamisse ja „Läänemere tegevuskava“ ning „Siseturvalisuse arengukava 2015-2020“ alaeesmärkide täitmisel, mis tähtsustasid tõhusa päästevõimekuse tagamist ning kriiside ennetamist ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamist.

PS9 panustas Läänemere strateegia peaesmärki „Päästa meri“ linnapiirkondadesse uute kergliiklusteede ja säästvaid liikumisviise soosiva atraktiivse linnaruumi arendamise kaudu, mis aitavad vähendada autoga liikumist ja panustavad õhuheitleme vähendamisse.

PS10 aitas saavutada „Läänemere strateegia“ alaeesmärki, millega nähti ette säästva, tõhusa ja keskkonnasõbraliku transpordi edendamist.

PS11 on avaldanud ka otsest mõju „Läänemere strateegia“ alaeesmärgile, millega nähakse ette kaasaaitamist kiirete internetiühenduste levikule, et toetada strateegia põhieesmärkide nagu piirkonna konkurentsivõime, koostöö ja heaolu suurendamist.

Eesti osales 2014-2020 seitsmes Euroopa territoriaalse koostöö ja ühes Euroopa naabruspoliitika instrumendi programmis, mis jagunevad piiriülese koostöö (Eesti-Läti, Eesti-Vene, Kesk-Läänemere), piirkondadevahelise koostöö (INTERACT III, INTERREG EUROOPA, ESPON 2020 ja URBACT III) ning riikidevahelise koostöö (Läänemere piirkonna) programmideks.

14.5 Asjakohasel juhul edusammud, mis on tehtud sotsiaalse innovatsiooni valdkonna meetmete rakendamisel

Rakenduskavas ei olnud läbivaid eesmärke sotsiaalse innovatsiooni meetmete rakendamiseks kavandatud. Järeelhindamise põhjal on sellega arvestatud 3. prioriteetse suuna elluviimisel: Üldise põhimõttega tuli avatud taotlusvoorudes eelistada projekte, mis soodustavad sotsiaalset innovatsiooni ja erinevate osapoolte koostööd ning rakendamisel tuli arvestada, et tegevused panustaksid meeste ja naiste võrdsemate võimaluste edendamisse tööturul.

14.6 Edusammud vaesusest enim mõjutatud geograafiliste piirkondade või suurima diskrimineerimis- või sotsiaalse tõrjutuse riskiga sihtrühmade erivajaduste rahuldamise meetmete rakendamisel, pöörates eriti tähelepanu marginaliseeritud kogukondadele, puudega inimestele, pikaajalistele töötutele ja mittetöötavatele noortele, lisades vajaduse korral kasutatud rahastamisvahendid

Järeelhindamisest: **Prioriteetsete suundade 1–3 fookus oli hariduse ja sidusa ühiskonna valdkonnal.** PS1 tegevused aitasid suurendada 20–34-aastaste õpingute lõpetamise järgset tööhõive määra, **langetada noorte töötuse määra, vähendada õpiraskustega ning HEV õpilaste väljalangevust, vähendada hariduseta täiskasvanute osakaalu ning suurendada elukestvas õppes osalemise määra.** Eri- ja kutseharidusega inimeste osatähtsus 25–64-aastaste hulgas on tõusnud ning PS1 tegevused on motiveerinud inimesi õpinguid jätkama, st on panustatud elukestva õppe populariseerimisele.

PS2 meetmed aitasid kujundada **paremad tingimused tööhõiveks, vähendada vaesusest tulenevat mõju haridus- ja karjäärivalikutele, ennetada noorte sotsiaalse tõrjutuse ja tööturuprobleemide tekkimist.** Hoolekandeteenuste kujundamine erivajadustega, hoolduskoormusega ja toimetulekuraskustega inimestele ning lapsehoiu ja/või puudega laste hoiu- ja tugiteenuste arendamine **võimaldas lapsevanematel ja hooldajatele paremat ligipääsu tööturule.** Meetmete toel saavutati pikaajalise töötuse määra ja tööjõus osalemise määra eesmärgid, kuid jäi saavutamata suhtelise vaesuse määraga seotud sihtväärtus.

PS3 meetmed on mänginud olulist rolli kavas seatud eesmärkide saavutamisele, eriti seoses aktiivse tööturupoliitika mõju suurendamise ja tööhõive jätkusuutlikkusega. Meetmed panustasid **vähenenud töövõimega inimeste tööturule integreerimisse ning noorte ja pikaajaliste töötute toetamisele.** Saavutatud on tööhõive suurendamise eesmärgid – tööhõive määr 20–64-aastaste seas on tõusnud ning suurenenud on ka tööjõus osalemise määr vanusegrupis 15–64. **Saavutatud on ka pikaajalise töötuse määra vähenemine.** Ehkki eesmärgid, nagu noorte töötuse määra ja suhtelise vaesuse vähenemine, pole täielikult saavutatud, on PS3 meetmed oluliselt panustanud tööhõive suurendamisse ja tööturule ligipääsu parandamisse. **Samuti on meetmed suurendanud sotsiaalset kaasatust,** inimeste individuaalset tuge tööturul ning muutnud tööturu osapoolte suhtumist ja ootusi vähenenud töövõimega inimestesse.

PS9: Seoses tööhõive eesmärkidega omasid suurimat positiivset mõju investeeringud Ida-Virumaa alakasutatud alade uuendamiseks, **mis parandasid kümnete piirkonna ettevõtete ja nende töötajate tegevustingimusi.** Siiski, tulenevalt investeeringute asukohtadest linnakeskustes on tegemist valdavalt teenindus- ja kaubandusettevõtetega, mille panus eksporti on tagasihoidlik. Investeeringute positiivne mõju turismisektori tootlikkuse kasvule jääb loodetust eeldatavalt väiksemaks, seda tulenevalt geopoliitilise olukorra radikaalsest muutusest, mis on suures osas lõpetanud ida-suunalise turismitegevuse.

Ministeeriumid on toetavate tegevustena välja toonud välja erinevad meetmed, mh lõimumis ja kohanemistegevused uussisserändajatele ja vähelõimunud püsielanikele; hoolekandeteenused

erinevatele sihtrühmadele: eakad, toimetulekuraskustega, erivajadustega inimesed ja nende perekonnaliikmed; erinevad tugiteenused: tugiisik, transport, lapsehoid jm suure hooldusvajadusega lastele ja nende pereliikmetele; sotsiaalse rehabilitatsiooni pakkumine töövõimereformi sihtrühmale; sekkumised õigusrikkumise taustaga NEET-noorte tööturule aitamiseks; meetmeid nii suurema töötusega piirkondade tööhõive toetamiseks kui NEET noortele, samuti vähenenud töövõimega isikutele, pikaajalistele töötutele, vanemaealistele, madalama kvalifikatsiooniga inimestele töötuse ennetamiseks ja rahvusvahelise kaitse saajatele jpm.

15. RAHALINE TEAVE PRIORITEETSE SUUNA JA RAKENDUSKAVA TASANDIL (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 21 LÕIGE 2 JA ARTIKLI 22 LÕIGE 7)

Ainult rakendamise lõpparuande puhul: Toetusesaajate poolt 31. detsembriks 2023 makstud rahastamiskõlbliku kogukulud, mis on sertifitseeritud komisjonile

Fond	Programperiood kokku					
	Avaliku sektori finantseering				Erasektori finantseering	Kulud kokku
	Euroopa Liidu finantseering	Riiklik kaas-finantseering	Eesti avaliku sektori finantseering	Avaliku sektori finantseering kokku		
ÜF	1 047 722 675	23 486 700	246 882 426	1 294 605 101	296 868 492	1 591 473 593
ERDF	1 840 246 521	121 654 491	324 740 689	2 164 987 210	326 163 088	2 491 150 298
ERDF REACTEU	185 076 429	1 029 270	1 750 443	186 826 872	60 908 172	247 735 044
ESF	561 539 731	74 894 541	102 934 262	664 473 993	2 776 346	667 250 339
ESF REACTEU	12 549 762			12 549 762		12 549 762

C OSA

RAKENDAMISE LÕPPARUANNE (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 5)

16. ARUKAS, JÄTKUSUUTLIK JA KAASAV MAJANDUSKASV

EUROOPA 2020 EESMÄRKIDE TÄITMINE

Liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia eesmärkide saavutamisele rakenduskavast saadud panuse teave ja hindamine.

Järelhindamise analüüs Euroopa 2020 eesmärkide täitmise kohta:

Eesmärk: Suurendada 20–64-aastaste inimeste tööhõivemäära praeguselt 69%-lt vähemalt 75%-ni.

Eestis suurenes 20–64-aastaste inimeste seas tööhõive määr 74% pealt 2014. aastal 78,6% peale 2020. aastal. 2023. aastal on näitaja kasvanud juba 82,1%-ni (Statistikaamet). Euroopa Liidu keskmine tööhõive määr vanusegrupis oli 2023. aastal 75,3% (Eurostat), ületades seega Euroopa Liidu poolt seatud eesmärki 7,1 protsendipunkti võrra.

Perioodi järelhindamises leiti, et PS1, 3 ja 5 tegevusi saab lugeda positiivset mõju omavateks ning üldiselt tulemuslikeks, mis omakorda kinnitab, et Eestil õnnestus „Euroopa 2020“ eesmärgi saavutamisse edukalt panustada. PS1 oli ka seotud juhtalgatustega „Noorte liikuvus“, mis parandas haridussüsteemi tulemuslikkust ja hõlbustas noorte sisenemist tööturule ning koos PS3 ja PS5 osaleti algatuses "Uute oskuste ja töökohtade tegevuskava", mille eesmärk oli ajakohastada tööturгу ja anda inimestele vabadust, arendades nende oskusi kogu elutsükli jooksul, et suurendada tööturul osalemist ning viia paremini vastavusse tööjõu pakkumine ja nõudlus, sealhulgas tööjõu liikuvuse kaudu. Sellest tulenevalt panustas Eesti eesmärgi saavutamisse olulisel määral.

Eesmärk: investeerida 3% SKP-st teadus- ja arendustegevusse, parandades eelkõige erasektori võimalusi investeerida teadus- ja arendustegevusse ning töötada välja uus näitaja innovatsiooni kajastamiseks.

Eestis panustasid eesmärgi saavutamisse PS4 ja 5. Euroopa Kontrollikoja eriaruande kohaselt esineb Eestil probleeme „Euroopa 2020“ eesmärkide täitmisel just selle eesmärgiga. Nii on 2022. aasta seisuga Statistikaameti andmetel Eestis teadus- ja arendustegevuste kulutuste osatähtsus SKP-s 1,8% (Statistikaamet), mis on pea kahekordselt alla Euroopa Liidu seatud eesmärki. Seejuures on avaliku sektori rahastus langenud 0,79% pealt SKP-st 2014. aastal 0,77% peale 2022. aastal ning erasektori rahastus kasvanud samal ajajärgul 0,64% pealt 1,01% peale. Avaliku sektori investeerimisvõimekus teadus- ja arendustegevusse on Eesti kontekstis seotud poliitilise tahtega ning sellest, kui palju vahendeid sellesse tegevusse riigieelarvest suunatakse. Ehkki alates 2021. aastast on riigieelarves TAI rahastamist hoitud 1% juures SKP prognoosist, jäid Statistikaameti andmetel 2022. a avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse kulutused riigieelarve eraldistele oluliselt alla (0,78 protsenti SKP-st). Näitajate vahe tuleneb erinevast arvestuse metoodikast, ent paranemisruumi on ka avaliku sektori kulude arvestuses⁶. Seega on jäänud eesmärk paljuski kümne aasta jooksul saavutamata nii kohaliku poliitilise tahte puudumise tõttu kui ka erasektori madalast võimekusest teadus- ja arendustegevustesse investeerida.

Samuti ei õnnestunud Eestil saavutada PS4 seatud sihttaseme tegevustes „Erasektori teadus- ja arendustegevuse TA kulutuste osakaal“ ning ei suudetud käivitada innovatsiooni toetavate riigihangete programmi. Rakenduskavas seatud erasektori TA kulutuste sihttase oli algselt mõnevõrra üle hinnatud, sest 2012. aasta andmetel erasektori T&A kulutuste baastasemeks

⁶ Statistikas võetakse TA kulutustena arvesse üksnes rahvusvaheliselt kokkulepitud kulutusi OECD Frascati käsiraamatu kohaselt. Eestis kasutatakse riigieelarves valdkonnale eraldatud vahendeid ka TA-d toetavate tegevuste rahastamiseks (nt TA asutuste tegevustoetuste, teaduspreemiate või teaduse populariseerimisega seotud tegevuste rahastamiseks). Samuti tuleb silmas pida, et riigieelarve eraldised planeeritakse võttes arvesse riigieelarve eelnõu koostamisel kehtivat majandusprognoosi. Tegelik SKP erineb prognoosist ja võib tuua kaasa mõningast kõikumist 1 protsendi tasemest.

võetud 1,26% oli anomaalselt kõrgel ajaloolisel tasemel, tollane märkimisväärne tõus oli tingitud õlitööstuse investeeringutest tehnoloogilisteks arendusteks perioodil 2011-2012. Juba aasta pärast (2013) oli näitaja kukkunud 0,84%-ni SKPst ja 2014. a 0,64%-ni. Need üles-alla muutused ei saanud kuidagi olla seotud SF rakenduskava panusega, mis ilmneb veidi hiljem kui vaadata näitaja edasist aegrida. Eesti investeeringud teadus- ja arendustegevusse on viimasel kuuel aastal järjepidevalt suurenenud ning eriti tuleb pidada positiivseks erasektori teadus- ja arendustegevuse rahastamise hoogustumist. 2022. aastal raporteeris statistikaametile TA kulutusi 399 ettevõtet, mis on läbi aja suurim teadus- ja arendustegevusele kulutusi teinud ettevõtete arv. Ligi pooled teadus-ja arendustegevusse panustavatest ettevõtetest on suured ehk 250 ja enama hõivatuga ettevõtted, samas on märgatavalt kasvanud mikro- ja väikeettevõtete panus. Kokku investeeris erasektor teadus- ja arendustegevusse 2022. aastal 361 miljonit eurot, mida oli 53 miljoni võrra rohkem kui aasta varem. Ka osakaal SKP-st on viimastel aastatel kasvanud, ületades 2022. aastal ühe protsendi piiri. Sellele vaatamata tuleb erasektorit jätkuvalt tagant tõugata 2 protsendi eesmärgi saavutamisel. Selleks tuleb leida sobivad poliitikavahendid ja luua innovatsiooni soodustav keskkond, et motiveerida ettevõtteid rohkem investeerima.

Eesmärk: Vähendada kasvuhoonegaaside heitkogust 1990. aasta tasemega võrreldes vähemalt 20% või sobivate tingimuste korral 30%, suurendada taastuvate energiaallikate osakaalu energia lõpptarbimises 20%-ni ning suurendada energiatõhusust 20% võrra.

Eestis aitasid vastavasse eesmärki panustada otseselt või kaudsemalt viis suunda – PS6, 7, 8, 9 ja 10. Kokkuvõtvalt panustas Eesti konkreetse eesmärgi saavutamisse olulisel määral, olles riiklikul tasandil suutnud läbi meetmete ja nende tegevuste saavutada või ületada „Euroopa 2020“ eesmärgid. KHG heitkogust on võrreldes 1990. aastaga vähendatud 59% (Kliimaministeerium) ning taastuvenergiast toodetud elektri osatähtsus elektri kogutarbimises on suurenenud 14% 2014. aastal 29,1% 2022. aastal, ületades seega Euroopa Liidu eesmärki 9,1 protsendipunkti võrra (Statistikaamet).

Käesoleva järeelhindamise tulemusel leiti, et PS6 oli läbivalt positiivse mõjuga ja tulenevalt seatud sihttasemete kõrgete saavutusmäärade tõttu ka väga tulemuslik. Hindamise tulemusel saab järeldada, et ka energiatõhusus on Eestis oluliselt suurenenud, kuigi riigil puudub keskne süsteem energiatõhususkohustuse seireks.

Ka PS 7, 8 ja 10 hinnati positiivset mõju omavateks ning tulemuslikeks, tulenevalt kõrgetest saavutusmääradest, mis aitasid otseselt kaasa elu- ja looduskeskkonna paranemisele läbi säästlikemate liikumisviiside arendamise, looduslike tingimuste parandamise ning puhtama elukeskkonna loomise.

Seega on SF rakendamine PS 6, 7, 8 ja 10 kaudu aidanud saavutada olulisel määral „Euroopa 2020“ eesmärki.

Eesmärk: Vähendada koolist väljalangenute osakaalu 10%-ni (võrreldes praeguse 15%-ga) ja suurendada täieliku kolmanda taseme haridusega 30–34-aastaste inimeste osakaalu 31%-lt vähemalt 40%-ni.

Eestis panustas antud eesmärki vaid PS1 läbi investeerimisprioriteedi „Koolist väljalangemise vähendamine ja ennetamine ning võrdse juurdepääsu edendamine kvaliteetsele haridusele nii koolieelsetes lasteasutustes kui ka põhi- ja keskkoolis, sh (formaalsed, mitteformaalsed ja informaaalsed) õppimisvõimalused taasintegreerimiseks haridusse ja koolitusse“ ning rakenduskavas seatud sihttasemed ületati kahel juhul neljast, saavutati pea 100%-lt ühel juhul ning täideti 88% ulatuses samuti ühel juhul.

PS1 rakendamine on olnud positiivse mõjuga, tulemuslik ning panustas ka „Euroopa 2020“ eesmärgi saavutamisse. Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24-aastaste osakaal vähenes 2023. aastaks 9,7%ni, täites sellega seatud eesmärgi.

Eesmärk: Vähendada kasvuhoonegaaside heitkogust 1990. aasta tasemega võrreldes vähemalt 20% või sobivate tingimuste korral 30%, suurendada taastuvate energiaallikate osakaalu energia lõpptarbimises 20%-ni ning suurendada energiatõhusust 20% võrra. Eestis aitasid vastavasse eesmärki panustada otseselt või kaudsemalt viis suunda – PS6, 7, 8, 9 ja 10. Kokkuvõtvalt panustas Eesti konkreetse eesmärgi saavutamisse olulisel määral, olles riiklikul tasandil suutnud läbi meetmete ja nende tegevuste saavutada või ületada „Euroopa 2020“ eesmärgid. KHG heitkogust on võrreldes 1990. aastaga vähendatud 59% (Kliimaministeerium) ning taastuvenergiast toodetud elektri osatähtsus elektri kogutarbimises on suurenenud 14% 2014. aastal 29,1% 2022. aastal, ületades seega Euroopa Liidu eesmärki 9,1 protsendipunkti võrra (Statistikaamet).

17. RAKENDUSKAVA TULEMUSLIKKUST MÕJUTAVAD ASJAOLUD JA VÕETUD MEETMED — TULEMUSRAAMISTIK (MÄÄRUSE (EL) NR 1303/2013 ARTIKLI 50 LÕIGE 2)

Tulemusraamistikku kuuluvate näitajate 2023. aasta sihttasemed saavutati sellises ulatuses, et finantskorrektsiooni riski ei tekkinud. Kõige piiripealsem seis oli PS 9 näitajaga „Kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavate ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluse edendamise projektide arv“, mille perioodi lõpu saavutustasemeks jääb 2 projekti, mis täidab sihttaseme 67% ulatuses. Näitaja täitmist mõjutas asjaolu, et linnapiirkonnad eelistasid tegevuste valikul esmalt kergliikluse baastaristu välja ehitamist ühenduste loomiseks erinevate asumite vahel. Ühistranspordi lahenduste arendamine või uuenduslike kergliikluslahenduste piloteerimine jäi selle kõrval tahaplaanile. 2021-2027 perioodi REM linnameetmetes on fookuses uuenduslike lahenduste toetamine, sh osa tegevusi panustab liikuvusse. Kliimaministeeriumi kaudu rakendatakse 2021-2027 perioodil säästva linnalise liikuvuse meetet Tallinnas, Tartus ja Pärnus.

Tulemusraamistikku kuuluvate projektide hulgas oli ka neid, mis jäid mittetoimivateks, nt koolivõrgu korrastamise meetmes 3 kooli ja efektiivse soojusenergia tootmise meetmes 2 katlamaja, kuid hoolimata üksikute projektide hilisemast lõpetamisest saavutati ka kõigis neis meetmetes näitajate sihttasemed.

Perioodi lõpuks jäigi tulemusraamistikus vaid üks eelnimetatud näitaja saavutatuks 67% ulatuses, kõigi ülejäänud näitajate puhul saavutati sihttase vähemalt 90% ulatuses, sh enamiku puhul sihttase ületati. Ületäitmise põhjuseks oli mh suur nõudlus erinevate teenuste järele: õppe- ja karjäärinõustamise, tööturu-, noorsootöö-, hoolekande-, lõimumisteenused jne (ESF). Ettevõtjate jaoks olid vajalikud ressursitõhususe investeeringud, ekspordi arendamise nõustamise teenused, starditoetus, turismiekspordi teenused jpm (ERF). Rekonstrueeriti kavandatust rohkem raudteelõike, soetati planeeritust veidi enam multifunktsionaalseid päästesõidukeid, likvideeriti jääkreostust ja taastati maa-alasid algselt planeeritust oluliselt

suuremal pindalal, tõhusam reoveepuhastusteenus jõuab kavandatust suurema arvuga elanikele jm (ÜF).

I lisa. Kõigi etapipõhiste tegevuste loend programmitöö perioodidel 2014–2020 ja 2021–2027

Prioriteet	Fond	Piirkonnakategooria	Tegevuse viide	Tegevuse nimetus	Komisjoni vaikiva nõustamise/heaskiidu kuupäev (ja number) (suurprojekti puhul)	Artikli 118 kohased etapipõhised tegevused	Artikli 118 a kohased etapipõhised tegevused	Tegevuse kogumaksumus (eurodes) – kokku (mõlema etapi lõplik või hinnanguline maksumus)	Tegevuse kogumaksumus (eurodes) – teise etapi puhul (lõplik või hinnanguline maksumus)	Esimese etapi tõendatud kulud kokku (eurodes)	Avaliku sektori panus esimesse etappi (eurodes)	Teise etapi kavandatud/lõplik elluviimise kuupäev (aasta, kvartal)	Programmitöö perioodi 2021–2027 rakenduskava, mille raames tegevus lõpetatakse/lõpetati
------------	------	---------------------	----------------	------------------	---	--	--	---	--	---	---	--	---

N/A

II lisa. Mittetoimivate tegevuste loend

Prioriteet	Fond	Piirkonnakategooria	Tegevuse viide	Tegevuse nimetus	Projekti nimi / Toetusesaaja nimi	Tegevuse kogumaksumus (eurodes)	Tõendatud kulud kokku (eurodes)	Avaliku sektori toetus (eurodes)
7	ÜF	Vähem arenenud	2014-2020.7.02.19-0004		RAJALA 4: Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise uuringud ning radioaktiivselt saastunud metallijäätmete käitlemine AS ALARA	10 754 844,00	7 870 644,00	1 139 966,25
15	ERFREACT	Vähem arenenud	2014-2020.15.03.21-0104		Aktiveeritud autoloogsete mesenhümaalsete tüvirakkude kasutamine perifeersete veresoontehaiguste ravi AS Taastava Kirurgia Kliinik	2 234 000	1 746 468,50	605 541,15

III lisa. Selliste tegevuste loend, mida mõjutavad riiklikud uurimised või mis on peatatud kohtumenetluse või halduskaebusega, millel on peatav toime

Fond	Piirkonnakategooria	Tegevuse viide	Tegevuse nimetus	Projekti nimi / Toetusesaaja nimi	Mõjutatud tõendatud kulud kokku (eurodes)/ Finants-korrektsooni otsus	Mõjutatud avaliku sektori toetus (eurodes)/oma-finantseering	Tegevused, mida mõjutavad käimasolevad riiklikud uurimised	Tegevus, mis on peatatud kohtumenetluse või halduskaebusega, millel on peatav toime
ERDF REACT EU	Vähem arenenud	2014-2020.15.03.21-0036	Keila linn, Allika tn 3 korteriühistu	Keila linn, Allika tn 3 korteriühistu	1,065,381.35	428,408.34	x	
ERDF REACT EU	Vähem arenenud	2014-2020.15.03.21-0150	Harku vald, Tabasalu alevik, Kase tn 12 korteriühistu	Harku vald, Tabasalu alevik, Kase tn 12 korteriühistu	1,484,761.02	742,380.51	x	
ERDF REACT EU	Vähem arenenud	2014-2020.15.03.21-0081	Tartu linn, Uus tn 65 korteriühistu	Tartu linn, Uus tn 65 korteriühistu	1 676 719,92	506 348,58	x	
ERDF REACT EU	Vähem arenenud	2014-2020.15.03.21-0060	Kambja vald, Tõrvandi alevik, Ringtee 13 korteriühistu	Kambja vald, Tõrvandi alevik, Ringtee 13 korteriühistu	660 032,72	267 522,53	x	
ERDF REACT EU	Vähem arenenud	2014-2020.15.03.21-0151	Tartu linn, Teemandi tn 9 korteriühistu	Tartu linn, Teemandi tn 9 korteriühistu	1 025 312,24	312 177,67	x	
ÜF	Vähem arenenud	2014-2020.6.01.20-0660	Tartu linn, Purde tn 39 korteriühistu	Tartu linn, Purde tn 39 korteriühistu	1 234 575,24	377 801,67	x	
ÜF	Vähem arenenud	2014-2020.6.03.18-0158	Põltsamaa valla tänavavalgustuse renoveerimine	Põltsamaa Vallavara OÜ	1 838 822,01	1 838 822,01	x	